

Te Tpakb'alil Galan Ti'j Te Qajaw Jesukrist Aj Oqet Stz'ib'a' Luks

Jun Limb'il

¹ Bwen, ky'ila'j xjal oje qet ktz'ib'a' ti'j kyaqil aj oje ky'ik qxol, ² [oqet ktz'ib'a'] iktza'x owok qcha'o' kyuky'i kye aj e'ok e'en tetz tuky'i kykab'il kywitz atx aj tb'ay-el oqtxi', a'e' aj otzaj kxnaq'tza' te tyol [Qtata Dios]. ³ Ntons tat Teófilo, komo ax wetz ma'tx xik ncha'o' b'an byenech ti'j kyaqil aj oje tz'ok ncha'o' ti'j te ja tpakb'alilni atx aj taq'ik b'an tb'ay-el, astilji ax wetz oqet nb'isu' tzan tqet ntz'ib'a' te yatz kyaqil ntzani tuky'i jun tume'l b'an xtxolil ⁴ tzan tok acha'o' te tume'l b'an'ax ti'j kyaqil aj oje xik xnaq'tza' yatz.

Aj Tpon Yolb'aj Owitz'jel Tuq Te Wa'nch Aj Swal A'

⁵ Ntons, tuj aj tyempji aj nk'ulun mandad tuq te Eródes tuj Judey, at tuq jun pal Sakariy tb'i, aj tijajil Abiys,* b'ix tetz txu'jel Chabet† aj tijajil Aron. ⁶ Te Sakariy b'ix te Chabet nkyeb'et tuq tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios, k'onti'l nkyepaltin tuq ti'j te Kawb'il b'ix ti'j te aj okaj tq'uma' te Qajawil. ⁷ Kyetz k'onti'l tuq kyk'wa'al tzan tpaj te Chabet machor tuq, b'ix kykab'il tuq kyetz ya tijxjale'ky tuq.

* **1:5** Abiys jun pal b'an oqtxi' aj tijajil Israel; 1Cró 24:10. † **1:5** Ax: Chabel.

⁸ Ntons, jun q'ij te Sakariy n'aq'unan tuq tuj taq'un twitz Qtata Dios iktza'x kye txq'ankey pal aj nkye'aq'unan tuq tuky'i'l tuj aj b'uch'uj palji. ⁹ B'ix iktza'x tuq naq'ike' kxol kyetz, oqet kyk'ulu' te loteriy[‡] tzan tuq tok kyen ab'l tuq jun te kyetz owokex tz'e'sal te pom tuj te luwar b'an xjan mas tujx te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, yaji dech a te Sakariy okamb'an. ¹⁰ B'ix aj man tuq nky'e'slet te pom, kyaqil kye xjal nkyexnaq'tzan tuq tzi-jay. ¹¹ Yaji ojaw kanet jun ángel wa'lqet tumel tb'anq'ab' te pomb'il [aj ja' atox te Sakariy tuj te Nin Jay]. ¹² Ya ma xik ten te Sakariy, b'eyx otzajb'aj b'ix b'an oxob'.

¹³ Yaji te ángel oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Sakariy, k'on txob' tzan tpaj te aj nxik aqani' tuq [tuky'i Qtata Dios] ma'tx stzaj cha'o', b'ix te axu'jel Chabet otzajel jun tal b'ix owokel asi' tb'i Wa'nch. ¹⁴ Yatz b'an oxhchalajel ti'j, b'ix oj titz'jik, ax ky'ila'j xjal okyechalajel ti'j ¹⁵ tzan tpaj te Qajawil oxel tsi' te ak'ajol jun nim tajwalil. B'ix te ak'ajol nlay xik tuk'a' te ta'al ub tx'amsa' b'ix nlay tz'uk'an xhb'a'j,* b'ix tetz b'eyx okajel te Txew Dios tuj tanim tuky'i nim tajwalil atx aj man tuq atqex tuj tb'o'til. ¹⁶ Tzan tpaj tetz, ky'ila'j kye xjal aj tijajil Israel ojawel kky'ixpu' kynab'lin tzan kyok lapet ti'j Qajawil. ¹⁷ Tetz oxel tb'ayon twitz te Qajawil b'ix oqtexten [Txew Dios tuj tanim iktza'x tuq tuj] tanim te Eliys [aj tlajen Dios oqtxi'] b'ix oxel si' jun tajwalil b'an nim [iktza' oxik si' te Eliys].* Ikkxi

[‡] **1:9** Kye xjal tzi, tzan tqet kyjoyo' jun pal tzan tox twitz te Qtata Dios, kyetz oqet kyk'ulu' loteriy tzan k'on tkaj si' jun aj cha kyan tuq kye xjal. * **1:15** Núm 6:3 * **1:17** Mal 4:5-6

otk'ulu'tz tzan kyten galan kye k'wa'lon kyuky'i kyk'wa'al,§ b'ix kye aj nkyek'ulun nya'tx galan tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin tzan kyb'et tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios, b'ix ikxji okyk'ulu'tz listar kyib' tzan kyk'amon te Qajawil.»

¹⁸ Yaji te Sakariy oxik xhcha'o' te ángel ikxjani: «¿Titza' oxel woksla' kyaqil nini? Komo wetz ya tijxalky a'in b'ix te nxu'jel ya b'ixhtky.» ¹⁹ Yaji te ángel owaj stzaq'b'e': «Wetz a'in Gabriel* b'ix b'ajq'ij atinquet twitz Qtata Dios, b'ix a tetz ma tzaj lajon te wetz tzan txik nq'uma' yatz te ja tpakb'alil galanni. ²⁰ Per ajna'l tzan tpaj k'onti'l ma xik awoksla' aj ma xik nq'uma' yatz, ochkajel men b'ix nlay b'antik tzan ayolin max oj tponkix kyaqil ntzani.»

²¹ Aj nky'ik tuq kyaqil ntzani, kye xjal man tuq nkye'iyon ti'j tzijay. Nkyecha'on tuq kyib'kyib'x tistil tuq ojetq nachq'in tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. ²² Ya ma tz'etz, k'onti'l tuq nb'antik tzan tyolin kyuky'i'l, b'ix owel kyniky' ti'j, ojetq tuq tz'ok joto' tuj twitz jun tidi'. Tetz nyolin tuq kyuky'i'l pur tuky'i seń, komo ojetq tuq kaj men.

²³ Ya ma tz'ex styemp tzan taq'unan tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, te Sakariy owaj tjay tuj tamaq'. ²⁴ Yaji te txu'jel owokten tal b'ix owox tewa' tib' tuj tjay jweb' qya'. Tetz nyolin tuq tuj tanim ikxjani: ²⁵ «Te Qajawil ma'tx tk'uluj wuky'i'l ikxjani tzan k'on wel kyik'o' kye xjal.»

§ **1:17** Ax: kyanim kye k'wa'alon owokel iktza' kyanim kyk'wa'al. B'a'n tzan telponx kye k'wa'alon iktza' kye aj nkye'okslan te tume'l oqtxi' b'ix kye kyk'wa'al iktza' kye aj nkye'okslan te tume'l ak'aj; Mal 4:6; Mat 3:9. * **1:19** Dan 8:16; 9:21

Aj Tpon Yolb'aj Owitz'jel Tuq Te Jesus

²⁶ Ntons, ya ma jakon waqaq qya' [toklen ten tal te Chabet], yaji te ángel Gabriel oxik lajo' tzan Qtata Dios tuj amaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley, q'umal jun tpakb'alil tuky'i jun q'opoj.* ²⁷ Te q'opoj Liy tb'i, b'ix tetz mina' tuq tok ten twitz ichan. Tetz ojetq tuq qet stzaq'b'e' jun ichan tb'i Chep aj tijajil Dawid* [te twitzale' k'ulul mandad oqtxi' kxol tijajil Israel]. ²⁸ Te ángel owox tuj te jay aj ja' atqet tuq te q'opoj b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «¡Je'ky, Qajawilxwit awuky'i'l! Te Qajawil b'an nchalaj awi'j b'ix tetz atqet awuky'i'l.» ²⁹ Ya ma xik ten tetz te ángel, tetz oje b'isun ti'j te tyol, b'ix oyolin tuj tanim tidi' telponx tuq te aj tlimb'il ikxji.

³⁰ Yaji te ángel oxik tq'uma' ikxjani: «Liy, k'on txob'. Yatx ma'tx tzaj tsi' Qtata Dios jun nim b'an galan awajsik. ³¹ Ajna'l ochkajel ky'aqwaj, b'ix owitz'jel jun awal b'ix owokel asi' tb'i Jesus.*

³² Tetz owokel jun xjal aj nim tajwalil, b'ix owokel q'uma' Tk'wa'al Qtata Dios aj atjax tuj ka'j. B'ix te Qtata Dios aj Tajawil Ti'j Kyaqil oxel tsi' jun tajwalil tzan tk'ulun mandad iktza' twitzale' kyij kye xjal, iktza' oxik tsi' tajwalil te Dawid aj tijajil oqtxi'. ³³ Ikxji tetz ok'uluyon mandad b'eyx te jun-ele'x kyij kye tijajil Israel, b'ix nlay ponaj tajwalil tzan tk'ulun mandad.»*

³⁴ Ntons te Liy oxik xhcha'o': «¿Titza' oky'el ntzani? Komo wetz mina' tok wen twitz ichan.»

³⁵ Yaji te ángel owaj stzaq'b'e': «Te Txew Dios otzajel awajsik b'ix oky'el ntzani tzan tajwalil Qtata

* **1:26** Luks 1:36 * **1:27** Mat 1:18 * **1:31** Mat 1:21 * **1:33**

Dios aj atjax tuj ka'j. Astilji te awal aj paw'a' a'ox te Qtata Dios, owokel q'uma' Tk'wa'al Dios. ³⁶ Ax te aprim Chabet oje tz'ok ten jun tal, b'ix tetz b'an b'i'xh. Kye xjal nkyq'uma' tuq machor, per waqaq qya'xi' toklen ten tal. ³⁷ Komo te Qtata Dios k'onti'l jun tidi' nlay-wit b'antik titza'.»* ³⁸ Ntons te Liy oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz atinget tzan nk'ulun te aj tgan te Qajawil. Intk'ulun wuky'i'l iktza'x ma'tx aq'umajni.» Yaji te ángel owex tzi.

Aj Tpon Te Liy Q'olb'el Chabet

³⁹ Yaji te Liy nkayayan txik tuj jun amaq' twiwitz tuj tkwentil Judey* ⁴⁰ b'ix tzi opon tjay Sakariy b'ix oxik tlima' te Chabet. ⁴¹ Ya ma xix xhcha'o' te Chabet te Liy nliman tuq tetz, te tal ojaw xlink'an tuj tb'o'til b'ix onoj te Txew Dios tuj tanim, ⁴² b'ix tetz oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Te Qtata Dios ma'tx chqet tky'iwla' nim, mas nim kywitz kyaqil xuj. B'ix ma'tx qet tky'iwla' te awal aj eq'i' awitza'ni. ⁴³ ¿Tidi' wetz we'en tzan tul tnan te Wajawil q'olb'el wetz? ⁴⁴ Aj xtxik ncha'o' nchliman tuq te wetz, te wal ma jaw xlink'an tuj tb'o'til tzan tpaj b'an nchalaj. ⁴⁵ Galanx-al yatz a'ich txiklen awoksla' oky'elkixi' awuky'i'l aj otq'umaj te Qtata Dios.»

⁴⁶ Ntons yaji te Liy oxik tq'uma' ikxjani:* «Wetz wanim nyolin b'an tb'anil ti'j Qajawil, ⁴⁷ wetz wanim b'an nchalaj ti'j Qtata Dios aj koloyon wi'j. ⁴⁸ Komo tetz ma'tx kyintzaj tna'o' wetz aj q'apo' wib' tuj tq'ab' anke nya'tx nmeres [tzan ntzaj tna'o']. Ajna'l b'ix b'eyx te jun-ele'x kyaqil xjal okyq'uma'tz, te Qtata Dios ma'tx tk'uluj nim galan

* **1:37** Gén 18:14 * **1:39** Ax: Juda. * **1:46** 1Sa 2:1-10

wuky'i'l ⁴⁹ tzan tpaj tetz aj mas nim tajwalil twitz kyaqil, ma'tx tk'uluj nim galan wuky'i'l b'ix tetz pawa' tib' ti'j kyaqil nya'tx galan† ⁵⁰ b'ix n'ok lo'et tk'u'j kyi'j kyaqil kye aj nkyexjanin tetz oqtxi' b'ix ax ajna'l. ⁵¹ Tidi'chq galan ma'tx tk'uluj tuky'i nim tajwalil b'ix ma'tx kye'ex tlajo' kye aj nkchalani' kyib' tuj kyanim. ⁵² Ma'tx tz'el tin kyajwalil kye k'ulul mandad; yatzun kye aj k'onti'l kyajwalil, kyetz ma'tx kyejaw tin. ⁵³ B'ix kye aj at tuq wa'ij kyi'j, tetz ma'tx xik tswa' tidi'chq kyetz; yatzun kye q'inon xjal, ma'tx stz'el tin kyaqil te kyetz. ⁵⁴ Ma'tx tz'onen qi'j [qkyaqil qetz] aj tijajil Israel aj q'apo' qib' tuj tq'ab', k'onti'l ma qo'aj naj ti'j tk'u'j, ma'tx tz'ok lo'et tk'u'j qi'j ⁵⁵ b'eyx te jun-ele'x iktza'xkix oxik tq'uma' oqtxi' kyuky'i qijajil, aj oxik tq'uma' tuky'i te Abran b'ix kyaqil tijajil.»* ⁵⁶ Ntons, te Liy okaj ten oxe qya' tjay te Chabet, b'ix yaji owajtz tjay.

Aj Titz'jik Te Wa'nch Aj Swal A'

⁵⁷ Ntons yaji opon tyemp tzan tky'ix te Chabet, b'ix owitz'jik jun tal ichan. ⁵⁸ Ya ma tz'ok cha'o' tzan kye tbesin b'ix kyaqil tfamily qa te Qajawil ojetq tz'ok lo'et tk'u'j ti'j Chabet, kyetz b'an nkyechalaj tuq. ⁵⁹ Ya ma b'antik jun saman, eb'aj'ul txq'an xjal tzan tok ksi' techalul* b'ix tzan tok ksi' tuq tb'i te ne', b'ix owok ksi' tuq tb'i Sakariy iktza' tb'i stat. ⁶⁰ Per yaji kyi te alon: «Nlay tzan tpaj tetz tb'i owokel Wa'nch.» ⁶¹ Yaji kye xjal okyyolij: «¿Tistil? Komo k'onti'l ab'l tuj ajay tb'i ikxji.» ⁶² Yaji oxik kchan te k'wa'lon aber tidi' tuq

† **1:49** Ax: tetz tb'i pawa' ti'j kyaqil nya'tx galan. * **1:55** Gén 17:7

* **1:59** Lev 12:3

tetz tgan tzan tok tsi' tb'i tk'ajol. ⁶³ Yaji te Sakariy oxik tqani' jun tal tz'alam b'ix oqet stz'ib'a' ikxjani: «Tetz tb'i Wa'nch.» Kyaqil kye aj akyequet tuq tzi oje kyelab'an. ⁶⁴ Ya ma qet stz'ib'a' te Sakariy tb'i te ne', ojaqet stzi', owaq'ik tzan tyolin b'ix oxik tq'uma' yol jiq'b'il te Qtata Dios. ⁶⁵ Kyaqil kye tbesin eb'ajlab'an, b'ix ja'chq tuj aj luwar twiwitz tuj tkwentil Judey owok cha'o' ti'j kyaqil ja ntzani aj oky'ik. ⁶⁶ B'ix kyaqil kye xjal aj e'ok cha'on tetz nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Tidi'-alo owokel tajwalil ja k'wa'lni?» Nkyeyolin tuq ikxji tzan tpaj n'ok kyen tuq te Qajawil n'onen tuq tuky'i'l.

⁶⁷ Ntons te k'wa'lon oyolin te Txew Dios tuj tanim tuky'i nim tajwalil, b'ix oxik tq'uma' tyol Qtata Dios ikxjani: ⁶⁸ «Kyeyolinxwit galan kyaqil xjal ti'j te Qajawil, tetz te Qtata Dios aj ntzaj qna'o' qetz aj tijajil Israel a'o'. Tetz ma'tx tzul qxol b'ix ma'tx qotkolpij qetz aj a'o' te tetz. ⁶⁹ Ma'tx jaw tin qxol jun koloyon te qetz, tetz aj tijajil Dawid, te Dawid aj q'apo' tuq tib' tuj tq'ab' Qtata Dios. ⁷⁰ Komo iktza'x otq'umaj oqtxi' kyuky'i kye aj yolil tyol aj pawame' a'ox te tetz, otq'umaj ikxjani: ⁷¹ “Tetz okoloyonkix qetz tuj kyq'ab' kye qajq'oj b'ix tuj kyq'ab' kye aj nqo'ok kyajq'oja.” ⁷² [Ntons oqotkolo'tz] tzan tqet tyek'u' n'ok lo'et tk'u'j kyi'j qijajil b'ix tzan tponkix te tyol aj oxik tsi' oqtxi', ⁷³ te tyol aj oxik tsi' tuky'i qijajil Abran, oxik tsi' tyol tzan tkolon qi'j tuj kyq'ab' kye qajq'oj. ⁷⁴ Oxik tsi' tyol ikxji tzan qten te tetz [tuky'i jun tk'u'jlal] b'ix nya'tx tuky'i jun txob'lal, ⁷⁵ tzan qten pawa' a'ox te tetz b'ix tzan qb'et tuj twitz tuky'i tume'l

b'ajq'ij aj itz'ojo' tzani twitz tx'o'tx'. ⁷⁶ Ntons yatz nk'ajol oxhch'okel q'uma', a'ich jun aj yolil tyol te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, tzan tpaj yatz otxe'l tb'ayon twitz te Qajawil tzan kyten list kye xjal oj tul tetz.* ⁷⁷ [Oxe'l aq'uma'] tzan tok kcha'o' kye txjalil te Qtata Dios, tetz b'a'n tzan tkolon kyi'j tzan tpaj b'a'n tzan tnajslet te kchoj.* ⁷⁸ Komo te Qtata Dios b'an nlo'et tk'u'j qi'j, astilji tetz oqtel tk'ulu' tzan xhchukjik kyaqil te jun galan te qetz, ⁷⁹ tzan stzaj tsi' jun chk'atunal tuj kywitz kye xjal aj qlolj tuj kywitz* b'ix b'an perdid ate', b'ix tzan stzaj tyek'u' te qb'ey tzan qb'et tuj jun tume'l aj nchewsan jk'u'j.»

⁸⁰ Ntons te k'wa'l jun rat stzaj b'ix owok b'an jwert tuky'i Qtata Dios b'ix yaji okajten tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l xjal najayon, max aj tyek'un tib' kywitz kye xjal aj tijajil Israel.

2

Aj Titz'jik Jesus

Mat 1:18-25

¹ Ntons tuj aj tyempji te César Agústo a te twitzale' k'ulul mandad, b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan ktz'ib'an kyib' kyaqil kye xjal ja'chq tuj kyamaq'x aj ja' e'itz'jik. ² Aj ntzani te tb'ay-el aj ktz'ib'an kyib' kye xjal tuj kyamaq'x tuj tyemp aj nk'ulun mandad te Kirin* tuj Siry. ³ Kyaqil kye xjal e'aj tuj kyamaq'x tzan ktz'ib'an kyib'. ⁴ Astilji te Chep owetz tuj te amaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley b'ix ojax Belen, aj tamaq' te Dawid oqtxi',

* **1:76** Mal 3:1 * **1:77** Luks 3:3 * **1:79** Isa 9:2 * **2:2** Ax: Siren.

oxik tzi tzan tpaj ax tetz jun tijajil Dawid. ⁵ Ntons oxik Belen tz'ib'al tib' junx tuky'i Liy, aj txu'jel† b'ix te Liy ch'inky tuq tky'ix. ⁶ Ntons, aj man tuq ate' Belen, te Liy opon tyemp tetz tzan titz'jik te tal. ⁷ Tzi owitz'jik te tb'ay tal b'ix owok tb'alq'i' tam te ne' b'ix oqex twatza' tuj jun chok kye alo'mj tzan tpaj ojetq kyenoj kye posad ja' tzan kykaj.

Aj Kypon Kye Angel Swal Tpakb'alil Kyuky'i Kye Pastoriyon

⁸ Ntons, qaynin tzi tuj Belen, ate' tuq txq'an pastoriyon aj nkyek'ulun kwent tuq kyalo' qonik'an. ⁹ B'ix derepent jun ángel tlajen Qajawil ojaw kanet kywitz b'ix owok b'an xhk'atun aj ja' tuq akyeqet tzan tpaj xhchqitz'unal te Qajawil, b'ix kyetz b'an nkyexob' tuq. ¹⁰ Per te ángel oxik tq'uma' ikxjani: «¡K'on kxob'! Wetz ma kyin'ul q'umal jun tpakb'alil galan etetz, b'ix okyechalajel kyaqil xjal ti'j. ¹¹ Ajna'l ma'tx tz'itz'jik jun koloyon eti'j, a tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Tuq Oqtxi', a tetz te Tajawil Ti'j Kyaqil. Ma'tx tz'itz'jik tuj tamaq' te Dawid. ¹² B'ix tzan tel eniky' ti'j te ne', otzajel ekamb'a' watzanqex tuj jun chok kye alo'mj b'ix b'atz'o' tuj tam.» ¹³ B'ix derepent ejaw kanet b'an ky'ila'j txq'an ky ángel tlajen Dios tzajnaqe' tuj ka'j, b'ix nxik kyq'uma' tuq tb'anil yol te jiq'b'il te Qtata Dios: ¹⁴ «Qet jiq'b'a'xwit te Qtata Dios kyaqil tuj ka'j, b'ix yatzun twitz tx'o'tx' inkyna'on kye xjal jun chews b'il kyk'u'j, kyetz aj b'an ganime' tzan Qtata Dios.»

† 2:5 Owok q'uma' "txu'jel" anke mina' kyok junan, per ojetq ktzaq'b'ej tzan kyjunan.

15 Ya ma kye'aj kye ángel tuj ka'j, kye pastoriyon e'okten yoliyon [tzan kxik e'el te ne']. «Qwa'qnajji tuj Belen e'el kyaqil aj ma'tx tzaj tq'uma' te Qajawil qetz.» 16 Ntons nkyekayayan tuq tzan kxik e'el te ne', b'ix otzaj kykamb'a' te Liy b'ix te Chep, b'ix te ne' watzanqex tuq tuj kchok kye alo'mj. 17 Ya ma tz'ok kyen te ne', kye pastoriyon e'okten q'umal kyaqil aj ojetq tuq xik q'uma' kyetz tzan te ángel, 18 b'ix kyaqil kye xjal aj e'ok cha'on kyyol kye pastoriyon eb'ajlab'an ti'j. 19 Yatzun te Liy, kyaqil ntzani cha tuq atqex tuj tanim. 20 Ya ma kyemeltz'jik kye pastoriyon, b'an nqet tuq kyjiq'b'a' te Qtata Dios b'ix nxik ksi' tuq pixon te tetz tzan tpaj aj ojetq tz'ok kcha'o' b'ix aj ojetq tz'ok kyen, kyaqil aj ojetq tuq ky'ik iktza'x aj oxik q'uma' kyetz tzan te ángel.

Aj Txik Kyin Te Ne' Jesus Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

21 Ya ma jakon jun saman tzan tok si' techalul te ne',* owok ksi' tb'i Jesus, axkix te tb'i aj oxik q'uma' te Liy tzan te ángel aj mina' tuq tkaj ky'aqwaj.* 22 B'ix yaji, ya ma ky'ik te tyemp aj tgan tuq te Kawb'il tzan kykaj saq tuj twitz Qtata Dios [tzan tpaj titz'jlen te k'wa'l], kyetz oxik kyin te k'wa'l Jerusalem tzan tkaj kyq'apo' tuj tq'ab' Qajawil, iktza'x tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il aj okaj tsi' Moisés oqtxi'.* 23 Komo tz'ib'ankaj tuj tkawb'il te Qajawil ikxjani: “Kyaqil tb'ay k'wa'l ichan owokel q'uma' pawankaj te Qajawil.”* 24 Ntons eb'ajxwa'q q'apol te kypresent te Qajawil iktza'x q'umankaj

* 2:21 Lev 12:3 * 2:21 Luks 1:31 * 2:22 Lev 12:1-8 * 2:23
Exo 13:2,12

tuj Tkawb'il ikxjani: “Kab'e' tal alpagr qatzun kab'e' tal tirisculji.”*

²⁵ Ntons, tuj aj tyempji nnajan tuq tuj Jerusalen jun xjal tb'i Simeón. Tetz jun xjal aj nb'et tuq tuj tume'l tuj twitz Qtata Dios b'ix b'an nxjanin tuq Qtata Dios b'ix lo'ik tuq tk'u'j tujb'a'n te Qtata Dios ojawel tin tuq kyk'u'j kye aj tijajil Israel [tzan te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'], b'ix te Txew Dios atqet tuq tuky'il. ²⁶ Te Txew Dios ojetq tuq xik tq'uma' tetz, nlay tuq kamik qa mina' tuq tok ten te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' aj oje kaj swa' tzan te Qtata Dios. ²⁷ Aj q'ijji te Txew Dios oxik tq'uma' tuj tanim tzan txik tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios. Aj tpon kyeq'i' kye k'wa'lon te ne' Jesus tzan kyk'ulun iktza'xkix te Kawb'il ntq'uma', ²⁸ te Simeón ojaw xhchele' te ne' b'ix oyolin yol jiq'b'il te Qtata Dios, oxik tq'uma' te Qtata Dios ikxjani: ²⁹ «Wajaw, ajna'l b'a'n tzan nkamik tzan tpaj ma'tx achewsaj nk'u'j iktza'x otzaj aq'uma' wetz. ³⁰ Komo ajna'l ma'tx tz'ok wen tuky'i kykab'il nwitz te Koloyon aj ma'tx tzaj alajo', ³¹ b'ix ma'tx b'antik awitza' ikxji tzan tok kcha'o' kyaqil xjal twitz tx'o'tx'. ³² Te ja ntzani owokel jun chk'atunal tuj kywitz kye xjal aj nya'tx tijajil Israel, b'ix te jun jiq'b'il kye aj tijajil Israel.»*

³³ Ntons, te k'wa'lon b'ix te alon b'an nkyelab'an tuq ti'j te aj otq'umaj te Simeón ti'j te ne'. ³⁴ Ntons te Simeón ax eqet tky'iwla' kye k'wa'lon b'ix oxik tq'uma' tetz te Liy ikxjani: «Tzaj acha'o', ja ne'ni oje kaj si' tzan kxik tsi' tuj il ky'ila'j qxjalil aj tijajil Israel, per ax okoloyon kyij ky'ila'j txq'anqy qx-

* **2:24** Lev 12:6-8 * **2:32** Isa 42:6; 49:6

jalil.‡ B'ix tetz oje kaj si' tzan sten qxol te jun seny per owelal ik'o'. ³⁵ Tzan tpaj tetz, owokel cha'o' kyaqil aj nyolin tuj kyanim kye xjal. B'ix tzan tpaj aj oky'el ti'j awal, owokel jun nim xhcho'nal tuj awanim.»

³⁶ Ntons ax atqet tuq txini jun xuj aj yolil tyol Dios, An tb'i. Tetz tme'al Fanwel tuq, b'ix tijajil Aser, b'ix b'an b'i'xhtky tuq. Tetz cha wuq aq'b'i' owok junan tuky'i tichmil ³⁷ b'ix yaji okaj byud. Ojetq tuq jakon kaj tuj oqal (84) aq'b'i' tetz, b'ix k'onti'l okaj tsi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix b'ajq'ij b'ix b'ajaq'b'il tetz nna'on tuq te Qtat, b'ix n'ipan tuq wa'ij tzan txnaq'tzan. ³⁸ Ntons man tuq nyolin te tij [kyuky'i stat te Jesus], te b'i'xh opon kyuky'i'l b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios ti'j te ne' b'ix oxik tq'uma' ti'j te ne' kyuky'i kyaqil kye xjal aj lo'ik kyk'u'j tzan kykolpjik kye aj Jerusalem.

Aj Tjaw Ky'ib' Te Jesus

³⁹ Ntons, ya ma kyk'uluj kyaqil aj ntq'uma' tuq te Kawb'il, yaji kyetz eb'ajmeltz'jik tuj kyamaq' Nasaret tuj tkwentil Galiley.* ⁴⁰ Te k'wa'l jun rat stzaj b'ix b'ajq'ij tuq ntzaj si' mas ttab'l b'ix te Qtata Dios nk'ulun tuq nim b'an galan tuky'i'l.

⁴¹ Ntons kye stat te Jesus aq'b'ia' tuq nkyexik tuj Jerusalem tuj te q'ij Paskw,* ⁴² b'ix te Jesus aj tjakon kab'lajuj aq'b'i' tetz, ax tetz oxik kyuky'i stat tuj te q'ij iktza'x tuq naq'ike' tzan kxik. ⁴³ Ya ma mankun te q'ij, ikja'n tuq kyajtz kyjay, per te Jesus okajten tuj Jerusalem b'ix kye stat k'onti'l owok ksi' kynab'l

‡ **2:34** Ax: tzan kyjaw jilan ky'ila'j aj tijajil Israel b'ix ax tzan kyjaw teq'i' txq'ankey; 1Xhp 2:7-8. * **2:39** Mat 2:23 * **2:41** Exo 12:1-27; Deu 16:1-8

ti'j. ⁴⁴ Kyetz tuj kynab'l qa te Jesus ajun tuq kxol kye kyuky'i'l, ikxji kyetz eb'ajxik b'ix ojetq tuq xik kyb'ete' jun q'ij kyb'ey. Per ya ma qet kyjoyo' kxol kye kyfamily b'ix kye xjal aj kyotzqi' ⁴⁵ k'onti'l owoknoj kyitza'. Ntons eb'ajmeltz'jik junky'el tuj Jerusalem joyol tetz.

⁴⁶ Ya ma ky'ik toxi' q'ij tuq tqetlen kyjoyo', owoknoj kywitz tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, wit'lik tuq kxol kye xnaq'tzal Kawb'il, ncha'on tuq kyi'j b'ix nxik tuq xhcha'o' tidi'chq kyetz. ⁴⁷ B'ix kyaqil kye aj nkyecha'on tuq ti'j b'an nkyelab'an tuq tzan tpaj tlistul b'ix tzan tpaj titza' n'aj stzaq'b'e' kyetz tuky'i jun tume'l b'an galan. ⁴⁸ Ya ma tz'oknoj tzan kye stat, kyetz oje kyelab'an ti'j. Tzaj te tnan, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿Wal, tistil ma ak'uluj ikxjani quky'ila? Qetza nqojoyon awi'j, b'an nqob'isuna tuq awi'j.» ⁴⁹ Te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkxjoyon tuq ja'chq? ¿K'onti'l petzun tuq eteb'en wetz presis tzan nten tuj tjay Ntat?» ⁵⁰ Yatzun kyetz k'onti'l owel kyniky' ti'j aj otzaj tyoli' kyetz. ⁵¹ Ntons owaj kyuky'i'l tuj kyamaq' Nasaret, b'ix n'okslan tuq te kyetz. Yatzun te tnan, kyaqil ntzani cha tuq atqex tuj tanim. ⁵² Te Jesus b'ajq'ij at tuq mas ttab'l b'ix jun rat stzaj, b'ix n'el galan tuq tuj twitz Qtata Dios b'ix tuj kywitz kye xjal.

3

Aj Npakb'an Tuq Te Wa'nch Aj Swal A' Tuj Ky'ixk'oj Tx'o'tx'

Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Wnch 1:19-28

¹ Bwen, jweb'lajuj aq'b'ixi' tuq tk'ulb'en mandad te twitzale' k'ulul mandad Tibério César,* ntons te Pónsio Piláto a tuq tetz nk'ulun mandad tuj tkwentil Judey, b'ix te Eródes nk'ulun mandad tuq tuj tkwentil Galiley, b'ix te Lip aj terman nk'ulun mandad tuq tuj tkwentil Iturey b'ix Trakonit, b'ix te Lisánias nk'ulun mandad tuq tuj tkwentil Abiliny, ² b'ix te Anas b'ix Kaypas a'e' tuq kye pal mas nim kyajwalilji. Ntons tuj aj tyempji, te Qtata Dios oyolin tuky'i Wa'nch aj tk'ajol Sakariy, tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. ³ Ntons te Wa'nch oky'ik tuj kyaqil luwar qaynin stzi' te Jordan A', nxik tpakb'a' tuq kye xjal tzan tjaw si' a' kywi' tzan tpaj tjawlen kky'ixpu' kynab'lin tzan tqet najsa' kchoj. ⁴ Te ntzani oky'ik iktza'x ojetq tuq kaj stz'ib'a' te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi': "Jun xjal opakb'ayon tuky'i nim twi' tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, oxe'l tq'uma' kye xjal, 'Intqet ek'ulu' etib' tzan tpaj tzul te Qajawil, intqet ek'ulu' etib' tzan ek'amon tetz.† ⁵ Kyaqil [oqtel k'ulu' tzan sten list oj tul te Qajawil, iktza' tuj jun] b'ey oqtel nojslet kyaqil joko'j, oqtel eq'i' kyaqil te witz, qa xq'e'w okajel si' rekt, b'ix kyaqil xb'uk' oqtel parejsa'. ⁶ Kyaqil xjal owokel kyen titza' te Qtata Dios okoloyon kyij.' "

⁷ Astilji te Wa'nch nxik tuq tq'uma' ikxjani kyuky'i kye xjal aj nkyepon tuq tuky'il tzan tjaw si' a' kywi': «jEtetz a'ix tijajil kan!* ¿Ab'l oje xik q'uman etetz qa okxkoletel tij te xhcho'nal aj ch'inky stzaj tsi' [te Qtata Dios]? ⁸ Astilji

* **3:1** Aq'b'i 28 DC. † **3:4** Ax: intqet ek'ulu' galan tb'ey Qajawil, intqet ek'ulu' rekt tb'ey; Isa 40:3-5. * **3:7** Mat 12:34; 23:33

pe'eb'etnajji tuj tume'l tzan tqet eyek'u' jun ek'ulb'en aj telponx b'an b'an'ax oje jaw eky'ixpu' enab'lin. B'ix k'on kxyolin ikxjani: «Qetza a'o'na tijajil Abran.»* Komo wetz oxe'l nq'uma' etetz, te Qtata Dios kyi'j ja ab'j ntzanije'ni b'a'n tzan tk'ulun tzan kyok tijajil Abran. ⁹ Ch'inky stzaj tsi' te Qtata Dios jun xhcho'nal kyi'j kye xjal aj nlay jaw kky'expu' kynab'lin, iktza'x qa jun tze' k'onti'l nkaj twitz, ojawel tx'emu' b'ix te tze' owokek xo'o' tuj q'aq'.»* ¹⁰ Ntons kye xjal oxik kyqani' tetz ikxjani: «¿Tidi' presis tzan jk'ulun qetza ajna'l?» ¹¹ Te Wa'nch owaj stzaq'b'e': «Ab'l te aj at ky'ila'j‡ moj tq'anaq, intxik tsi' jun moj te aj ch'i meb'a' xjal;§ b'ix te aj at twe', ax a tgan tzan tk'ulun ikxji [kyuky'i kye aj k'onti'l kywe'].» ¹² Ntons ax e'ok laq'chet tuky'i Wa'nch txq'an xjal aj peyul chojenj b'ix ax kyetz kygan tuq tzan tjaw si' a' kywi',* b'ix oxik kcha'o' te Wa'nch ikxjani: «Xnaq'tzon, yatzun qetza, ¿tidi' presis tzan jk'uluna?» ¹³ Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «K'on tz'el epeyu' mas tajsik aj oje kaj q'uma'.» ¹⁴ Ntons ax txq'an soldad oxik kcha'o' te Wa'nch ikxjani: «Yatzun qetza, ¿tidi' presis tzan jk'uluna?» Te Wa'nch owaj stzaq'b'e' kyetz: «K'on tz'el epeyu' ti'j nijunwt, k'on jaw enik'o' kyil xjal, b'ix pe'eten kontent tuky'i te twi' ek'u'j.»

¹⁵ Ntons kye xjal tuj kynab'l, ch'inky tuq tul te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', b'ix nkyeb'isun tuq qa a tuq te Wa'nch, ¹⁶ per te Wa'nch oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz b'an'ax njaw nsi' a' ewi' cha

* **3:8** Wnch 8:33 * **3:9** Mat 7:19 ‡ **3:11** Ax: kab'e'. § **3:11**
Ax: aj k'onti'l nijunwt. * **3:12** Luks 7:29

a'ox tuky'i a'. Per mas yaj tzul junky aj mas nim tajwalil nwitz wetz. Wetz twitz tetz k'onti'l npon wajwalil ni iktza' jun aq'unon aj n'el tkotpi' txajab' tajaw.* Tetz otzajel tsi' te Txew Dios tuj etanim b'ix owelal teq'i' te nya'tx galan.† 17 [Tetz otk'ulu'tz etuky'i'l iktza' jun aq'unon tuky'i] te txpulb'il eq'i' tuj tq'ab', owelal tpawa' te triw ti'j tib'en, te triw oqtex tk'u'u' tuj tkajon, b'ix oqtel stz'e'sa' te ky'is tuj jun q'aq' aj ni nlay qex tzaj.» 18 Ikkxjani te Wa'nch tidi'chq tuq konsej nxik tq'uma' b'ix ikxji nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil galan kyuky'i kye xjal.

19 Ntons te Eródes aj nk'ulun tuq mandad tuj kyaqil tkwentil Galiley, te Wa'nch oje xik tq'uma' tetz nya'tx tuq galan tzan tjaw txujela' te Erodías aj txu'jel tuq Lip aj termanx, b'ix ax nya'tx tuq galan kyaqil aj tidi'chq aj ntk'ulu'. 20 Per mas yaj, te Eródes oqet tk'ulu' junky tidi' b'an nya'tx galan: Oqex tsi' te Wa'nch tuj pres.*

Aj Tjaw Si' A' Twi' Jesus Tzan Wa'nch
Mat 3:13-17; Mak 1:9-11

21 Ntons, [tzunx tuq] njaw si' a' kywi' kye xjal tzan te Wa'nch, ax te Jesus ojaw si' a' twi' tzan Wa'nch. B'ix aj man tuq nxnaq'tzan, te ka'j owel jaqlik 22 b'ix te Txew Dios oqetz tajsik, b'ix txik e'en aj tqetz iktza' [txik e'en] jun palom, b'ix oxik cha'on twi' Qtata Dios tuj ka'j nyolin tuq ikxjani:

* **3:16** Ax: jun pujul twitz txajab' tajaw. † **3:16** Ax: te Txew Dios b'ix q'aq'. Komo tzan tpaj te twuqi' taqan, te q'aq' telponx ti'j te jwisy. * **3:20** Mat 14:3-4; Mak 6:17-18

«Yatz a'ich nk'wa'al aj ganimich nim witza'. Oje xhch'el njoyo' b'ix nkyinchalaj awi'j.»‡

Kye Tijajil Aj Ja' Owel Te Jesukrist Ti'j Te Stat

Mat 1:1-7

²³ Ntons, aj taq'ik tpakb'an Jesus b'ix tzan tonen kxol kye xjal, ojetq tuq jakon lajuj tuj kawnaq (30) aq'b'i tetz. Tuj kynab'l kye xjal tetz tk'ajol Chep. Te Chep tk'ajol Eli, ²⁴ b'ix te Eli tk'ajol Matat, te Matat tk'ajol Lewi, te Lewi tk'ajol Melkiy, te Melkiy tk'ajol Jannay, te Jannay tk'ajol Chep. ²⁵ Te Chep tk'ajol Matatiy, te Matatiy tk'ajol Amos, te Amos tk'ajol Naum, te Naum tk'ajol Exhli, te Exhli tk'ajol Nagay. ²⁶ Te Nagay tk'ajol Xhmat, te Xhmat tk'ajol Matatiy, te Matatiy tk'ajol Semeyin, te Semeyin tk'ajol Josek, te Josek tk'ajol Xhjoda. ²⁷ Te Xhjoda tk'ajol Xhwa'n'an, te Xhwa'n'an tk'ajol Xhe's, te Xhe's tk'ajol Xhbabe'l, te Xhbabe'l tk'ajol Xhlatye'l, te Xhlatye'l tk'ajol Neri. ²⁸ Te Neri tk'ajol Melkiy, te Melkiy tk'ajol Adiy, te Adiy tk'ajol Kosam, te Kosam tk'ajol Elmadam, te Elmadam tk'ajol Xh'er. ²⁹ Te Xh'er tk'ajol Chowe, § te Chowe tk'ajol Elye'xh, te Elye'xh tk'ajol Chorim, te Chorim tk'ajol Mattat, te Mattat tk'ajol Lewi. ³⁰ Te Lewi tk'ajol Xhmo'n'ch, te Xhmo'n'ch tk'ajol Juda, te Juda tk'ajol Chep, te Chep tk'ajol Jonan, te Jonan tk'ajol Elyakim. ³¹ Te Elyakim tk'ajol Meley, te Meley tk'ajol Menn, te Menn tk'ajol Mattatay, te Mattatay tk'ajol Natam. ³² Te Natam tk'ajol Dawid,

‡ **3:22** Te ja yol ntzani tuj yol gryeg at kab'e' tidi' telponx: jun telponx iktza' "oje xhch'el njoyo'" b'ix ax telponx iktza' "nkyinchalaj awi'j"; Isa 42:1; Mat 12:18; 17:5; Mak 9:7; Luks 9:35. § **3:29** Ax: Jesus.

te Dawid tk'ajol Jesay,* te Jesay tk'ajol Jobed, te Jobed tk'ajol Boxh, te Boxh tk'ajol Xha'l,† te Xha'l tk'ajol Nason. ³³ Te Nason tk'ajol Aminadab, te Aminadab tk'ajol Admin, te Admin tk'ajol Arni, te Arni tk'ajol Esrom, te Esrom tk'ajol Pars, te Pars tk'ajol Juda. ³⁴ Te Juda tk'ajol Jacob, te Jacob tk'ajol Isak, te Isak tk'ajol Abran, te Abran tk'ajol Tar, te Tar tk'ajol Nakor. ³⁵ Te Nakor tk'ajol Xheruk, te Xheruk tk'ajol Xhagaw, te Xhagaw tk'ajol Palek, te Palek tk'ajol Eber, te Eber tk'ajol Xha'l. ³⁶ Te Xha'l tk'ajol Kaynan, te Kaynan tk'ajol Arpaks, te Arpaks tk'ajol Xhem, te Xhem tk'ajol Noe, te Noe tk'ajol Xhme'k. ³⁷ Te Xhme'k tk'ajol Matoxha'l, te Matoxha'l tk'ajol Enok, te Enok tk'ajol Jaret, te Jaret tk'ajol Xhmale'l, te Xhmale'l tk'ajol Kaynan. ³⁸ Te Kaynan tk'ajol Enos, te Enos tk'ajol Set, te Set tk'ajol Adan, te Adan tk'wa'al Qtata Dios.

4

Aj Tqet K'ulu' Probar Jesus Tzan Te Tajaw Choj Mat 4:1-11; Mak 1:12-13

¹ Ntons te Jesus ya ma meltz'jik stzi' te Jordan A', tetz atqex tuq te Txew Dios tuj tanim tuky'i nim tajwalil, b'ix oxik in tzan te Txew Dios tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, ² b'ix tzi oqeten kawnaq (40) q'ij, b'ix te Tajaw Choj nxik tuq tq'uma' ti'chq tetz tzan tqet tuq tz'aqik titza'. Tuj aj kawnaq (40) q'ijji, te Jesus k'onti'l owa'an ch'inwt, b'ix otna'oj wa'ij.

* **3:32** Ax: Isaí. † **3:32** Ax: Salmon n'ok q'uma', per te tb'i tuj yol gryeg mas iktza' Sala, astilji n'ok q'uma' Xha'l tuj qyol.

³ Ntons tzaj te Tajaw Choj, oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Qa yatz b'an'ax a'ich Tk'wa'al Dios, intxik aq'uma' kye ja ab'jni tzan kyok wab'j.»

⁴ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e': «[Tuj te Tu'jal Dios] tz'ib'ankaj ikxjani: “Nya'tx a'ox tuky'i wab'j itz'oj jun xjal.”»*

⁵ Yaji te Tajaw Choj oxik teq'i'ky te Jesus twi' jun witz, b'ix tuj jun rat oxik tyek'u' kyaqil kye amaq' twitz tx'o'tx'.* ⁶ Ntons oxik tq'uma' te Tajaw Choj te Jesus ikxjani: «Wetz oxel nsi' awajwalil tzan ak'ulun mandad tuj kyaqil ja amaq'ni b'ix oxel nsi' yatz kyaqil aj b'an tb'anil aj at te kyetz tzan tpaj oje tzaj si' wetz kyaqil, b'ix wetz b'a'n tzan txik nsi' tuky'i junky aj ja' wetz ngan tzan txik nsi'. ⁷ Qa yatz ochtel mejlet nwitz b'ix qa okyingtel ana'o', ntons kyaqil owokel te yatz.» ⁸ Per tzaj te Jesus, owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tuj Tu'jal Dios nyolin ikxjani: “Intqet ana'o' a'ox te Qtata Dios aj Awajawil, b'ix intqet awoksla' a'ox te tetz.”»*

⁹ Yaji te Tajaw Choj oxik teq'i'ky te Jesus tuj te amaq' Jerusalem b'ix ojax tin twi' te Nin Jay Nab'il Qtata Dios aj ja' mas nim twa'lkal b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Qa b'an'ax a'ich Tk'wa'al Dios, intxik axon awib' qetl, ¹⁰ komo tz'ib'ankaj [tuj Tu'jal Dios], “Tuj kyq'ab' kye ángel aj nkye'aq'unan te tetz ochkajel tsi' tzan aqet kykolo',”* ¹¹ b'ix “ochjawel kyin tuj kyq'ab' tzan k'on aqet tz'aqik ti'j ab'j.”»* ¹² Per ya te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ax nyolin tuj te Tu'jal Dios ikxjani: “K'on qet ab'isu' tzan tqet

* **4:4** Deu 8:3 * **4:5** Mat 4:8 * **4:8** Deu 6:13 * **4:10** Sal 91:11
 * **4:11** Sal 91:12

asi' tuj preb te Qtata Dios aj Awajawil.”»* 13 Yaji te Tajaw Choj k'onti'l owoknoj junky tume'l tzan tqet tz'aqik te Jesus titza'; ntons okaj tkola' jun tyemp.

Aj Taq'ik Tpakb'an Te Jesus Tuj Galiley

Mat 4:12-17; Mak 1:14-15

14 Yaji te Jesus oxik junky'el tuj tkwentil Galiley b'ix te Txew Dios nxik tuq tsi' nim tajwalil b'ix kyaqil kye xjal ja'chq nxik kcha'o' tuq te tpakb'alil ti'j. 15 Tetz nxnaq'tzan tuq kyuj kye jay nab'il Dios b'ix kye xjal nqet tuq kyjiq'b'a'.

Aj Tpon Jesus Tuj Amaq' Nasaret

Mat 13:53-58; Mak 6:1-6

16 Yaji te Jesus oxik Nasaret, te amaq' aj ja' ojaw ky'ib'. Tuj jun q'ij ojla'mj owox tuj te jay nab'il Qtata Dios, iktza'x tuq tetz naq'ik tzan tox, ojaw wa'let tzan tjaw te'e' te Tu'jal Dios 17 b'ix oxik si' tetz te u'j aj stz'ib'en te Chay aj yolil tyol Dios oqtxi'. B'ix ya ma tz'el tjaqo' te u'j, owoknoj twitz aj ja' tz'ib'ankaj ikxjani:* 18 “Te Txew Dios atqet wuky'i'l, tetz in'el tjoyo' tzan txik nq'uma' jun tpakb'alil galan kye meb'a' xjal, intzaj tlajo' tzan txik npakb'a' tzan kykolpjik kye aj [tzyume' iktza'] pres ate' b'ix tzan tjaw njaqo' kywitz kye moy b'ix tzan kxik ntzoqpi' kye aj nkyeget mosi' 19 b'ix tzan txik npakb'a' ma'tx pon te tyemp tzan tkolon te Qajawil kyi'j kye xjal.” 20 Yaji te Jesus oqet tlamo' te u'j b'ix oxik tq'apo' te aj n'onen tuq tuj te jay nab'il Qtata Dios, b'ix oqet wit'let. B'ix kyaqil eb'ajk'ab'let ti'j. 21 Yaji tetz owaq'ik tzan

* 4:12 Deu 6:16; Chaw 1:13 * 4:17 Isa 61:1-2

tyolin kyuky'i'l ikxjani: «Te ja ntzani aj nyolin tuj Tu'jal Dios, ajna'l ma'txxix pon ikxji exol etetz.»

²² Kyaqil nkyeyolin tuq galan ti'j Jesus b'ix nkyeb'ajlab'an tuq tzan tpaj te tyol aj nxik tuq tq'uma' b'an galan. Nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Nya'tx petzun aj ntzani tk'ajol te Chep?»

²³ Yaji tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Etetz otzajelkix eq'uma' wetz te aj yolb'enj ikxjani: “Q'anon, intqet aq'ana' awib'x najji.” [B'ix ax otzajel eq'uma' ikxjani:] “Oje tz'ok qcha'o'na tidi'chq b'an tb'anil ma'tx qet ak'ulu' tuj amaq' Capernaúm; intqet ak'ulu' najji junky'el tzani tuj awamaq'xni.”» ²⁴ Ax oxik tyoli' ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, nijunwt aj yolil tyol Dios nqet k'amo' tuj tamaq'x.* ²⁵ Per oxel nq'uma' te b'an'ax, ketant tuq kye byud [tzani] tuj Israel aj tyemp aj tul te Eliys tlajen Dios oqtxi', aj k'onti'l otzaj jab' twitz ka'j oxel aq'b'i tuky'i mey b'ix owul jun nim wa'ij tuj kyaqil amaq'.* ²⁶ Per te Eliys k'onti'l oxik lajo' tjay nijunwt te kyetz sinoke tjay jun byud aj Sarept tuj tkwentil Sidon.* ²⁷ B'ix tuj aj tyemp aj atqet tuq te Elisey aj yolil tyol Dios oqtxi', ate' tuq ky'ila'j xjal aj at tuq lepr kyyab'il [tzani] tuj Israel, per nijunwt kyetz owel in kyyab'il, sinoke a'ox te Naman, jun aj Siry.»*

²⁸ Ya ma tz'ok kcha'o' ikxji, kyaqil kye xjal tuj te jay nab'il Qtata Dios eb'ajjaw q'ojlik.* ²⁹ Kkyaqil eb'aj'oklab'un ti'j Jesus b'ix owex kyin tuj te amaq', oxik kyin twi' jun xaq xtxa'm te amaq', kyan tuq

* **4:24** Wnch 4:44 * **4:25** 1Re 17:1 * **4:26** 1Re 17:8-16 * **4:27** 2Re 5:1-14 * **4:28** Eb'ajjaw q'ojlik tzan tpaj kye aj Siry b'ix kye a'e' aj Sidon a'e' kyajq'oj tuq.

tzan txik kxo'o' twi' te xaq. ³⁰ Per te Jesus cha owel jotlik tuj kyq'ab', owex kxol b'ix oxik.

Aj Tjatz Teq'i' Jesus Jun Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal

Mak 1:21-28

³¹ Ntons, te Jesus oxik tuj amaq' Capernaúm tuj tkwentil Galiley b'ix kyaqil q'ij ojla'mj nkyexik tuq txnaq'tza' kye xjal. ³² Kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j te aj nxik txnaq'tza' tzan tpaj tetz nyolin tuq tuky'i tajwalil.*

³³ Ntons, tuj te jay nab'il Qtata Dios atqet tuq jun xjal aj atqex jun malspirit tuj tanim b'ix ojaw siky'in kongan ikxjani: ³⁴ «¿Ti' n'ajoyo' qxola yatz Jesus aj Nasaret? ¿Ti'tzun, ma'tx xhch'ul tzan qpon anajsa'na? Wetz wotzqi' a'ich. Yatz pawamich a'ox te Dios.» ³⁵ Yatzun te Jesus oxik tmiyo' te malspirit, oxik tq'uma' ikxjani: «¡Xnatzi', b'ix pajatz tuj tanim ja xjalni!» Ntons te malspirit oqet txon te xjal twitz tx'o'tx' kywitz kyaqil b'ix ojatz tuj tanim b'ix k'onti'l owok tk'ulu' jun nya'tx galan ti'j te xjal. ³⁶ Kyaqil kye xjal etzajb'aj b'ix nkyeyolin tuq ikxjani: «¿Tidi' te aj ntq'uma'ni? Tuky'i jun tajwalil b'ix tuky'i nim tpoder nxik tk'ulu' mandad tzan kyjatz kye malspirit, b'ix kyetz nkyejatz.» ³⁷ Kkyaqil kye xjal tuj kyaqil luwar tzi n'ok tuq kcha'o' ti'j Jesus.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tji' Xhpe'y

Mat 8:14-15; Mak 1:29-31

³⁸ Ntons, te Jesus owetz tuj te jay nab'il Qtata Dios b'ix oxik tjay Simon.† Tji' te Simon b'an jwert

* **4:32** Mat 7:28-29 † **4:38** Ax: Xhpe'y.

tuq at tuky'i kyaq, astilji oqet kywitz twitz Jesus [tzan tuq tqet tq'ana']. ³⁹ Ntons te Jesus owok laq'chet, b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan tel te kyaq b'ix te kyaq owel ti'j. B'eyxnajji te xuj ojaw wa'let b'ix owaq'ik tzan kxik tk'a'cha'.

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Ky'ila'j Yab'

Mat 8:16-17; Mak 1:32-34

⁴⁰ Ya ma jakul te q'ij, kyaqil kye xjal aj kyotzqi' tuq jun yab' kxol tuky'i kwalker yab'il, oxik kyeq'i' twitz Jesus b'ix tetz oqet tsi' tq'ab' kyajsik junjunchaq te kyetz b'ix eb'ajqet tq'ana'. ⁴¹ Ax eb'ajjatz tin malspirit tuj kyanim ky'ila'j kye xjal b'ix nkyesiky'in tuq ikxjani: «Yatz a'ich Tk'wa'al Dios.» Per te Jesus nkyexik tuq tmiyo' kye malspirit b'ix k'onti'l tuq nkyestzoqpi' tzan kyyolin ti'j tzan tpaj kyetz kyeb'en tuq tetz aji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'.

Aj Tpakb'an Jesus Ja'chq Tuj Galiley

Mak 1:35-39

⁴² Ya ma qoxhk'ate', te Jesus owex xtxa'm te amaq' tuj jun luwar b'an takun aj ja' k'onti'l xjal. Per kye xjal nkyejoyon tuq ti'j b'ix eb'ajpon aj ja' tuq atqet tetz b'ix oqet tuq ktzyu' tzan k'on txik tuj junky part. ⁴³ Per tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ax presis tzan txik npakb'a' tuj txq'ankey amaq' te tpakb'alil galan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios, komo astilji wetz intzaj lajo'.»

⁴⁴ Astilji te Jesus oxik ja'chq tuj tkwentil Judey, b'ix nxik tuq tpakb'a' te tpakb'alil galan kyuj kye jay nab'il Dios.*

* **4:44** Luks 5:1

5

*Aj Tkaj Ksi' Kyaq'un Ox Xjal Chimol Kyiy Tzan Kyok Lapet Ti'j Jesus**Mat 4:18-22; Mak 1:16-20*

¹ Jun q'ij te Jesus atqet tuq stzi' te Jenesaret A', b'ix ky'ila'j xjal n'ok tuq kyb'etz'a' kyib' tzan tok kcha'o' [te aj ntxnaq'tza' tuq ti'j] tyol Qtata Dios.

² Te Jesus exik te'e' kab'e' bark stzi' te a', b'ix kye chimol kyiy ojetq tuq kyqetz b'ix nkyetx'ajon tuq te kypa. ³ Ntons te Jesus ojax tuj jun bark, aj tbark tuq te Simon,* b'ix oxik tqani' tzan tox tpilq'u' ch'inky te bark tuj te a'. Yaji oqet wit'let xtxa'm te bark b'ix owaq'ik tzan kxik txnaq'tza' kye xjal.*

⁴ Ya ma mankun tyolin kyuky'i kye xjal, oxik tq'uma' tetz te Simon ikxjani: «Intxik awin te abark aj ja' nim txe' b'ix intqex exon te epa tzan kyjatz etin kye kyiy.» ⁵ Ntons te Simon owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza ma'tx tz'ex qaq'b'ilna tzan qaq'unan b'ix k'onti'l ma jatz ch'inwt.* Per qa yatz n'aq'uma', ntons oqtex nsi' te pa.»

⁶ Ya ma qex ksi' te kypa, ejatz kyin ky'ila'j kyiy b'ix te kypa ikja'n tuq tel laqik.* ⁷ Astilji etzaj kxmatxb'e' kye txq'anqy kyuky'i'l tuj junky bark, tzan tuq kypon onel kyetz. Ntons kye kyuky'i'l eb'ajpon b'ix eb'ajnoj kykab'il kye bark, b'ix ch'inky tuq eb'ajxik mulan tzan talal. ⁸ Tzan tpaj ntzani te Simon oqet mejlet twitz te Jesus b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, intel apawa' awib' wi'j; wetz a'in jun chimol choj.» ⁹ Komo te Simon b'ix kye txq'anqy tuky'i'l ojetq tuq kyexob' tzan tpaj

* 5:3 Ax: Xhpe'y. * 5:3 Mat 13:1-2; Mak 3:9-10; 4:1 * 5:5

Wnch 21:3 * 5:6 Wnch 21:6

tjatzlen kyin ale' kyyiji. ¹⁰ B'ix ax te Jacobo† b'ix te Wa'nch a'e' tk'ajol Sebedey, kyetz ax a'e' tuq tuky'i'l Simon, ax kyetz xob'naqe' tuq. Per te Jesus oxik tq'uma' te Simon: «K'on txob'. Ajna'l yatz oxhchimoyon xjal [te Qtata Dios].» ¹¹ Ntons oxik kyin te kybark stzi' te a', tzi okaj ksi' kyaqil b'ix e'ok lapet ti'j Jesus.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xjal Yab' Tuq Tuky'i Lepr

Mat 8:1-4; Mak 1:40-45

¹² Jun q'ij aj atqet tuq te Jesus tuj jun amaq', opon jun xjal tuky'i'l, at tuq te yab'il lepr ti'j kyaqil xhchi'jel. Ya ma xik ten tetz te Jesus, oqet mejlet tuky'i twitz max twitz tx'o'tx', oqet twitz twitz Jesus ikxjani: «Tat, qa yatz agan, b'a'n tzan tel awin ch'in te nyab'il.» ¹³ Ntons te Jesus owok tmako' tuky'i tq'ab' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz ngan. Pab'antik.» B'eyxnajji owel te lepr ti'j te yab'. ¹⁴ Oxik tq'uma' te Jesus tetz ikxjani: «K'on xik aq'uma' te nijunwt. Pax yek'ul awib' twitz te pal, b'ix intxik awin te awoyej aj telponx ma'tx chb'antik iktza' aj okaj tq'uma' Moisés [oqtxi'],* ikxji tzan tok kyen kye pal yatz ma'tx chb'antik tuky'i aj ayab'il ni'n.» ¹⁵ Per ja'chq tuq n'ok cha'o' te tpakb'alil ti'j te Jesus b'ix ky'ila'j xjal n'ok tuq kchimo' kyib' cha'oyon ti'j b'ix tzan tuq kyqet q'ana' tuky'i kyyab'il. ¹⁶ Per te Jesus kob'chaq tuq nxikkix xnaq'tzon tuky'i te Qtata Dios aj ja' k'onti'l ate' tuq xjal.

† 5:10 Ax: Chaw. * 5:14 Lev 14:1-32

*Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Kamnaq Tuq Toq
Mat 9:1-8; Mak 2:1-12*

¹⁷ Ntons, jun q'ij te Jesus nxnaq'tzan tuq kye xjal, b'ix ate' tuq junjun xjal aj b'uch'uj Parisey b'ix xnaq'tzal Kawb'il, kyetz tzajnaqe' tuq tuj kyaqil aldey tuj tkwentil Galiley b'ix tkwentil Judey b'ix te amaq' Jerusalen, b'ix te Jesus at tuq tajwalil Qtata Dios tuky'i'l tzan tq'anan xjal. ¹⁸ Ntons eb'ajpon txq'an xjal eq'i' tuq kyitza' jun yab' aj kamnaqe' tuq toq, kyetz kygan tuq tzan tox kyin te yab' tuj te jay tzan tqet ksi' twitz Jesus. ¹⁹ Per k'onti'l ob'antik tzan tox kyin tzan tpaj ajun xjal tuq; astilji eb'ajjax twi' te jay b'ix [ojaw kypuju'] te tej b'ix oqex kytumb'a' te yab' twitz twatb'il twi' te jay, oqex kytumb'a' kywitz kyaqil tzan tkyaqon twitz Jesus. ²⁰ Ya ma tz'ok ten te Jesus titza' tuq wit'lik kyk'u'j ti'j, ntons oxik tq'uma' tetz te yab' ikxjani: «Yatz ajna'l te achoj ma'tx qet najslet.»

²¹ Ntons kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey nkyeb'isun tuq ikxjani: «¿Tidi' tetz tajwalil tuj tnab'l tzan txik tq'uma' xmayb'il ti'j Dios? ¿Ab'l junky b'a'n tzan tnajsan qchoj twitz te Qtata Dios?» ²² Per te Jesus owel tniky' tidi' tuq nqet kyb'isu' b'ix oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxb'isun tuj etanim ikxji? ²³ ¿Alkyetz nya'tx kwest tzan txik jq'uma': “Te achoj ma'tx qet najslet” qatzun “pajaw wa'let b'ix pab'et”?» ²⁴ Per tzan tel eniky' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] at wajwalil tzani twitz tx'o'tx' tzan tqet nnajsa' kchoj xjal,» (ntons oxik tq'uma' tetz te yab' ikxjani): «Oxe'l nq'uma' yatz, pajaw wa'let, intjaw awin awatb'il b'ix pax ajay.» ²⁵ B'eyxnajji te xjal ojaw wa'let kywitz kyaqil, ojaw tin te twatb'il aj

ja' tuq atqet, b'ix owaj tjay, b'an nqet tuq tjiq'b'a' Qtata Dios. ²⁶ Kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq b'ix b'an nqet tuq kyjiq'b'a' Qtata Dios, b'ix ojetq tuq kyetzajb'aj, b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «Ajna'l ma'tx tz'ok qen tidi'chq aj b'an nqolab'an ti'j.»

*Aj Txik Tuk'le' Te Jesus Lewi Tzan Tok Lapet Ti'j
Mat 9:9-13; Mak 2:13-17*

²⁷ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus owex tzi b'ix oxik ten jun xjal aj peyul chojenj b'ix tetz tb'i Lewi‡ b'ix wit'liqet tuq aj ja' n'el tpeyu' te chojenj. Te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Pawok lapet wi'j.» ²⁸ Ntons te Lewi ojaw wa'let, okaj tsi' kyaqil b'ix oxik lapet ti'j Jesus.

²⁹ Yaji te Lewi etzaj tuk'le' ky'ila'j xtxoken tuj tjay, b'ix oqet tsi' jun kywe' b'ix ky'ila'j tuq kye aj peyul chojenj b'ix txq'ankey xjal nkyewa'an tuq kyuky'i'l twimes. ³⁰ B'ix kye b'uch'uj Parisey b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il kxol kyetz, kyetz nkye'ok tuq kyili' kye txnaq'atz Jesus, nkyeyolin tuq ikxjani: «¿Tistil etetz nkxwa'an kxol kye aj peyul chojenj b'ix kxol kye aj chimol choj?» ³¹ Tzaj te Jesus, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kye aj b'a'ne' nya'tx presis jun q'anon kyij, per yatzun kye aj yab'e' a tgan jun q'anon kyij. ³² Ikxji k'onti'l in'ul joyol kye aj k'onti'l kchoj sinoke in'ul joyol kye aj at kchoj tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Oj Qipan Wa'ij Tzan Qx-naq'tzan

Mat 9:14-17; Mak 2:18-22

³³ Oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Kye a'e' txnaq'atz Wa'nch b'ix kye kxnaq'atz kye aj

‡ 5:27 Te Lewi ax Matey tuq tb'i.

b'uch'uj Parisey, kyetz ko'chq nkye'ipan wa'ij tzan kxnaq'tzan nim, per yatzun yatz axnaq'atz nkyewa'an kixi' b'ix nkye'uk'an.» ³⁴ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun? ¿B'a'n petzun tzan kyipan wa'ij kye xtxoken jun xjal aj owokel mojlet qa tetz man atqet kyuky'i'l? ³⁵ Per opoyon jun or oj txik eq'i' te xjal aj owokel mojlet, ntons maxji okye'ipayon wa'ij.»

³⁶ B'ix ax oxik tq'uma' kyetz jun yek'b'il ikxjani: «Nijunwt ab'l nqet tk'upu' jun xq'apj ak'a'j tzan tok tremyenti' ti'j jun xq'apj q'anq. Qa oqtel tk'ulu'-wit ikxji, ntons te remyent ak'a'j olaqelkixi' b'ix nlay kaj galan tuky'i te q'anq.»

³⁷ [Ax oxik tq'uma' junky yek'b'il ikxjani:] «B'ix nijunwt nqex tsi' ta'al ub man telentz tuj jun tx'u'y tz'u'm q'anq tzan tpaj te aj man telentz owelal tlaqu' te tx'u'y q'anq b'ix ikxji te ta'al ub b'ix te tx'u'y kykab'il okyepoyonaj. ³⁸ Astilji a tgan tzan tqex si'let te ta'al ub man telentz tuj jun tx'u'y man ak'a'j. ³⁹ Nijunwt aj n'uk'an te ta'al ub tx'amsa' oxe'l tuk'a'ky te aj man telentz tzan tpaj otq'uma'tz “te aj tx'amsa' mas galan.”»

6

Aj Txik Tq'uma' Jesus A Tetz Te Tajaw Te Q'ij Ojla'mj

Mat 12:1-8; Mak 2:23-28

¹ Ntons jun q'ij ojla'mj, te Jesus nb'et tuq tuj jun awalj. Kye txnaq'atz njaw tuq kytoqi' ch'in twitz triw, n'etz tuq kypoq'o', b'ix nxik tuq kyk'uxu'. ² Tzaj kye txq'an aj b'uch'uj Parisey, oxik kcha'o' ikxjani: «¿Tistil etetz nqet ek'ulu' jun tidi' aj xjan

tzan jk'ulun tuj jun q'ij ojla'mj?» ³ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «¿Ti'tzun, mina' tjaw eten tidi' oqet tk'ulu' te Dawid aj at tuq wa'ij ti'j tetz kyuky'i a'e' tuky'i'l? ⁴ Owox tuj te jay tabernáculo aj ja' tuq atqet xhchk'atunal te Qtata Dios, ojaw stzyu' te wab'j aj q'apomaj tuq te Qtat b'ix owa'an ti'j b'ix ax oxik tsi' kye a'e' tuky'i'l, anke te Kawb'il nyolin a'ox kye pal b'a'n tzan kywa'an aj wab'jji.»* ⁵ Ntons, yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] at wajwalil ti'j te q'ij ojla'mj.»

*Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Yab' Tuj Jun Q'ij Ojla'mj
Mat 12:9-14; Mak 3:1-6*

⁶ Ntons tuj junky q'ij ojla'mj te Jesus owox tuj te jay nab'il Dios, owaq'ik tzan txnaq'tzan kye xjal. Atqet tuq jun xjal tzi kamnaq tuq te tq'ab' aj tb'anq'ab', ⁷ b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey nkyeka'yin tuq ti'j Jesus qa oqtel tuq tq'ana' tuj te q'ij ojla'mj, ikxji tzan tuq txik kypoqo' te Jesus tuky'i jun til. ⁸ Per tetz teb'en tuq te aj nkyb'isu', astilji oxik tq'uma' te yab' ikxjani: «Pajaw wa'let b'ix paqeten nink'ajchaq kxol kye xjal.» Ntons te yab' ojaw wa'let b'ix oqeten kxol. ⁹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txq'anqy: «Wetz oxe'l ncha'o' jun tidi' etetz. ¿Nyolin pe' te Kawb'il tzan jk'ulun jun galan tuj jun q'ij ojla'mj, qatzun tzan jk'ulun jun nya'tx galanji? ¿Nyolin pe' tzan jkolon kyij xjal qatzun tzan kyqet jkansa'ji?» ¹⁰ Yaji exik te'e' kyaqil kye aj akyeqet tuq tk'atzaj b'ix oxik tq'uma' tetz te yab' ikxjani: «Intel awin aq'ab'.» Yaji te yab' owel tin tq'ab' b'ix ob'antik.

* **6:4** Lev 24:9; 1Sa 21:1-6

11 Per kye aj nkyeq'ojin tuq ti'j te Jesus, kyetz eb'ajjaw q'ojlik nim b'ix e'aq'ik tzan kywululun aber tidi' tuq owokel kyk'ulu' ti'j.

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kykab'lajujil Tky'ixel

Mat 10:1-4; Mak 3:13-19

12 Ntons tuj aj tyempji, jun q'ij te Jesus oxik xnaq'tzon twi' jun witz, b'ix owex taq'b'il tzan txnaq'tzan tuky'i Qtata Dios. 13 Ya ma qo xhk'ate', etzaj tuk'le' kye txnaq'atz b'ix e'el tjoyo' kab'lajuj kxol kyaqil b'ix e'ok tq'uma' kyetz tky'ixel. 14 [Aj ntzanije' kye aj e'el tjoyo':] Owel tjoyo' te Simon, b'ix owok tsi' tb'i Xhpe'y; b'ix owel tjoyo' te Lexh aj titz'in Xhpe'y, b'ix te Jacobo* b'ix te Wa'nch, b'ix te Lip b'ix te Xhto'l, 15 b'ix te Matey, b'ix te Maxh, b'ix te Jacobo† aj tk'ajol Alfey, b'ix te Simon aj n'ok q'uma' Selot, 16 b'ix te Juds aj terman Jacobo,‡ b'ix te junky Juds aj Judas Iskaryot aj ojaw meltz'jik ti'j.

Aj Kxik Txnaq'tza' Jesus Ky'ila'j Xjal

Mat 4:23-25

17 Te Jesus oqetz twi' te witz kyuky'il b'ix eqeten tuj jun chq'aj b'ix ojetq tuq tz'ok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal aj nkye'ok tuq lapet ti'j b'ix ax ky'ila'j xjal aj ja'chq tuj tkwentil Judey b'ix aj amaq' Jerusalem b'ix aj te nim chq'aj tkwentil Tir xtxa'm te nim a' b'ix aj tkwentil Sidon. Eb'ajpon cha'oyon ti'j Jesus b'ix eb'ajpon tzan kyqet q'ana' ti'j kyyab'il. 18 Kye xjal aj n'ok kyen tuq twitz xhcho'nal tzan kypaj kye malspirit ax nkyeb'antik tuq titza'. 19 Kkyaqil tuq kye xjal kygan tuq tzan tok kymako' te Jesus tzan tpaj at tuq jun

* 6:14 Ax: Chaw. † 6:15 Ax: Chaw. ‡ 6:16 Ax: Chaw.

tajwalil tzan tq'anana b'ix oj tok kymako' n'el tuq te kyyab'il.

Te Aj Tb'anil Oky'el Kyi'j Kye Aj N'ok Kyen Twitz Xhcho'nal

Mat 5:1-12

²⁰ Te Jesus eb'ajxik ten kye aj nkye'ok tuq lapet ti'j b'ix oxik tyoli' kyetz ikxjani: «Galanx-alo etetz aj b'is atix, § komo etetz atikxqet tuj tq'ab' Qtata Dios.

²¹ Galanx-alo etetz aj n'ok eten twitz wa'ij, komo etetz okxnojel b'an byenech. Galanx-alo etetz aj nkx'oq' ajna'l, komo mas yaj etetz okxtze'yon.*

²² Galanx-alo etetz qa kye xjal nkx'ok kyq'o'ji' tzan npaj [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix qa kye xjal k'onti'lky nkx'ok kyq'olb'e', b'ix nkx'ok yaso', b'ix oj etel kyik'o' iktza' etetz nya'tx galan xjal a'ix.* ²³ Pe'eten waq kontent b'ix pe'echalaj waq tuj aj q'ijji tzan tpaj etetz otzajel si' jun nim b'a'n tb'anil te etetz tuj ka'j. Ax ikxji okyk'uluj kye kyijajil kyetz kyi'j kye aj yolil tyol Dios oqtxi', [eb'aj'el kyik'o'].*

²⁴ Per last etetz aj q'inon a'ix ajna'l, komo etetz ma'tx ek'amoj kyaqil. ²⁵ Last etetz a'ix aj at kyaqil etetz ajna'l, komo owokel eten twitz wa'ij. Last etetz a'ix aj nkxtze'en ajna'l, komo otzajel ena'on tetz b'ix okx'oq'el tzan xhcho'nal. ²⁶ Last etetz a'ix aj nkxqet jiq'b'a' tzan kyaqil xjal, komo ikxji okyk'uluj kye kyijajil kyetz kyi'j kye aj nya'tx b'an'ax yolil tyol Dios.»

§ **6:20** Ax: aj meb'a' xjal a'ix; Mat 5:3. * **6:21** Mat 5:4 * **6:22**
1Xhp 4:14 * **6:23** 2Cró 36:16; Kya 7:52

*Presis Tzan Kyqet Qgani' Kye Qajq'oj**Mat 5:38-48; 7:12*

²⁷ «Per etetz aj nkxcha'on wi'j ajna'l oxe'l nq'uma' etetz: Inkyqet egani' kye etajq'oj, b'ix pe'ek'ulun jun galan kyij' kye aj nkye'ok ajq'ojan etetz, ²⁸ b'ix inkyqet eky'iwla' kye aj nkyeqanb'en etajsik, b'ix pe'exnaq'tzan jun galan kyij' kye aj n'ok kyk'ulu' nya'tx galan eti'j. ²⁹ Qa at ab'l n'ok loqtz'an jun aq'o'tx, intxik asi' te junky palaj; b'ix qa at ab'l owelal eq'in te atxo'w, k'on qet axk'ayi' tzan txik tin te akamixh. ³⁰ Ab'l aj otzajel tqani' jun tidi' yatz, intxik asi'; b'ix te aj owelal teq'i' jun tidi' yatz, k'on xik aqani' junky'el. ³¹ Intqet ek'ulu' etetz kyuky'i txq'anky iktza'x etetz egan tzan kyk'ulun txq'anky etuky'i'l.

³² Komo qa etetz nkyeqet egani' a'ox kye aj nkyeqet ganin te etetz, ¿tidi' jun galan n'ek'ulu' ikxji? Komo ax kye aj chimol choj nkyek'ulun ikxji. ³³ B'ix qa etetz nqet ek'ulu' jun galan a'ox kyij' kye aj nkyek'ulun jun galan eti'j, ¿tidi' jun tb'anil nqet ek'ulu' ikxji? Komo ax kye aj chimol choj nkyek'ulun ikxji kxol kyetz. ³⁴ B'ix qa etetz nxik esi' tky'ex junky aj b'a'n tzan tok xhchojo' junky'el, ¿tidi' jun galan n'ek'ulu' ikxji? Komo ax kye aj chimol choj nxik ksi' tky'ex junky aj b'a'n tzan tok xhchojo' junky'el. ³⁵ Yatzun etetz inkyqet egani' kye aj nkye'ok ajq'ojan etetz, b'ix intqet ek'ulu' jun galan te kyetz, b'ix intxik esi' kky'ex b'ix k'on tz'ok lo'et ek'u'j tzan tajtz ksi' junky'el te aj oje xik esi'. Ikxji ek'amo'tz junky tidi' mas tb'anil, b'ix okxtel ky'iwla' iktza' tk'wa'al Qtata Dios aj atjax tuj ka'j, komo tetz b'an galan nab'lin kyuky'i kye aj k'onti'l nxik ksi' jun pixon tetz, b'ix ax kyuky'i kye

aj nya'tx galan kyemodin. ³⁶ Ax etetz intok lo'et ek'u'j ti'j junky iktza' te Qtata Dios n'ok lo'et tk'u'j ti'j junky.»

K'on Qet Eyoli' Junky

Mat 7:1-5

³⁷ «K'on xik epoqo' junky b'ix ax etetz nlay kxik poqo' [tzan te Qtata Dios]. K'on xik eq'uma' til junky b'ix ax etetz nlay xik q'uma' etil. Intqet enajsa' junky b'ix ax etetz okxtel najsa'.* ³⁸ Aj at etetz, intxik esipa' ch'in te junky b'ix ikxji otzajel si' mas etetz. Otzajel si' kabal, b'itz'o', txijo' b'ix och'uqel. Iktza'x etetz kxmalon, ax ikxji oqtel malo' te etetz.»

³⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikx-jani: «¿Jun moy ob'antel petzun tzan txik tjocho' junky moy? Qa at jun jul ¿nya'tx petzun kykab'il okyexe'l tuj te jul?»* ⁴⁰ Nijunwt aj man nxnaq'tzan tib' mas totzqi' twitz te xnaq'tzon, oj tmankun tzan tqetb'aj xnaq'tza', ntons owokel iktza' te xnaq'tzal tetz.* ⁴¹ ¿Tistil n'ok asi' anab'l ti'j te tal mu'p tuj twitz junky awerman b'ix k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j te tros aj atox tuj awitz yatz? ⁴² Qa yatz k'onti'l n'ok asi' anab'l ti'j te tros aj atox tuj awitzni, ¿titza' ntnimsa' ak'u'j tzan txik aq'uma' te junky awerman, “Erman, tzoqpij ch'in tzan tetz win te tal mu'p tuj awitzni”? ¿Xmeletz' ka'r! Intetz awin tb'ay te tros tuj awitzni b'ix ikxji b'a'n tzan txik awen byenech tzan tetz awin te mu'p tuj twitz junky awerman.»

* **6:37** Mat 6:14 * **6:39** Mat 15:14 * **6:40** Mat 10:24-25; Wnch 13:16; 15:20

Jun Tze' N'el Qniky' Ti'j Tzan Tpäj Te Twitz Aj Ntswa'

Mat 7:17-20; 12:34-35

⁴³ «Jun tze' galan k'onti'l nkaj twitz nya'tx galan, b'ix ax jun tze' nya'tx galan k'onti'l nkaj twitz galan. ⁴⁴ Komo kyaqil tze' n'el qniky' ti'j tzan tpaj te twitz. K'onti'l njaw qin lob'j igos ti'j jun wi' ky'i'x b'ix ax k'onti'l njaw qin lob'j ub ti'j jun wi' txaka' ky'i'x. ⁴⁵ Jun galan xjal [nyolin] iktza'x te galan aj atqex tuj tanim. B'ix jun xjal aj nya'tx galan [nyolin] iktza'x te nya'tx galan aj atqex tuj tanim. Komo iktza'x te aj atqex tuj qanim, ax ikxji te aj n'etz tuj qtzi'.»

Te Yek'b'il Kyi'j Kab'e' K'ulul Jay

Mat 7:24-27

⁴⁶ «¿Tistil nkxyolin qa wetz a'in etajawil b'ix k'onti'l nkyinqet etoksla'? ⁴⁷ Wetz oxel nq'uma' etetz titza' te xjal aj n'ok lapet wi'j b'ix n'ok tsi' twi' wi'j b'ix nkyinqet toksla'. ⁴⁸ Tetz iktza' jun xjal aj tqet tk'ulu' jun tjay, oqex tjuli' nim txe' te tkajonil b'ix oqet tsi' te twit'lel tajsik pur chi'ab'j. Aj tjaw te a', te a' owook pulan ti'j, per te jay k'onti'l ob'antik tzan tyak'un tzan tpaj b'an galan tkajlen k'ulu'. ⁴⁹ Yatzun junky xjal aj nkyin'ok xhcha'o' per k'onti'l nkyinqet toksla', tetz iktza' jun xjal aj tqet tk'ulu' jun tjay, cha oqet tk'ulu' tajsik tx'o'tx' b'ix k'onti'l twit'lel. Aj tjaw te a', te a' owook pulan ti'j, per te jay oqet tz'aqik b'ix okaj b'an xitu' kyaqil.»

7

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Tmos Jun K'ulul Mandad Aj Rom

Mat 8:5-13

¹ Ya ma mankun tyolin Jesus kyuky'i kye xjal ti'j ntzani, oxik Capernaúm. ² Ntons, nnajan tuq txini jun k'ulul mandad ti'j jun nim b'uch'uj soldad aj Rom, b'ix tetz at tuq jun taq'unon aj gani' tuq nim titza' b'ix te taq'unon b'an yab' tuq b'ix ch'inky tuq tkamik. ³ Ya ma tz'ok xhcha'o' te k'ulul mandad ti'j te Jesus, ntons exik tlajo' junjun tijxjal aj nim kyajwalil kxol aj tijajil Israel tzan tqet kywitz twitz tzan tuq tqet tq'ana' te taq'unon. ⁴ Ntons kyetz eb'ajpon tuky'i Jesus b'ix oqet kywitz twitz b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «A tgan tzan awonen tuky'i ja xjalni ⁵ tzan tpaj tetz nkyeqet tgani' qxjalil b'ix ojaw tk'ulu' qxol jun jay nab'il Dios.» ⁶ Yaji te Jesus oxik kyuky'i'l, per ya ma kyepon qaynin ti'j te jay, te k'ulul mandad kxol kye soldad eb'ajxik tlajo' txq'an tajyol tzan txik kyq'uma' ikxjani: «Tat, k'on chb'isun tzan apon max njay tzan tpaj wetz k'onti'l nwajo' tzan awox tuj njay. ⁷ Astilji wetz k'onti'l ma nnimsaj nk'u'j tzan nxik nwitzale' wetz uk'lel yatz. Cha a'ox instzaj aq'uma' te ayol tzan tb'antik te waq'unon b'ix tetz ob'antel. ⁸ Komo ax wetz at ab'l nk'ulun mandad wi'j b'ix ax nkyink'ulun mandad kyi'j txq'ankey. Oj txik nq'uma' te jun te kyetz tzan txik, ntons nxik, b'ix oj txik nq'uma' te jun te kyetz tzan stzaj, ntons ntzaj, b'ix oj txik nq'uma' te waq'unon tzan tqet tk'ulu' jun tidi', ntons nqet tk'ulu' kixi'.»

⁹ Ntons te Jesus aj tok xhcha'o' ntzani, oje lab'an ti'j te k'ulul mandad b'ix exik te'e' kye xjal aj lapike' tuq ti'j b'ix oxik tyoli' kyetz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz, ni kxol kye qxjalil aj tijajil Israel oje tz'ok wen jun aj wit'lik tk'u'j b'an byenech iktza' te ja xjalni.» ¹⁰ Ntons ya ma kyemeltz'jik kye

mandader tjay te xjal, te yab' ojetq tuq b'antik.

Aj Tjaw Anq'in Tzan Jesus Tal Jun Byud

¹¹ Ntons, ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus oxik tuj jun amaq' aj tb'i Naín. Ajune' tuq kye txnaq'atz tuky'i'l b'ix ky'ila'j xjalky. ¹² Ya ma kyepon qaynin ti'j tlamelul te amaq', txq'an xjal ikja'n tuq kxik muqul jun anim. Te anim tal tuq jun xuj byud b'ix a'ox tuq jun talji. B'ix ky'ila'j xjal tuj amaq' ajune' tuq tuky'i'l. ¹³ Ya ma tz'ok te'e' te [Jesus aj] Qajawil, tetz owook lo'et tk'u'j ti'j b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on xhch'oq'.» ¹⁴ Yaji owook laq'chet ti'j te anim b'ix owook tmako' te tkaxh te anim. B'ix kye aj eq'il te anim eb'ajwa'let, b'ix te Jesus oxik tq'uma' te anim ikxjani: «Tey, wetz nxik nq'uma' yatz, pajaw wit'let.» ¹⁵ Ntons te aj kamnaq tuq ojaw wit'let b'ix owaq'ik tzan tyolin. B'ix te Jesus okaj tq'apo' te tnan. ¹⁶ Ya ma tz'ok kyen ntzani, kye xjal etzajb'aj b'ix b'an nqet tuq kyjiq'b'a' Qtata Dios, oxik kyq'uma' ikxjani: «Jun aj yolil tyol Dios nim tajwalil ma'tx jaw kanet qxol.» B'ix junjunky nkyq'uma' tuq ikxjani: «Te Qtata Dios ma'tx tzul qxol qetz aj txjalil a'o'.» ¹⁷ B'ix tuj kyaqil tkwentil Judey b'ix ja'chq qaynin tzi, owook cha'o' aj ojetq tuq qet tk'ulu' te Jesus.

Aj Ktzaj Tlajo' Te Wa'nch Aj Swal A' Kye Txnaq'atz Yoliyon Tuky'i Jesus

Mat 11:2-19

¹⁸ Ntons te Wa'nch owook xhcha'o' kyaqil ntzani tzan tpaj kye txnaq'atz nxik tuq kyq'uma' tetz. Ntons oxik tuk'le' kab'e' te kyetz ¹⁹ b'ix exik tlajo' tuky'i [Jesus aj] Qajawil cha'ol tetz ikxjani: «¿A'ich pe' yatz te [Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'] aj owulel

tuq qatzun presis tzan qiyon ti'j junkyji?» ²⁰ Ntons kye tmandader Wa'nch eb'ajpon tuky'i Jesus b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Te Wa'nch Aj Swal A' ma qotzaj tlajo'na cha'ol te yatz qa a'ich te [Koloyon] aj o'kix tuq owulel qatzun presis tzan qiyon ti'j junkyji.» ²¹ Ntons aj orji te Jesus eb'ajqet tq'ana' ky'ila'j yab' aj tidi'chq tuq kyyab'il b'ix kye aj ateqex tuq malspirit tuj kyanim b'ix ax ky'ila'j moy eb'antik titza'. ²² Yaji oxik tq'uma' kye tmandader Wa'nch ikxjani: «Pex waq, intxik eq'uma' te Wa'nch kyaqil aj ma'tx tz'ok eten b'ix aj ma'tx tz'ok echa'o'. Intxik eq'uma' tetz kye moy nb'antik kyka'yin, b'ix kye kox nb'antik kyb'et, kye aj at lepr kyi'j oje tz'el in te kyyab'il, kye tz'ak nb'antik kcha'on, kye kamnaq nkyejaw anq'in junky'el, b'ix kye meb'a' xjal oje tz'ok kcha'o' te tpaqb'alil galan.* ²³ Galanx-alo te aj n'el tuj twitz galan te aj nqet nk'ulu' aj n'oken tzan tokslan.»

²⁴ Ntons, ya ma kye'aj kye tmandader te Wa'nch, te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i kye xjal ti'j te Wa'nch. Nxik tuq tq'uma' ikxjani: «Aj exwa'q tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon, ¿tidi' oxwa'q ete'e'tz? ¿Owex etetz' pe' jun karis njaw yak'u' tzan kyaq'iq'? ²⁵ Qa nya'tx ntons ¿tidi' owex etetz'? ¿Qa owex etetz' jun xjal pur tb'anil xq'apj atok ti'jji? Etetz eteb'en kye xjal aj pur tb'anil kyq'anaq b'ix aj at tidi'chq b'an tb'anil te kyetz, kyetz nkyenajan tuj kyjay kye k'ulul mandad jun amaq'. ²⁶ Ntons ¿tidi' owex etetz'? ¿Jun aj yolil tyol Dios? ¡B'an'ax! B'ix tetz taq'un mas tb'anil kywitz

* **7:22** Isa 35:5-6; 61:1

kye txq'an ky tlajen Dios.* 27 Komo te Wa'nch, tetz aji te aj nyolin ti'j [tuj Tu'jal Dios] ikxjani: “Wetz oxel n'lajo' nmandader tb'ayon awitz tzan tget tk'ulu' listar te ab'ey.”* 28 Wetz oxel nq'uma' etetz b'an'ax, kxol kye xjal tzani twitz tx'o'tx' nijunwt mas nim twitz te Wa'nch Aj Swal A'; anke ikxji, te aj mas nekit kxol kye aj akyeqet tuj tq'ab' Qtata Dios mas nim twitz tetz.»†

29 Ntons aj tok kcha'o' te ntzani, kye xjal b'ix kye aj peyul chojenj, komo kyetz ojetq tuq jaw si' a' kywi' tzan Wa'nch, ntons kyetz dyakwerd tuq ate' te Qtata Dios at tkawb'il tuj tq'ab'. 30 Per yatzun kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, komo kyetz k'onti'l okyk'amoj tzan tjaw si' a' kywi' tzan Wa'nch, ntons kyetz owel kyik'o' te galan aj ojetq tuq qet tb'isu' te Qtata Dios.*

31 [Ntons oxik tq'uma' Jesus ikxjani:] «¿Tidi' quky'i'l b'a'n tzan kyqet qparejsa' kye xjal tuj ja tyempni? ¿Tidi' quky'i'l okyeqtel nparejsa' tzan txik nyoli' kyij? 32 Kyetz parej iktza' kye k'wa'l aj wit'like' tuj plas b'ix nxik kyq'uma' kye kyuky'i'l ikxjani: “¿Tistil etetz, aj tok qchimb'a'na te ajlaj tzan qchalaj, etetz k'onti'l okxb'ixan; b'ix aj txik qb'itza'na b'itz b'an b'is, etetz k'onti'l okx'oq'?” 33 Komo te Wa'nch Aj Swal A' oje tzul b'ix n'ipan tuq wa'ij tzan txnaq'tzan b'ix k'onti'l n'uk'an ta'al

* **7:26** Taq'un Wa'nch mas tb'anil kywitz kyaq'un kye txq'an ky tlajen Dios tzan tpaj nya'tx cha a'ox nyolin tuq ti'j te Koloyon aj tzul tuq, sinoke te Wa'nch totzqi' tuq te Koloyon, ojaw tsi' a' twi', b'ix nxik tyoli' tuq kye xjal tzan tel kyniky' ab'l te Koloyon; Wnch 1:29-39. * **7:27** Mal 3:1 † **7:28** Intqet awe'e' titza' nyolin tuj te txe' txaq u'j ti'j te Mat 11:11. * **7:30** Mat 21:32; Luks 3:12

ub tx'amsa', per etetz oqet eyoli' qa tetz at tuq jun malspirit tuj tanim. ³⁴ B'ix ajna'l oje kyin'ul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix nkyinwa'an b'ix nkyin'uk'an, per etetz nkyinqet eyoli' qa wetz jun xujul b'ix cha wuk'anqet b'ix jun kyajjol kye aj peyul chojenj b'ix kyajjol kye aj chimol choj. ³⁵ Per kye aj at jun kynab'l b'an tume'l, ntons tzan tpaj te aj nqet kyk'ulu' n'ok en qa b'an'ax te kynab'l b'an tume'l.»

Aj Tqet Si' Jun Tk'ok'jal Ti'j Jesus Tzan Sten List Te Muqb'il Tetz

Mat 26:6-13; Mak 14:3-9; Wnch 12:1-8

³⁶ Ntons, jun xjal aj b'uch'uj Parisey oxik tuk'le' Jesus tzan twa'an tuq tjay. Ntons te Jesus oxik b'ix oqet wit'let ti'j mes. ³⁷ B'ix at tuq jun xuj chimol choj tuj aj amaq'ji, tetz owok xhcha'o' ti'j te Jesus ojetq tuq pon wa'il tjay te xjal aj b'uch'uj Parisey, ntons owox tzi tuky'i jun tal xar xtx'otx'al alabastr nojnaq tuq tuky'i tk'ok'jal. ³⁸ Oqeten ti'ajx Jesus b'ix oqet mejlet txe' toq, b'ix owokten oq'el b'ix tuky'i ta'l twitz owel xtx'ajo' ti'j toq Jesus, yaji owel tky'ixwinsa' tuky'i stzamal twi' b'ix n'el tuq b'aj stz'ub'a' ti'j toq b'ix oqet tqo' te tk'ok'jal ti'j toq. * ³⁹ Te xjal aj b'uch'uj Parisey aj otzaj uk'l'en te Jesus, ya ma tz'ok ten ntzani, oqet tb'isu' tuj tanim ikxjani: «Qa te ja xjalni b'an'axwit jun aj yolil tyol Dios, ntons teb'en-tal ab'l te xuj aj n'ok makon tetzni, komo tetz jun xuj chimol choj.» ⁴⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Simon, wetz at jun tidi' aj ngan tzan txik nq'uma' yatz.» Yaji te aj Parisey owajtz stzaq'b'e' ikxjani:

* **7:38** Mat 26:7; Mak 14:3; Wnch 12:3

«Xnaq'tzon, instzaj aq'uma'chaq.» ⁴¹ Ntons kyi te Jesus ikxjani: «At tuq jun xjal swal ky'exj b'ix jun xjal k'asb'ena' tuq jweb' oqal (500) tmin titza' b'ix junky k'asb'ena' tuq lajuy tuj oxqal (50) tmin titza'.‡ ⁴² Komo k'onti'l tuq nb'antik tzan tok kchojo' te kyk'as, ntons te xjal aj swal ky'exj oqet tnajsa' te kyk'asb'en. Ntons ¿ab'l te kyetz oqtel ganin mas te xjal?» ⁴³ Ntons te Simon oxik tq'uma': «Wetz tuj nnab'l te xjal aj mas nim tuq tk'asb'en.» Ntons te Jesus oxik tq'uma': «B'an'ax awitza'.» ⁴⁴ Yaji te Jesus owok tka'yi' te xuj, b'ix oxik tq'uma' tetz te Simon ikxjani: «¿N'ok asi' anab'l ti'j ja xujni? Wetz ma kyin'otz tuj ajay b'ix k'onti'l ma tzaj asi' ch'in wa' tzan tel ntx'ajo' ti'j woq; yatzun te ja xujni, tetz ma'tx tz'el xtx'ajo' ti'j woq tuky'i ta'l twitz b'ix ma'tx tz'ok tky'ixwinsa' tuky'i stzamal twi'. ⁴⁵ Yatz k'onti'l ma kyintzaj alima' tuky'i jun limb'il tb'anil iktza'x nqoliman;§ yatzun te ja xujni mina' tkaj tsi' tzan telb'aj stz'ub'a' ti'j woq atx aj wotzlen. ⁴⁶ Yatz k'onti'l ma qet asi' ch'in aseyt tuj nwi' [tzan ak'amon wetz galan tuj ajay], per tetz ma'tx qet tsi' tk'ok'jal ti'j woq. ⁴⁷ Astilji wetz oxe'l nq'uma' yatz, anke tetz nim tuq xhchoj per ajna'l ma'tx najslet kyaqil; astilji nkyinqet tgani' nim. Yatzun jun xjal aj nya'tx nim xhchoj, qa tetz nnajslet te xhchoj, k'onti'l nkyinqet tgani' nim.» ⁴⁸ Yaji oxik tq'uma' te Jesus tuky'i te xuj ikxjani: «Kyaqil te achoj ma'tx qet najslet.» ⁴⁹ Ntons kye txq'ankey xjal aj akyeqet tuq tzi, nkyeyolin tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ab'l te

‡ **7:41** Jweb' oqal tmin denary iktza' twi' tk'u'j jun xjal te kab'e' aq'b'i, b'ix lajuy tuj oxqal tmin iktza' twi' tk'u'j jun xjal te kab'e' qya'.

§ **7:45** Ax: ma kyin'el atz'ub'a'.

ja xjal ntzani aj b'a'n tzan tqet tnajsa' xhchoj junky xjal?»⁵⁰ Yaji tetz oxik tq'uma' tuky'i te xuj ikxjani: «Tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j, ma'tx chkolet, b'a'n tzan awaj ajay b'ix k'on chb'isun.»

8

Kye Xuj Aj Nkye'onen Tuq Tuky'i Jesus

¹ Ya ma ky'ik kyaqil ntzani, te Jesus ja'chq tuq nky'ik tuj ky'ila'j amaq' tuj ky'ila'j aldey npakb'an tuq te tpakb'alil galan ti'j te tume'l titz'a' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. B'ix kye kykab'lajujil txnaq'atz ajune' tuq tuky'i'l ja' oj txik. ² B'ix ax ajune' tuq tuky'i'l txq'an xuj aj ojetq tuq kyejatz teq'i' malspirit tuj kyanim b'ix ojetq tuq kyeqet tq'ana' [tuky'i tidi'chq kyyab'il]. Kxol kyetz ajun tuq te Liy aj Magdála aj ojetq tuq kyejatz wuq malspirit tuj tanim; ³ b'ix ajun tuq te Xhwan aj txu'jel Kuxh, aj e'el aq'unj tuq tuj tjay Eródes; b'ix ajun tuq te Susana b'ix ky'ila'j txq'an ky aj nkye'onen tuq kyuky'i'l tuky'i aj at tuq te kyetz.*

Te Yek'b'il Ti'j Te Awalj

Mat 13:1-9; Mak 4:1-9

⁴ Ntons, ky'ila'j xjal eb'ajtzaj ja'chq tuj junjun amaq' tzan kypon tuq e'el Jesus, ntons owok kchimo' kyib' ky'ila'j xjal. Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ja yek'b'il ntzani: ⁵ «Jun xjal owex awal, b'ix man tuq nkyiton, txq'an tijaj oqet tuj b'ey, ntons te ijaj oqet xajb'e' b'ix kye pich' eb'ajxik lo'on tetz. ⁶ Txq'an ky ijaj oqet txol ab'j, b'ix ya ma jakul te ijaj ojaw ky'ixwik tzan tpaj k'onti'l tuq chb'u'inal.

* **8:3** Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luks 23:49

⁷ B'ix txq'anky ijaj oqet txol ky'i'x b'ix ya ma jakul te ijaj, ojakul junx tuky'i te ky'i'x, b'ix yatzun te awalj owok sky'ilan toq. ⁸ Yatzun kye txq'anky ijaj oqet tuj tb'anil tx'o'tx', ojakul b'ix oky'ib' b'ix okaj b'an tb'anil twitz, b'ix junjun ijaj otswaj oqal (100) twitz.» Ntons, ya ma mankun tyolin, oxik tq'uma' ikxjani: «Ab'l te aj at txkyin, intok xhcha'o'.»

Tistil Te Jesus Nxnaq'tzan Tuq Tuky'i Yek'b'il
Mat 13:10-17; Mak 4:10-12

⁹ Ntons, tzaj kye txnaq'atz Jesus, oxik kyqani' tetz tidi' tuq telponx te aj yek'b'il ni'n. ¹⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ajna'l ma'tx xik yek'u' etetz tzan tel eniky' te aj k'onti'l n'el kyniky' txq'anky ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios. Per kye txq'anky xjal, wetz nkyinyolin kyuky'i'l a'ox tuky'i yek'b'il, ikxji anke tz'ok kyen, k'onti'l nxik kyen, b'ix anke tz'ok kcha'o', k'onti'l n'ox tuj kywi'.»*

Te Jesus Nyolin Ti'j Tumelil Te Yek'b'il Ti'j Te Ijaj
Mat 13:18-23; Mak 4:13-20

¹¹ «Ntons te yek'b'il telponx ikxjani: Te ijaj telponx te tyol Qtata Dios. ¹² B'ix te ijaj aj oqet tuj b'ey telponx kye xjal aj n'ok kcha'o' te Tyol Qtata Dios, per n'ul te Tajaw Choj, n'el tin te Tyol Qtata Dios tuj kyanim tzan k'on txik kyoksla' b'ix tzan k'on kykolet. ¹³ Te ijaj aj oqet txol ab'j telponx kye aj n'ok kcha'o' te Tyol Qtata Dios b'ix nkyechalaj tzan kyk'amon, per [iktza' te awalj] nya'tx nim tlok'il [cha jun tyemp nten], ax ikxji kye xjal aj cha jun tyemp nxik kyoksla'; cha'oj tok kyen jun tidi' aj b'a'n tzan kyqet tz'acaqik titza', yaji nkaj kykola'

* **8:10** Isa 6:9-10

tzan kyokslan. ¹⁴ Te ijaj aj oqet txol ky'i'x telponx kye aj n'ok kcha'o' te Tyol Qtata Dios, per yaji kyeb'ayle' nkaj kykola' tzan tpaj nkyeb'isun ti'j tidi'chq, b'ix tzan tpaj kyq'inomal b'ix tzan tpaj jun kchalajb'il cha kyganx, b'ix ikxji te aj kyk'ulb'en k'onti'l npon iktza' te Dios tgan. ¹⁵ Per te ijaj aj oqet tuj tb'anil tx'o'tx', tetz nini iktza' kye xjal aj tuky'i jun tk'u'jlal nkyoksla' te Tyol Qtata Dios aj n'ok kcha'o', b'ix k'onti'l nkaj kykola' tzan kyokslan b'ix k'onti'l nkaj ksi' tzan kyk'ulun b'an galan.»

Te Yek'b'il Ti'j Jun Kandil

Mak 4:21-25

¹⁶ «Nijunwt ab'l aj n'ok xtxaqo' jun tq'anal b'ix yaji oqtel xtxayi' tuky'i jun tidi' qatzun owokex tsi' tjaq' twatub'ji, sinoke ojawel tsi' jawnaq, ikxji kye aj nkye'ox oxe'l kyen chk'atunal.* ¹⁷ Komo k'onti'l jun tidi' aj ewa' nlay-wit b'antik tzan tok cha'o', b'ix k'onti'l jun tidi' aj ewj nlay-wit tz'ok e'e' b'ix nlay-wit tz'el niky'j ti'j.* ¹⁸ Ntons instzaj echa'o' byenech. Komo ab'l te aj n'ox tuj twi' oxe'l si' mas ttab'l, per te aj k'onti'l n'ox tuj twi' owelal in te aj ch'in aj oje tz'el tniky'.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Ab'le' Kye Aj Iktza' Tnan B'ix Terman

Mat 12:46-50; Mak 3:31-35

¹⁹ Ntons, te tnan Jesus b'ix kye titz'in eb'ajpon aj ja' tuq atqet te Jesus, per k'onti'l ob'antik tzan kypon qaynin ti'j tzan tpaj ajun xjal tuq k'onti'l

* **8:16** Mat 5:15; Luks 11:33

* **8:17** Mat 10:26; Luks 12:2

* **8:18** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxe'l si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; 25:29; Mak 4:25; Luks 19:26.

tuq nb'antik tzan kky'ik. ²⁰ Ntons tzaj jun xjal, oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Te anan b'ix kye a'e' awitz'in akye'ex jwer b'ix kygan tzan kyyolin awuky'i'l.» ²¹ Yaji tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Kye aj nkyecha'on te tyol Qtata Dios b'ix nqet kyoksla', a'e' kyetz [iktza'] kye nnan b'ix kye werman.»

Aj Tlumet Te Kyaq'iq' Tzan Jesus

Mat 8:23-27; Mak 4:35-41

²² Ntons, jun q'ij te Jesus owox tuj jun bark kyuky'i a'e' txnaq'atz, b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qwa'q, qob'ajjunxla'in ja a'ni.» Ntons eb'ajxik, ²³ b'ix aj man tuq nkyeb'et tuj te a', te Jesus owitan. Aj orji ojaw jun nim kyaq'iq' tuj te a' b'ix te a' n'ox tuq pulan tuj te bark b'ix ch'inky tuq kxik mulan. ²⁴ Ntons eb'ajxik k'asul te Jesus b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «jXnaq'tzon! jXnaq'tzon! jCh'inky qxik mulan!» Yaji te Jesus ojaw wa'let b'ix oxik tmiyo' te kyaq'iq' tuky'i te a' b'ix olumet kyaqil. ²⁵ Yaji tetz oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «¿Tistil k'onti'l ma tz'ok wit'let ek'u'j wi'j?» Per kyetz b'an ojetq tuq kyetzajb'aj b'ix b'an nkyelab'an tuq, nkyecha'on tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿Ab'l te ja xjalni aj nxik tk'ulu' mandad te kyaq'iq' b'ix te a' b'ix nqet oksla'?»

Aj Tjatz Tin Jesus Ky'ila'j Malspirit Tuj Tanim Jun Xjal Aj Jeras

Mat 8:28-34; Mak 5:1-20

²⁶ Ntons, yaji eb'ajpon tuj tkwentil Jeras† junxla' te Galiley A'. ²⁷ Ya ma qetz te Jesus tuj te bark, dech opon tuky'i'l jun xjal aj tuj amaq' tuq [tb'ay] b'ix

† **8:26** Tuj tkwentil Jeras nkyenajan tuq xjal aj nya'tx aj tijajil Israel iktza' te Jesus.

akyeqex tuq malspirit tuj tanim. Ky'ila'j aq'b'ixi' tuq k'onti'l n'ok tsi' tq'anaq b'ix k'onti'l tuq nnajan tuj jun jay, sinoke cha tuq nnajan kxol kye muqb'il anim. ²⁸ Ya ma xik te'e' ikja'n stzaj tuq te Jesus, tetz ojaw siky'in kongan, b'ix oqet mejlet twitz b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «¿Ti' n'ajoyo' wuky'i'l, yatz Jesus aj Tk'wa'al Dios a'ich, te Dios aj mas nim tajwalil twitz kyaqil? Wetz nqet nwitz awitz tzan k'on tok aswa' jun xhcho'nal wi'j.» ²⁹ [Te malspirit oxik tq'uma'] ikxjani tzan tpaj te Jesus ojetq tuq xik tk'ulu' mandad tzan tjatz tuj tanim te xjal. Komo te xjal ky'ila'j-el ntzyet tuq tzan te malspirit, b'ix anke nqet tuq k'alo' tq'ab' b'ix toq tuky'i kaden, per tetz nkye'el tuq tlaqu' kye kaden b'ix te malspirit nxik tuq teq'i' tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' aj ja' k'onti'l najayon. ³⁰ Te Jesus oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tidi' ab'i?» Yaji tetz owajtz stzaq'b'e': «Wetz nb'i B'uch'uj.»‡ Tetz otzaj tq'uma' tb'i ikxji tzan tpaj ky'ila'j tuq kye malspirit ojetq kyeqex tuj tanim. ³¹ B'ix oqet kywitz twitz Jesus tzan k'on tuq kxik tlajo' tuj te jul aj k'onti'l txe'.

³² Ntons komo ate' tuq ky'ila'j kuch nkyewa'an tuq ti'j te witz tzi, kye malspirit oqet kywitz twitz Jesus tzan stzoqpin tuq tzan kyqex tuj kyk'u'j kye kuch. Ntons te Jesus ostzoqpij. ³³ Ntons kye malspirit eb'ajjatz tuj tanim te xjal b'ix eb'ajqex tuj kyk'u'j kye kuch. B'eyxnajji kye kuch kkyaqil eb'ajjaw qitun, eb'ajxik qetl b'ix okyaqon kytilu' kyib' tuj a', kkyaqil eb'ajjaw jeq'b'ik. ³⁴ Ntons kye aj nkyepastorin tuq kye kuch, ya ma tz'ok

‡ **8:30** Ax, Lejyon; aj tb'i telponx iktza' jun mil.

kyen kyaqil aj ojetq tuq ky'ik, kyetz eb'aj'oqik, b'ix eb'ajxik q'umal tuj amaq' b'ix ja'chq, ti'j kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.

³⁵ Ntons ky'ila'j xjal eb'ajpon e'el kyaqil aj ojetq tuq ky'ik. Eb'ajpon tuky'i Jesus b'ix otzaj kykamb'a' te xjal aj ojetq tuq kyejatz kye malspirit tuj tanim, tetz wit'lik tuq qaynin twitz Jesus b'ix atok tuq tq'anaq b'ix ya k'onti'l tuq nlokin. B'ix yatzun kye xjal eb'ajxob'. ³⁶ Kye aj ojetq tuq tz'ok e'en te aj oky'ik, kyetz oxik kyq'uma' titza' ojetq tuq b'antik te xjal aj akyeqex tuq kye malspirit tuj tanim. ³⁷ Ntons kyaqil kye aj tuj tkwentil Jeras, kyetz oqet kywitz twitz Jesus tzan tuq tex tzi tzan tpaj b'an nkyexob' tuq. ³⁸ Ntons te Jesus ojax tuj te bark b'ix owex. Yatzun te xjal aj ojetq tuq kyejatz kye malspirit tuj tanim, tetz nqet tuq twitz twitz Jesus tzan txik tuq tuky'i'l. Per te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: ³⁹ «Pax ajay b'ix intxik aq'uma' kyuky'i axjalil ti'j te nim b'an galan aj ma'tx tk'uluj te Qtata Dios awi'jni.» Ntons, te xjal oxik tpakb'a' tuj kyaqil te amaq' te aj b'an tb'anil aj ojetq tuq tk'uluj te Qtata Dios tuky'i'l.

Aj Tjaw Tanq'insa' Jesus Tme'al Jayr B'ix Aj Tqet Tq'ana' Jun Xuj Yab' Tuq Ky'ila'j Aq'b'i

Mat 9:18-26; Mak 5:21-43

⁴⁰ Ntons, ya ma meltz'jik Jesus [tuj tkwentil Galiley], kyaqil kye xjal nkyechalaj tuq tulen tzan tpaj kyaqil tuq nkye'iyon ti'j. ⁴¹ B'ix ntons, at tuq jun xjal tb'i Jayr, a tuq tetz jun k'ulul mandad tuj te jay nab'il Dios. Ntons oqet mejlet twitz Jesus b'ix oqet twitz tzan tuq txik te Jesus tjay tetz, ⁴² tzan tpaj at tuq jun tme'al b'ix cha jun tuq,

qanq kab'lajuj aq'b'i tetz, b'ix te tme'al ch'inky tuq tkamik. Aj man tuq ikja'n kxik, kye xjal b'an nkylimla' tuq kyib' ti'j Jesus.

⁴³ Ntons kxol kye xjal at tuq jun xuj aj n'ok ten tuq twitz jun tyab'il aj cha pur tuq kyik' n'el ti'j, kab'lajuj aq'b'ixi' tuq tjawlen tzyet, anke tetz ojetq tuq qetb'aj tnajsa' kyaqil tidi' tetz chojb'il kye q'anon, per k'onti'l ob'antik tzan nijunwt. ⁴⁴ Ntons owok laq'chet ti'j Jesus ti'ajx, b'ix owok tmako' xtxa'm tq'anaq. B'eyxnajji te kyik' owa'let ti'j.

⁴⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'l te aj ma'tx tz'ok makon wetzni?» Komo nijunwt tuq ntzaj q'uman ab'l, ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, kye xjal n'okb'aj kyb'itz'u' kyib' awi'j.» ⁴⁶ Te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «At ab'l ma'tx tz'ok makon te wetz, komo wetz ma nna'oj at ab'l ma'tx b'antik witz'a'.» ⁴⁷ Ntons te xuj ya ma tz'ok ten k'onti'l nb'antik tzan tkaj ewj, ntons opon twitz Jesus b'ix b'an nlu'lun tuq, oqet mejlet twitz, ojatq tq'uma' kywitz kyaqil kye xjal tistil tuq ojetq tz'ok tmako' xtxa'm tq'anaq te Jesus b'ix titza' tuq b'eyxnajji ob'antik. ⁴⁸ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Noy, tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j, ajna'l ma'tx chb'antik. B'a'n tzan awaj b'ix k'on chb'isun.»

⁴⁹ Ntons tetz man tuq nyolin, tpon jun xjal tza-jnaq tuq tjay Jayr b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Te ame'al ma'tx kamik. Ya k'onky xik awuk'le' te xnaq'tzon.» ⁵⁰ Ya ma tz'ok xhcha'o', te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on txob', cha intok awit'b'a'yatz ak'u'j wi'j b'ix te ame'al ob'antel.»

⁵¹ Ntons ya ma pon tjay te xjal, te Jesus k'onti'l ostzoqpij tzan tox nijunwt txq'ankey xjal tuky'i'l,

a'ox tzan kyox te Xhpe'y tuky'i Wa'nch tuky'i Jacoboŝ b'ix kye k'wa'lon ti'j te k'wa'l. ⁵² Kyaqil tuq b'an nkyeb'aj'oq' b'ix b'an nkye'uxin tuq ti'j te k'wa'l. Per tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'on kx'oq', tetz nya'tx kamnaq, sinoke cha nwitan.» ⁵³ Per kye xjal cha tuq n'ok kxmayi', kyetz kyeb'en tuq te k'wa'l ojetq tuq kamik. ⁵⁴ Per tetz ojaw stzyu' tq'ab' te k'wa'l b'ix oxik tq'uma' kongan ikxjani: «Noy, sek' ajaw.» ⁵⁵ Ntons te k'wa'l owul tnab'l, b'eyxnajji ojaw wa'let, b'ix te Jesus oxik tq'uma' kyetz tzan txik kyk'a'cha'. ⁵⁶ Kye stat te k'wa'l b'an nkyelab'an tuq, per te Jesus oxik tq'uma' kyetz tzan k'on tuq txik kyq'uma' te nijunwt kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.

9

Aj Txik Tlajo' Jesus Kye Txnaq'atz Pakb'al Tyol Qtata Dios

Mat 10:5-15; Mak 6:7-13

¹ Te Jesus e'ok xhchimo' kykab'lajujil kye txnaq'atz b'ix oxik tsi' kypoder b'ix kyajwalil tzan tjatz kyin kyaqil malspirit tuj kyanim xjal b'ix tzan kyq'anan, ² b'ix exik tlajo' pakb'al te tpakb'alil ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix tzan kyq'anan xjal. ³ Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «K'onti'l tzan txik etin ch'inwt tuj eb'ey, k'onti'l tzan txik etin etze' ni jun eb'e'eq ni jun ewe' ni jun etumin ni junky moj eq'anaq.* ⁴ Oj etox tuj jun jay, ax tzi okxkajel max oj exik tuj junky amaq'. ⁵ B'ix aj ja' nlay kxk'amet, oj etetz tuj aj amaq'ji, owelal ekyito' te quq ti'j etoq, nini telponx nya'tx

§ 8:51 Ax: Chaw. * 9:3 Luks 10:4

galan te aj ma'tx kyk'uluj.»* ⁶ Ntons ya ma kye'ex tzi, nkyeky'ik tuq tuj jun aldey b'ix yaji tuj junky, nkyepakb'an tuq te tpakb'alil galan ti'j Qtata Dios b'ix nkyeq'anan tuq xjal ja'chq.

Aj Tb'isun Te Eródes Ti'j Te Jesus Qa Tetz A Tuq Te Wa'nch Aj Swal A'

Mat 14:1-12; Mak 6:14-29

⁷ Ntons te Eródes aj nk'ulun mandad* tuq ti'j jun part te tkwentil Galiley, tetz owook xhcha'o' ti'j Jesus b'ix kyaqil aj nb'antik tuq titza'. Tetz b'an nb'isun tuq tzan tpaj junjun nkyq'uma' tuq te Wa'nch [Aj Swal A'] ma'tx jaw anq'in kxol kye kamnaq. ⁸ Junjunky nkyq'uma' tuq, te Eliys aj yolil tyol Dios oqtxi' ojetq tuq jaw kanet junky'el; b'ix junjunky nkyq'uma' tuq, te Jesus jun tlajen Dios oqtxi' aj ojetq tuq jaw anq'in.* ⁹ Per te Eródes ntq'uma' tuq ikxjani: «Wetz oxik nk'ulu' mandad tzan tel in twi' te Wa'nch. ¿Ntons ab'l te xjal aj n'ok ncha'o' tidi'chq ti'jni?» Komo te Eródes n'ok il tuq njoyon tume'l tzan tok te'e'.

Aj Txik Tsi' Jesus Kywe' Jweb' Mil Xjal

Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Wnch 6:1-14

¹⁰ Ntons ya ma kyemeltz'jik kye tky'ixel Jesus, oxik kyq'uma' tetz kyaqil aj ojetq tuq qet kyk'ulu'. Yaji te Jesus exik tuk'le' tzan kxik kchukel tuky'i'l tuj jun amaq' Betsayd tb'i. ¹¹ Ya ma tz'el kyniky' kye xjal ja' ikja'n tuq kxik, eb'ajxik tzan kypon aj ja' tuq opoyon tetz. Yatzun te Jesus aj tpon, etk'amoj b'ix oxik tyoli' kyuky'i'l ti'j te tume'l titza'

* **9:5** Luks 10:10-11; Kya 13:51 * **9:7** Ax: tetarcarca. * **9:8** Mat 16:14; Mak 8:28; Luks 9:19

tzan kykaj tuj tq'ab' Qtata Dios, b'ix eb'ajqet tq'ana' kye yab'.

¹² Yaji ikja'n tuq tex te q'ij, kye kykab'lajujil txnaq'atz e'ok laq'chet ti'j Jesus b'ix oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Pakawin ch'in kyuky'i'l kye xjal, b'ix inkxik alajo' kyuj kye aldey b'ix ja'chq jay qaynin tzani, aj ja' b'a'n tzan kyposadin b'ix tzan kywa'an, komo tzani k'onti'l jay.» ¹³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Inkxik ek'a'cha' etetz.» Yaji kyetz oxik kyq'uma': «Qetza k'onti'l tidi' at. Cha a'ox jweb' wab'j b'ix kab'e' kyyi at. A'ox qa ma qoxika loq'ol kywe' kyaqil ja xjalni.» ¹⁴ Komo qanq at tuq jweb' mil (5000) ichan tzan kyaqil. Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Inkyqet ewit'b'a' kye xjal, junjun b'uch'uj te lajuy tuj oxqal (50) xjalchaq junjun.» ¹⁵ Ntons oqet kyk'ulu' ikxji, b'ix kkyaqil kye xjal eb'ajqet wit'let. ¹⁶ Ntons te Jesus ojaw stzyu' kye jweb' wab'j b'ix kye kab'e' kyyi, ojax ten twitz ka'j b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios. Yaji oqet tpawa' te wab'j b'ix nxik tuq tsipa' kye txnaq'atz tzan txik ksipa' kyetz kye xjal. ¹⁷ Kyaqil kye xjal eb'ajwa'an b'ix eb'ajnoj byenech, b'ix ti'j te aj osobrin ojaw kchimo' kab'lajuy chi'l.

*Aj Txik Tq'uma' Xhpe'y Ab'l Tuq Te Jesus
Mat 16:13-19; Mak 8:27-29*

¹⁸ Ntons jun q'ij aj nxnaq'tzan tuq te Jesus xhchukel kyuky'i txnaq'atz, oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Ab'l a'in tuj kynab'l kye xjal?» ¹⁹ Ntons kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Junjun nkyq'uma', a'ich te Wa'nch Aj Swal A', b'ix junjunky nkyq'uma', yatz a'ich Eliys qatzun jun aj

yolil tyol Dios oqtxi' aj ma'tx jaw anq'in.»* ²⁰ Yaji tetz oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «Yatzun etetz tuj enab'l ħab'l a'in etetz tuj enab'l?» Ntons tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' ikxjani: «Yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' tzan te Qtata Dios.»* ²¹ Per yaji te Jesus exik tkawi' byenech tzan k'on txik kyq'uma' te nijunwt.

Aj Txik Tq'uma' Jesus Ti'j Tkamiky

Mat 16:20-28; Mak 8:30-9:1

²² B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Presiskix tzan tky'ik nim xhcho'nal wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'ix okyin'elal ik'o' tzan kye tijxjal aj nim kyajwalil b'ix tzan kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, b'ix presiskix tzan nkamik b'ix tzan njaw anq'in tuj toxi'n q'ij.»

²³ Tetz nxik tuq tq'uma' ikxjani kye kyaqil: «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j, ntons b'ajq'ij a tgan tzan tkaj tkola' te aj cha n'el tgani', a tgan tzan sten dispwest tzan tok ten twitz tkamiky tzan npaj wetz,† b'ix ntons intok lapet wi'j. ²⁴ Komo ab'l aj cha njoyon tume'l tzan tkolon tib'x tzan tanq'in, opoyonaj kixi'; yatzun te aj okamel tzan tpaj tok-slb'en wi'j, tetz otkamb'a'tz jun tanq'in.* ²⁵ Komo ħtidi' token qa jun xjal otkamb'a'tz kyaqil aj at tzani twitz ja tx'o'tx'ni per qa axk tetz opoyon tnajsa'x tanq'in? ²⁶ Komo ab'l te aj oky'ixwel wi'j b'ix ti'j te npakb'alil, ntons ti'j tetz ax [wetz] te Ichan Aj

* **9:19** Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luks 9:7-8 * **9:20** Wnch 6:68-69; 11:27 † **9:23** Ax: tzan txik teq'i' tkurusx. Intqet awe'e' aj ja' nyolin txe' te txaq u'j ti'j Mat 16:24. Ax Mat 10:38, Mak 8:34 b'ix Luks 14:27 nyolin ti'j te krus. * **9:24** Mat 10:39; Luks 17:33; Wnch 12:25

Tk'wa'al Dios [a'in] okyingtel ky'ixwik ti'j oj wul wetz tuky'i nim wajwalil b'ix tuky'i tajwalil te Ntat b'ix kyuky'i kye ángel aj pawame' te Qtata Dios. ²⁷ Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, junjun exol etetz tzani nlay kyekamik max oj tok kyen cha'oj tk'ulun mandad te Qtata Dios [tuky'i nim tajwalil tzani twitz tx'o'tx'].»

Aj Xhchukjik Tka'yin Jesus

Mat 17:1-8; Mak 9:2-8

²⁸ Ntons ya ma ky'ik jun saman txiklen tq'uma' ja tyol ikxjani, ntons eb'ajxik tuk'le' tuky'i'l, te Xhpe'y, Wa'nch b'ix Jacobo,‡ b'ix exik twi' jun witz xnaq'tzon. ²⁹ Aj man tuq nxnaq'tzan te Jesus, ojaw ky'ixpjik tka'yin b'ix te tq'anaq owok b'an saq b'ix ntxaqtzon. ³⁰ Yaji ejaw kanet kab'e' xjal nkyeyolin tuq tuky'i'l, jun te [tzqan] Moisés* tuq b'ix te junky te [tzqan] Eliys,* ³¹ b'ix kxik e'en b'an nkyetxaqtzon tuq b'ix nkyeyolin tuq tuky'i Jesus ti'j aj oky'el tuq ti'j tuj Jerusalem, tetz ch'inky tuq tkamik tzan tky'ik kyaqil aj oje qet tz'ib'a' ti'j oqtxi'. ³² Ntons, te Xhpe'y b'ix kye tuky'i'l b'an ajun kywatl tuq, per ya ma tz'el kywatl byenech, oxik kyen xhchqitz'unal te Jesus b'ix kye kab'e'ky xjal aj akyeqet tuq tuky'i'l. ³³ B'ix aj man tuq ikja'n kxik kye kab'e' xjal, te Xhpe'y oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, galan qa aqoqetna tzani. Ojawel jk'ulu'na ox tal pach, jun te yatz b'ix jun te Moisés b'ix jun te Eliys.» Komo te Xhpe'y k'onti'l tuq n'el tniky' tidi' nxik tq'uma', cha nxik-oq tyoli'. ³⁴ Aj man tuq nyolin ikxjani, oqet jun muj kyij,

‡ 9:28 Ax: Chaw. * 9:30 Exo 2-20; 24; 32-34; Deu 32:44-52;

34:1-8 * 9:30 1Re 17-19; 2Re 1-2

b'ix aj ikja'n tqet te muj kyij, te Xhpe'y b'ix kye txq'anke eb'ajxob'. ³⁵ Ntons tuj te muj otzaj yolin te Qtata Dios, otzaj tq'uma' ikxjani: «Aj ntzani wetz nk'wa'al aj joyomaj witz'a'.* Intok esi' ewi' ti'j.» ³⁶ Yaji, ya ma mankun tyolin, ntons te Jesus okaj xhchukel junky'el kyuky'i'l. Per kyetz cha oqet kyewa' kyaqil, k'onti'l oxik kyq'uma' te nijunwt te aj ojetq tuq tz'ok kyen.

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun K'wa'l Aj At Tuq Jun Malspirit Tuj Tanim

Mat 17:14-21; Mak 9:14-29

³⁷ Yaji tuj junky iwitq, aj ojetq tuq kyemeltz'jik twi' te witz, ky'ila'j xjal eb'ajpon kanol tetz. ³⁸ Kxol kye xjal at tuq jun ichan aj ojaw siky'in kongan ikxjani: «Xnaq'tzon, nqet nwitz awitz tzan tok awen ch'in te nk'ajol, a'ox jun ch'i nk'ajol nini. ³⁹ Tetz tzyu' tzan jun malspirit aj ntk'ulu' tzan tjaw siky'in b'ix nxik tsi' atak ti'j b'ix ntk'ulu' tzan tpulutin stzi'. K'onti'l nkaj stzoqpi' luwew b'ix ikja'n tpon tnajsa'. ⁴⁰ Wetz ma'tx qet nwitz kywitz kye axnaq'atz tzan tuq tjatz kyin per k'onti'l ma b'antik kyitza'.» ⁴¹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz k'onti'l n'ox tuj ewi' b'ix cha nkxb'isun nya'tx tume'l. ¿Janik'b'a'nx-alo tzunx okyingteltten exol b'ix janik'b'a'nx okxwipa'tz? Instzaj awin ak'ajol tzani.» ⁴² Aj man tuq ikja'n tpon laq'chet te k'wa'l, te malspirit oqet txo'o' te k'wa'l twitz tx'o'tx' b'ix oxik tsi' atak ti'j. Per te Jesus oxik tk'ulu' mandad tzan tjatz te malspirit, oqet tq'ana' te k'wa'l b'ix okaj tq'apo' tuj tq'ab' stat.

* **9:35** Isa 42:1; Mat 3:17; 12:18; Mak 1:11; Luks 3:22; 2Xhp 1:17-18

*Aj Txik Tq'uma' Jesus Tka'mjji'n-el Ti'j Tkamiky
Mat 17:22-23; Mak 9:30-32*

⁴³ Ntons kyaqil kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j tajwalil te Qtata Dios. Kyetz nkyechalaj tuq, nkyeyolin tuq galan ti'j kyaqil aj nqet tuq tk'ulu', per yatzun te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: ⁴⁴ «Intox tuj ewi' b'an byenech te aj oxel nq'uma'ni. [Wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye xjal.» ⁴⁵ Per kyetz k'onti'l owel kyniky' ti'j aj oxik tq'uma' tzan tpaj txayi' tuq te kywitz, k'onti'l owel kyniky' ti'j, b'ix ax nkyexob' tuq tzan txik kyqani' tuky'i'l tidi telponx.

*Aj Txik Tyoli' Jesus Ab'l Te Aj Mas Nim Tajwalil
Twitz Junky*

Mat 18:1-5; Mak 9:33-37

⁴⁶ Ntons kxol kye txnaq'atz eb'ajjaw wululun tzan tpaj nkyeyolin tuq ab'l tuq jun te kyetz owokel mas nim tajwalil kxol.* ⁴⁷ Per te Jesus owel tniky' ti' tuq nkyb'isu' tuj kyanim, astilji otzaj teq'i' jun k'wa'l b'ix oqet tsi' tk'atzaj ⁴⁸ b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ab'l aj otk'amo'tz ja k'wa'l tzan npaj wetz, ntons [a'in nkyintk'amo']; b'ix ab'l te aj nkyintk'amo', ntons nk'amon te aj otzaj lajon te wetz.* Komo te aj mas k'onti'l jiq'b'a' exol etetz, aji tetz te aj mas jiq'b'a' tuj twitz te Qtata Dios.»

*Te Aj Nya'tx Qajq'oj, Tetz Jun Quky'i'l Qib'
Mak 9:38-40*

⁴⁹ Ntons te Wa'nch owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza owok qena jun xjal, nkyejatz

* **9:46** Luks 22:24 * **9:48** Mat 10:40; Luks 10:16; Wnch 13:20

teq'i' tuq malspirit tuj kyanim xjal tzan tpaj nxik tq'uma' tuq ab'i, per qetza owel qin gan tetz tzan tpaj k'onti'l ajun qxol.» ⁵⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «K'on tz'el etin gan tetz. Komo ab'l kye aj k'onti'l nqo'ok kyajq'oja', dyakwerd ate' quky'i'l.»

Aj Tel Ik'o' Jesus Tzan Kye Aj Samary

⁵¹ Ntons jun q'ij, aj ch'inky tuq tpon tyemp tzan txik te Jesus tuj ka'j, tetz oxik Jerusalen per tuky'i jun tk'u'jlal. ⁵² Eb'ajxik tlajo' tmandader tb'ayon twitz tuj jun aldey aj ja' nkyenajan kye aj Samary, tzan tok kyjoyo' ja' b'a'n tuq tzan kyposadin. ⁵³ Per kye xjal tzi k'onti'l okyk'amoj tzan tpaj kyeb'enky tuq tetz ikja'n tuq txik tuj te amaq' Jerusalen. § ⁵⁴ Ya ma tz'ok kyen ikxji, te Jacobo* b'ix Wa'nch, a'e' aj txnaq'atz Jesus, kyetz oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Tat, çagan pe' tzan txik jk'ulu' mandad tzan stzaj q'aq' tuj ka'j kyajsik tzan kyponaj?»* ⁵⁵ Ntons tetz owaj ka'yin kyi'j b'ix exik tkawi'. † ⁵⁶ Yaji eb'ajxik tuj junky aldey. ‡

Kye Aj Kygan Tuq Tzan Kyok Lapet Ti'j Jesus Mat 8:19-22

§ **9:53** Kye aj Samary b'ix kye aj Judey k'onti'l tuq eq'i' kyib', b'ix komo te Jesus ikja'n tuq txik tuj amaq' Jerusalen tuj tkwentil Judey, astilji k'onti'l okyk'amoj te Jesus. * **9:54** Ax: Chaw. * **9:54** 2Re 1:9-16 † **9:55** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet owok ktz'aqsa' kab'e'ky yol tmankb'il ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Oxik tq'uma' Jesus ikxjani: K'onti'l eteb'en tidi' tgan te Txew Dios. ‡ **9:56** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' kab'e'ky yol tb'ay twitz ja taqan ntzani, b'ix nyolin ikxjani: Komo te Ichan Tk'wa'al Dios k'onti'l owul tzan kyponaj kyanim kye xjal sinoke tzan tkolon kyi'j.

⁵⁷ Aj man tuq nkyeb'et tuj b'ey, jun xjal oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Tat, wetz okyin'okel lapet awi'j. Aj ja' otxe'l yatz, ax okyinxe'l wetz.» ⁵⁸ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kye xhi'wl at kyjul, b'ix kye pich' kyetz at kyq'u', per [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] k'onti'l ja' b'a'n tzan nqet ojlan ch'in.»

⁵⁹ Ntons oxik tq'uma' tuky'i junky xjal ikxjani: «Pawok lapet wi'j.» Per tzaj te xjal, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, tkamik-yun tb'ay te ntat, maxji okyin'okel lapet awi'j.» ⁶⁰ Yaji oxik tq'uma' te Jesus tetz: «Qaltetz, kye aj kamnaqe' intqex kymuqu' kye kymuqenx, per yatz pax b'ix intxik apakb'a' te tpakb'alil ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios.»

⁶¹ Ntons tzaj junky xjal, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, wetz okyin'okel lapet awi'j, per tzoqpij ch'in tzan nxik kawil kye a'e' aj tuj njay.» ⁶² Per tzaj te Jesus, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ab'l aj n'ok lapet wi'j b'ix kab' tk'u'j, tetzji nya'tx galan tzan taq'unan tzan kykaj xjal tuj tq'ab' Qtata Dios.»§

10

Aj Kyel Tjoyo' Jesus Kab'lajuj Tuj Mutx' (72) Xjal Tzan Kxik Pakb'ayon

¹ Ya ma ky'ik te nini, te Twitzale' e'el tjoyo' junky kab'lajuj tuj mutx' (72)* xjal b'ix eb'ajxik tlajo' kakab'chaq kyb'et tzan kxik tb'ayon twitz

§ **9:62** Ax: jun xjal aj tzyu' te arad titza' b'ix nka'yin ti'jx, tetz nlay b'antik tzan taq'unan tzan kykaj xjal tuj tq'ab' Qtata Dios.

* **10:1** Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' "lajuj tuj mutx' (70)" b'ix nya'tx "kab'lajuj tuj mutx' (72)" tuj ja taqan ntzani.

kyuj kye amaq' b'ix ja'chq aj ja' tuq opoyon tetzky.
² B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «[Kye xjal iktza'] jun awalj aj nab'enky tzan tjaw, b'ix kye aq'unon nya'tx ky'ila'-e'. Intqet ewitz twitz te tajaw te awalj tzan ktzaj tlajo' txq'anky aq'unon tzan tjaw kyin te awalj.* ³ jPex waq! Wetz nkxik nlajo' iktza' tal karner [aj nkyexik tuj jun luwar aj ja' ate'] xo'j.*
⁴ B'ix k'on xik eteq'i' eb'e'eq ni etumin ni exajab' b'ix [pe'exik sak'son], k'on kxqet yolin tuky'i ni-junwt tuj b'ey. ⁵ Oj etox tuj jun jay, tb'ay inkxik elima' kye xjal ikxjani: “Tz'okxwit jun galan tuj ja jayni.” ⁶ Tuj aj jayji, qa at jun xjal aj njoyon tume'l tzan qten galan kyuky'i txq'anky b'ix tuky'i Qtata Dios, ntons te aj galan aj otzajel eqani', oky'el tuky'i'l. Per qa k'onti'l jun xjal ikxji, ntons a'ox etetz ek'amo'tz jun galan tuky'i Qtata Dios. ⁷ B'ix oj epon tuj jun amaq', pe'ekajten cha tuj jun jay b'ix intxik ewan b'ix intxik etuk'a' kyaqil aj oqtel si' ewitz; komo jun aj n'aq'unan presis tzan tk'amon jun tidi' tzan tpaj taq'umb'en.† K'on kxjaw b'et tuj jun jay tuj jun jay. ⁸ Oj epon tuj jun amaq' aj ja' okxtel k'amo', intxik ewa'a' te aj oqtel si' ewitz, ⁹ b'ix inkyqet eq'ana' kye yab' tuj aj luwarji b'ix intxik eq'uma' kyetz ikxjani: “Ajna'l ma'tx pon te tyemp tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios exol tuky'i nim tajwalil.” ¹⁰ Per oj etox tuj jun amaq' b'ix qa nlay kxqet k'amo', ntons intxik epakb'a' kyuj kye b'ey tuj aj amaq'ji, oxe'l eq'uma' ikxjani: ¹¹ “Kyaqil te quq aj ma'tx tz'ok lak'et ti'j qoqna, owelal qkyito' [tzan tpaj etetz k'onti'l ma qoqet

* **10:2** Mat 9:37-38 * **10:3** Mat 10:16 † **10:7** Ax: presis jun twi' tk'u'j. Tzani te “twi' tk'u'j” telponx ti'j te wab'j; 1Kor 9:14; 1Tim 5:18.

ek'amo'na]. Per instzaj echa'o' waq: Ajna'l ma'tx pon te tyemp tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i nim tajwalil.»* ¹² Wetz oxe'l nq'uma' etetz, [oj tul te jwisy], oxe'l si' mas nim xhcho'nal kyij' kye xjal aj amaq'ji kywitz kye aj te amaq' Sodom.»*

Te Aj Oky'el Kyij Kye Amaq' Aj K'onti'l Nkye'okslan

Mat 11:20-24

¹³ «¡Last a'ix aj Korasin! ¡Last a'ix aj Betsayd! Kyaqil aj yek'b'il aj oqet nk'ulu' exol tuky'i nim wajwalil, cha tzi-wit oqet nk'ulu' kxol kye aj Tir b'ix kye aj Sidon, kyetz oqtxi'-tal tjawlen kky'expu' kynab'lin, b'ix oje-tal tz'okksi' kyq'anaq b'an wak', b'ix oje-tal kyeqet wit'let tuj tza'j tzan tqet kyyek'u' b'an'ax ntzaj kyna'on tetz ti'j kchoj.* ¹⁴ Astilji oj tul te jwisy ntons te xhcho'nal aj oxe'l si' eti'j owokel mas nim twitz te aj oxe'l si' kye aj Tir b'ix Sidon. ¹⁵ B'ix ax etetz aj Capernaúm ʒti'tzun etetz tuj enab'l okxjawel in tuj ka'j tzan eqet jiq'b'a? ¡Nlay! Komo etetz okxe'l xo'o' tuj aj ja' ate' kye kamnaq.* ¹⁶ Ntons [etetz aj nkx'ok lapet wi'j], ab'l te aj owokel tsi' twi' eti'j, wi'j n'ok tsi' twi', b'ix ab'l te aj okx'elal tik'o', a'in nkyin'el tik'o', b'ix te aj nkyin'el tik'o' ax n'el tik'o' te aj otzaj lajon wetz.»*

Aj Kymeltz'jik Kye Kab'lajuj Tuj Mutx' (72) Aj Exik Lajoj Pakb'ayon

* **10:11** Mat 10:7-14; Mak 6:11; Luks 9:5; Kya 13:51 * **10:12** Gén 19:24-28; Mat 10:15; 11:24 * **10:13** Isa 23:1-18; Ezq 26-28; Joel 3:4-8; Am 1:9-10; Zac 9:2-4 * **10:15** Isa 14:13-15 * **10:16** Mat 10:40; Mak 9:37; Luks 9:48; Wnch 13:20

17 Ntons, aj kymeltz'jik kye aj kab'lajuj tuj mutx' (72)‡ tlajen Jesus, kyetz eb'ajmeltz'jik b'an nkyechalaj tuq, nkyyoli' tuq ikxjani: «jTat, ax kye malspirit ngoqet kyoksla'na tzan tpaj yatz awajwalil!» 18 Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz oxik wen te Satanas [oponaj tajwalil] naqe jun ray aj ntzaj txeka'j [nqet b'ix nponaj]. 19 Wetz ma'tx xik nsi' etajwalil tzan eb'et kyajsik kan b'ix alakran b'ix tzan kyqet etitza',* b'ix tzan tqet etitza' tidi'chq aj nk'ulun te aj n'ok ajq'ojan qetz, b'ix k'onti'l tidi' oky'el eti'j. 20 Per k'on kx-chalaj tzan tpaj qa kye malspirit nkxqet kyoksla' sinoke pe'echalaj tzan tpaj etetz tz'ib'amix a'ix tuj ka'j.»

21 Ntons te Jesus, te Txew Dios nxik tsi' tuq jun chalajb'il tuj tanim, b'ix oxik tq'uma' [tuky'i Qtata Dios] ikxjani: «Tat, yatz a'ich tajawil te ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' kyaqil. Wetz nkyinchalaj awi'j tzan tpaj ma qet awewa' te tume'l ti'j kyaqil ntzani kywitz kye aj b'an list-e' b'ix kye aj at jun kynab'l, per ma'tx xik ayek'u' kye xjal aj nya'tx tlimaqaal xjal-e'.* Ixji tat tzan tpaj ikxji tuq yatz agan.»

22 «Te Ntat oje tzaj tq'apo' kyaqil tuj nq'ab'. K'onti'l junky ab'l aj totzqi' a'in iktza' te Ntat, b'ix k'onti'l junky ab'l aj totzqi' te Ntat sinoke a'ox a'in b'ix kye aj oje xik nyek'u' kyetz.»* 23 Yaji oxik tq'uma' kye txnaq'atz apart kchukel ikxjani: «Galanx-alo kye aj owokel e'en kyaqil aj n'ok eten

‡ 10:17 Kye tz'ib'on oqtxi', atqet oqet ktz'ib'a' "lajuj tuj mutx' (70)" b'ix nya'tx "kab'lajuj tuj mutx' (72)" tuj ja taqan ntzani. * 10:19 Sal 91:13 * 10:21 Mat 11:25-26 * 10:22 Mat 11:27; Wnch 3:35; 10:14-15

etetz. ²⁴ Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ky'ila'j aj yolil tyol Dios oqtxi' b'ix kye aj k'ulul mandad b'an kygan tuq tzan tok kyen aj n'ok eten etetz ajna'l, per k'onti'l owok kyen, b'ix kygan tuq tzan tok kcha'o' aj n'ok echa'o' etetz ajna'l, per kyetz k'onti'l owok kcha'o'.»*

Te Yek'b'il Ti'j Jun Aj Galan Xjal

Mat 22:35-40; Mak 12:28-34

²⁵ Ntons jun xnaq'tzal Kawb'il ojaw wa'let b'ix oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani tzan tuq tok ten tidi' otq'uma'tz: «Xnaq'tzon, ¿tidi' presis tzan nk'ulun tzan stzaj si' jun wanq'in te jun-ele'x?» ²⁶ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿Tidi' tz'ib'anqex tuj te Kawb'il? ¿Tidi' njaw awe'e' tuj?» ²⁷ Ntons te xnaq'tzal Kawb'il owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Ny-olin ikxjani: Intqet egani' te Etajawil aj Qtata Dios ntzaj ena'o', intqet egani' tuky'i jun tk'u'jlal tuj etanim b'ix tuky'i kyaqil exwinqlal b'ix tuky'i kyaqil ebalor, b'ix tuky'i kyaqil enab'l, b'ix ax inkyqet egani' junky ab'l etetz iktza'x nqet egani' etib'x etetz.»* ²⁸ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz: «B'an'ax iktza'x ma'tx stzaj aq'uma'ni. Qa yatz oq-tel ak'ulu' nini ntons otzajel si' yatz jun awanq'in te jun-ele'x.» ²⁹ Per te xnaq'tzal Kawb'il, tgan tuq tzan tjoyon jun tume'l tzan tkaj galan ti'j te aj oxik xhcha'o', ntons oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ab'litzun te junky aj ab'l wetz?» ³⁰ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «At tuq jun xjal owetz Jerusalem, oqex Jeriko, b'ix tuj b'ey dech e'etz txq'an eleq' ti'j. Owel kyelq'a' kyaqil tidi' tetz, oqetb'aj kyok'onsa' b'ix eb'aj'oqik, okaj ksi' ch'inky tuq tkamik. ³¹ Yaji dech

* **10:24** Mat 13:16-17 * **10:27** Deu 6:5; Lev 19:18

oky'ik jun pal tuj aj b'eyji. Ya ma xik te'e' te xjal ok'onsa', cha oky'ik xtx'u'k, cha okaj tka'yi'. ³² Yaji ax oky'ik junky xjal aj b'uch'uj Lewi, opon qaynin ti'j, ya ma tz'ok ten, cha okaj tka'yi'. ³³ Per yaji oky'ik jun aj Samary, ikja'n tuq txik tuj jun tb'ey, ya ma tz'ok te'e', owook lo'et tk'u'j ti'j. ³⁴ Owok laq'chet ti'j, b'ix oqet tq'ana' te ok'ol ti'j te xjal tuky'i aseyt b'ix ta'al ub tx'amsa' b'ix yaji oqet tb'atz'o'. Yaji ojax tsi' tajsik tkway b'ix oxik teq'i' aj ja' tuq ntzaj si' jun posad ntons oqet tk'ulu' kwent. ³⁵ Yaji tuj junky iwitq te xjal aj Samary oxik tsi' kab'e' stumin§ te tajaw te jay b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Intqet ak'ulu' kwent ch'in ja xjalni, b'ix qatzun ochnajsayon mas tzan tpaj tetz, wetz owokel nchojo' oj nmeltz'jik junky'el.” ³⁶ Ntons yatz tuj anab'l, ¿kxol kye ox xjal aj eky'ik, ab'l te junky ab'l tetz te aj oqet ok'onsa' tzan kye eleq'?» ³⁷ Ntons te xnaq'tzal Kawb'il owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Te aj owok lo'et tk'u'j ti'j.» Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Ntons ax yatz intqet ak'ulu' ikxji.»

Aj Tpon Jesus Tjay Ma't B'ix Liy

³⁸ Ntons te Jesus oxikky tuj tb'ey b'ix opon tuj jun aldey, b'ix jun xuj tb'i Ma't otk'amoj tuj tjay. ³⁹ Tetz at tuq jun titz'in tb'i Liy, b'ix te Liy oqet wit'let tk'atzaj te Qajawil b'ix ncha'on tuq ti'j kyaqil aj ntyoli'.* ⁴⁰ Per te Ma't cha nb'isun tuq ti'j taq'un, b'ix owok laq'chet kyi'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, ¿k'ontil' nchb'isun yatz tzan tpaj te witz'in ma'tx kyinkaj tsi' nchukel aq'unonni? Q'umax ch'in tetz tzan wok tone'.» ⁴¹ Per te Qajawil oxik

§ 10:35 Kab'e' tmin denary iktza' twi' tk'u'j jun xjal kab'e' q'ij.

* 10:39 Wnch 11:1

tq'uma' tetz ikxjani: «Ma't, Ma't, yatz n'ok asi' ak'u'j ti'j tidi'chq b'ix b'an nchb'isun, ⁴² per a'ox jun tidi' te aj b'an presis. Te awitz'in ma'tx tz'el tjoyo' te aj presis, b'ix k'onti'l ab'l owelal in te tetz.»

11

Aj Txik Tq'uma' Jesus Titza' Tzan Qxnaq'tzan Tuky'i Qtata Dios

Mat 6:9-15; 7:7-11

¹ Ntons, jun-el te Jesus nxnaq'tzan tuq tuj jun luwar, b'ix ya ma mankun txnaq'tzan, jun txnaq'atz oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qotzaj axnaq'tza'na tzan qxnaq'tzan iktza'x te Wa'nch oxik txnaq'tza' kye txnaq'atz.»

² Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Oj exnaq'tzan oxel eq'uma' ikxjani: “Qtata Dios, intqet xjani'xwit yatz ab'i. Chk'ulun mandadxwit qi'j.

³ Instzaj asi' ch'in te qwe' aj n'oken b'ajq'ij. ⁴ Intqet anajsa' ch'in te qchoj, iktza'x qetza nqet qnajsana te nya'tx galan aj nkyek'ulun kye txq'anqy qi'ja. K'on atzoqpij ch'in tzan tok qen twitz jun tidi' aj oqotel tz'aqik titza'.”»

⁵ B'ix ax oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons, ax qokyi-wit, jun te etetz xik-wit b'an chukaq'b'il tjay jun etamiw b'ix oxel eq'uma' tetz ikxjani: “Werman, tzaj asi' ch'in kab'e wab'j nky'ex ⁶ tzan tpaj ma'tx tzul jun wula' njay, tzajnaq laq'chik b'ix ma'tx mankun te wab'j tuj qjaya.” ⁷ B'ix te etamiw owelat ztaq'b'ik max tuj twatub' ikxjani: “K'on chk'ulun molestar wetz. Te lamel ma'tx lamet b'ix kye nk'wa'al b'ix a'in ma'tx qowitana. Nlay b'antik tzan njaw wa'let swal tidi' yatz.” ⁸ Oxel nq'uma' etetz, anke tetz nlay jaw swal jun tidi' tetz tzan

tpaj jun etamiw, per tzan tpaj k'onti'l nkaj esi' tzan eq'olb'en, ntons ojawel b'ix oxe'l tsi' kyaqil aj nkxqanin.

⁹ B'ix wetz oxe'l nq'uma' etetz: Pe'eqanin b'ix otzajel si' etetz, pe'ejoyon b'ix owokelnoj etitza', pe'eq'olb'en b'ix owelatza jaqo' te jay ewitz. ¹⁰ Komo ab'l aj nqanin, ntzaj si' tetz; b'ix te aj njoyon, n'oknoj titza', b'ix te aj nq'olb'en, n'ex jaqo' te jay twitz. ¹¹ Ntons ax qokyi-wit qa jun ek'wa'al oxe'l tqani' te etetz jun twe', ¿oxe'l esi' petzun jun ab'j? ¿Qatzun oxe'l esi' petzun jun kan qa te k'wa'l oxe'l tqani' jun kiy? ¹² ¿Qatzun oxe'l esi' jun alakran qa te k'wa'l oxe'l tqani' jun jos etetzji? ¹³ Iktza'x etetz a'ix xjal aj nya'tx galan kxmodin n'el eniky' ti'j tidi' alkyetz jun galan tzan txik esi' kye ek'wa'al, ntons pyorx-alo te Qtat aj atjax tuj ka'j, tetz otzajel tsi' te Txew ab'l aj oxe'l tqani' tetz.»

Aj Txik Kyq'uma' Kye Xjal Te Jesus Jun Tuky'i'l Te Tajaw Choj

Mat 12:22-30; Mak 3:20-30

¹⁴ Te Jesus ojatza tin jun malspirit tuj tanim jun xjal aj ojetq tuq kaj men [tzan tpaj te malspirit]; b'ix ya ma jatza te malspirit, te men owaq'ik tzan tyolin. Kye xjal b'an nkyelab'an tuq ti'j te ntzani. ¹⁵ Per junjun nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz b'a'n tzan kyjatza tin kye malspirit tzan tpaj te Belsebu aj twitzale' kyi'j kye malspirit nxik sin tajwalil.»* ¹⁶ B'ix junjunky tzan tpaj kygan tuq tzan tok kyen, oxik kyq'uma' tetz tzan tuq tqet tk'ulu' jun lab'al aj telponx qa te tajwalil tzajnaq tuq tuj ka'j.* ¹⁷ Per

* **11:15** Mat 9:34; 10:25 * **11:16** Mat 12:38; 16:1; Mak 8:11

te Jesus teb'en tuq te aj nqet tuq kyb'isu', astilji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Kyaqil amaq' aj ja' kye xjal cha nkyeq'ojin kxolx kyetz, o'kix okyepoy-onaj. B'ix qa kye xjal tuj jun jay pawa' kyib', ikxji opoyon kynajsa' kyib'. ¹⁸ Ax ikxji te Satanas, qa tetz nq'ojin ti'jx, ¿titza' ob'antel tzan sten tajwalil nim tuj? Wetz nxik nq'uma' ntzani tzan tpaj etetz n'eq'uma' qa wetz nkyejatz win malspirit tuj kyanim xjal tzan tpaj te Belsebu.* ¹⁹ Qa wetz nkyejatz win malspirit tuj kyanim xjal tzan tpaj te Belsebu, ntons ¿ab'l tzan qpaj njatz kyeq'i' kye aj lapike' eti'j? Astilji a'e'xk kyetz oxe'l kyq'uma' eti'j tidi' nya'tx galan nkxk'ulun. ²⁰ Qa wetz nkyejatz win malspirit tzan tpaj tajwalil Qtata Dios, nini telponx te Qtata Dios ma'tx tz'aq'ik tzan tk'ulun mandad tuky'i nim tajwalil exol. ²¹ Qa jun xjal nxb'uqin tjay b'ix at nim tbalor b'ix b'an list atqet tuky'i taq'umb'il tq'ojb'il, ntons kyaqil aj tidi' tetz k'onti'l tidi' oky'el ti'j. ²² Per qa tzul junky mas nim tbalor twitz tetz, opoyon tuky'i'l b'ix oqtel titza', owelal tin kyaqil te taq'umb'il tq'ojb'il aj ja' tuq wit'lik tk'u'j b'ix oqtel tsipa' kyaqil aj tidi' tetz. ²³ Ntons, ab'l te aj nya'tx dyakwerd atqet wuky'i'l, tetz jun wajq'oj; b'ix ab'l te aj k'onti'l n'onen wuky'i'l tzan tok nchimo', tetz cha mas nxik tslab'u' kyaqil te aj n'ok nchimo'.»*

*Tidi' Nky'ik Oj Tmeltz'jik Jun Malspirit Tuj
Tanim Jun Xjal
Mat 12:43-45*

* **11:18** Belsebu iktza' junky tb'i te Satanas. * **11:23** Mak 9:40

24 «Oj tjatz jun malspirit tuj tanim jun xjal, te malspirit ja'chq nb'et njoyon ja' tzan tnajan, b'ix nb'et iktza' tuj ky'ixk'oj tx'o'tx', k'onti'l n'oknoj ja' tzan tnajan, b'ix nqet tb'isu' ikxjani: «Okyin-meltz'jel junky'el tuj njay aj ja' in'etz.» 25 Ntons oj tmeltz'jik, ntzaj tk'ulb'a' te aj xjalji iktza' jun jay b'an ky'isu' kyaqil, b'ix b'an k'ulu' kyaqil. 26 Yaji nxik tuk'le' junky wuq malspirit tuky'i'l aj mas b'an nya'tx galan twitz tetz, yaji kkyaqil nkyeqex najan tuj tanim te xjal, b'ix te xjal nkaj mas b'an pyor twitz te tb'ay-el.»

27 Aj man tuq nxik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, jun xuj kxol kyaqil kye xjal aj nkyecha'on tuq ti'j, ojaw siky'in ikxjani: «Galanx-alo te xuj aj otzaj alan te yatz b'ix ochjaw tky'ib'sa'.» 28 Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Mas galanx-alo te aj n'ok xhcha'o' te tyol Qtata Dios b'ix nqet toksla'.»

Te Aj Oqet Tyek'u' Te Qtata Dios Aj Telponx Ti'j Jesus

Mat 12:38-42; Mak 8:12

29 Ntons, mas tuq n'ok kchimo' kyib' kye xjal ti'j te Jesus. Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Kye ja xjal ntzani b'an nya'tx galan-e'. Kyetz cha kygan jun techa'l yek'b'il tajwalil Qtata Dios; per nlay qet k'ulet jun techa'l ikxji sinoke a'ox te aj oky'ik ti'j te Jonas [oqtxi'].* 30 Komo iktza'x oky'ik tuky'i Jonas [oqtxi'] owok te jun techa'l kye xjal aj Nínive,* ax [te aj oky'el wi'j wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] owokel te jun techa'l kye ja xjal ajna'l. 31 Cha'oj tul te jwisy, te xuj aj k'ulul

* 11:29 Mat 16:4; Mak 8:12 * 11:30 Jon 1:17-2:10

mandad tuj Saba,† tetz oqtel ten q'umal kyil kye ja xjal ajna'l tzan tpaj tetz otzaj b'an laq'chik cha'ol tyol Salomon, per ajna'l [wetz] akyinqet tzani b'ix mas nim [wajwalil] twitz te Salomon. ³² Ax kye aj Nínive, oj tul te jwisy, ax kyetz okyeqtel ten q'umal kyil kye xjal tuj ja tyempni tzan tpaj kyetz ojaw kky'ixpu' kynab'lin b'ix e'okslan te Qtata Dios aj tok kcha'o' tpakb'alil aj ntpakb'a' tuq te Jonas, * per ajna'l wetz akyinqet tzani b'ix mas nim [wajwalil] twitz te Jonas.»

Te Yek'b'il Ti'j Jun Q'analb'il

Mat 6:22-23; Mak 4:21-25; Luks 8:16-18

³³ «Nijunwt n'ok xtxaqo' jun tkandil b'ix yaji nqet tsi' ewj qatzun n'ox tsi' tjaq' jun almun, sinoke njaw tsi' jawnaq; ikxji kye aj nkye'ox oxe'l kyen chk'atunal. ³⁴ Kye tb'aq' qwitz iktza' kye q'analb'il te qchi'jel. Qa te tb'aq' qwitz galan, ntons b'a'n tzan txik qen byenech te chk'atunal; per qa te tb'aq' qwitz nya'tx galan, ntons iktza' aqoqex tuj qlolj. ³⁵ Intok esi' enab'l qa te aj chk'atunal aj at tuj etanim b'an b'an'ax galan b'ix nya'tx cha qlolj. ³⁶ Qa yatz tuj awanim pur galan, k'onti'l nya'tx galan tuj, ntons kyaqil owelal aniky' alkyetz te galan b'ix alkyetz te aj nya'tx galan, ntons ikxji iktza' jun kandil ntzaj tq'anali' tuj etanim tuky'i chk'atunal.»

Aj Txik Tyoli' Jesus Kyi'j Kye Parisey

Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luks 20:45-47

³⁷ Ya ma mankun tyolin te Jesus, tzaj jun xjal aj b'uch'uj Parisey, oxik tuk'le' wa'il tjay. Ntons

† **11:31** Ax: reina del sur; 1Re 10:1-10; 2Cró 9:1-12. * **11:32** Jon 3:4-10

te Jesus oxik b'ix oqet wit'let ti'j mes. ³⁸ Te xjal aj b'uch'uj Parisey, tetz oje lab'an tzan tpaj te Jesus k'onti'l [oqet tk'ulu' te kykostumbr kye tijxjal] tzan tok tmu'u' tq'ab' qa mina' tuq tokten wa'il. ³⁹ Ntons tzaj te Qajawil, oxik tq'uma' ikxjani: «Etetz aj b'uch'uj Parisey eq'i'x etitza' [te kostumbr] tzan tel etx'ajo' ti'j te elaq b'ix ti'j te ebas, per etetz tuj etanim cha nkx'elq'an b'ix tidi'chq b'an nya'tx galan nkxk'ulun. ⁴⁰ ¡Etetz b'an mok' a'ix! ¿Ti'tzun, k'onti'l eteb'en te [Qtata Dios] aj oqet k'ulun qetz, ax oqet tk'ulu' te qanim? ⁴¹ [Astilji] mejor intxik esi' kye meb'a' xjal te aj at te etetz b'ix ikxji okajel saq etanim.

⁴² ¡Last etetz a'ix aj b'uch'uj Parisey! Komo nkaj epawa' te Qtata Dios te tlajují' part ti'j kyaqil tidi' etetz‡ ti'j te menta b'ix te ruda b'ix ti'j tidi'chq klas awalj, per [chagan tzan tpaj] k'onti'l nkxk'ulun tume'l kyuky'i txq'anky b'ix k'onti'l nkyeqet egani' txq'anky iktza' tetz nqoqet tgani'. Aji te presis tzan ek'ulun, b'ix ax k'onti'l tzan tkaj esi' tzan txik esi' etoyej te Qtata Dios. ⁴³ ¡Last etetz a'ix aj b'uch'uj Parisey! Komo etetz mer egan tzan eqet wit'let tuj te tb'ay bank tuj te jay nab'il Dios b'ix mer egan tzan etok lima' tzan kyaqil xjal tuj plas. ⁴⁴ ¡Last etetz a'ix! Komo etetz a'ix iktza' jun luwar aj ja' muqume' kye kamnaq, aj k'onti'l eb'l, b'ix kye xjal nkyeky'ik b'ix k'onti'l kyeb'en tidi' at txini.»

⁴⁵ Ntons tzaj te jun aj xnaq'tzal Kawb'il, owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, oj stzaj aq'uma' ikxji, ax nqoqet ayoli'na.» ⁴⁶ Per te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¡Ax last etetz a'ix aj xnaq'tzal

‡ 11:42 Ax: diezmo; Lev 27:30.

Kawb'il! Komo etetz nxik ek'ulu' mandad te junky tzan tqet tk'ulu' jun tidi' aj nijunwt b'a'n tzan tb'antik titza'. B'ix etetz k'on egan tzan etonen ch'inwt. ⁴⁷ ;Last etetz a'ix! Komo etetz nqet ek'ulu' kypantyon kye aj yolil tyol Dios aj eb'ajqet kansa' tzan kye etijajil oqtxi'. ⁴⁸ Ixji etetz eteb'en te aj okyk'uluj b'ix dyakwerd atix ti'j te aj okyk'uluj, komo a'e' kyetz kye aj ekansan te kyetz b'ix etetz ajna'l njaw ek'ulu' te kypantyon. ⁴⁹ Astilji oqtxi' te Qtata Dios aj teb'en kyaqil otq'umaj ikxjani: "Okyexe'l nlajo' kye aj yolil nyol b'ix kye aj nky'ixel kxol kyetz, per okyeqtel kykansa' junjun kye nla-jen b'ix txq'anky okyejawel kylajo'." ⁵⁰ Ntons kye ja tijajil xjal ajna'l, te Qtata Dios otzajel xhcha'o' kyetz kyi'j kye aj yolil tyol aj eb'ajqet kansa' atx aj tb'antlen te ja twitz tx'o'tx'ni, ⁵¹ [otzajel xhcha'o'] ti'j tkamlen te Abel* b'ix max aj tkamlenkix te Sakariy* aj oqet kykansa' txol te tz'e'sb'il b'ix te Nim Jay Nab'il Te Qtata Dios. Wetz nxik nq'uma' etetz, te Qtata Dios otzajel xhcha'o' kyuky'i kye ja xjal ajna'l ti'j kykamlen kyaqil kyetz. ⁵² ;Last etetz a'ix aj xnaq'tzal Kawb'il! Etetz cha nqet etewa' te b'an'ax kywitz kye xjal. Etetz k'onti'l nkxk'amon te b'an'ax b'ix k'onti'l n'etzoqpi' tzan tel kyniky' kye txq'anky.»

⁵³ Ntons ya ma xik tq'uma' te Jesus kyaqil ntzani, kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj b'uch'uj Parisey, kyetz eb'ajjaw q'ojlik nim b'ix e'aq'ik tzan txik kcha'o' tidi'chq tetz ⁵⁴ tzan tok kcha'o' jun tidi' aj owokeyon tuq kyitza' tzan txik kyq'uma' jun til.

* **11:51** Gén 4:8 * **11:51** 2Cró 24:20-21

12

Aj Tyolin Jesus Tzan K'on Qok Xmeletz'

¹ Ntons man tuq nkyeyolin, owok kchimo' kyib' ky'ila'j mil xjal tzi, b'ix k'onti'l tuq nb'antik tzan kyb'et kxolx. Ntons te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i kye txnaq'atz ikxjani: «Intok esi' waq enab'l ti'j kxmeletz'ul kye aj b'uch'uj Parisey, [aj nage jun] malsb'il [aj nxik tsipa' tib' ja'chq].*

² K'onti'l jun tidi' aj ewj aj nlay-wit tz'ok cha'o', b'ix k'onti'l jun tidi' aj ewa' nlay-wit tz'ok e'e'.* ³ Ixji kyaqil tidi' aj oje xik qyoli' tuj qlolj, owokel cha'o' chijq'ij, b'ix aj oje xik jq'uma' ewj tuj jun jay lamo' qib', oxe'l pakb'a' tzan tok cha'o' tzan kyaqil.»

A Te Qtata Dios Te Aj Presis Tzan Tqet Qxob'le' Mat 10:26-31

⁴ «Etetz aj wajyol a'ix, wetz ajna'l nxik nq'uma' etetz k'on qet exob'le' te aj a'ox b'a'n tzan tpon tnajsa' te echi'jel b'ix nlay pon tnajsa' te etanim.

⁵ Wetz oxe'l nq'uma' etetz ab'l te aj presis tzan tqet exob'le': Intqet exob'le' te [Qtata Dios] aj at tajwalil tzan tel tin tanq'in jun xjal b'ix yaji b'a'n tzan txik tsi' tuj te nim q'aq' aj ja' te xhcho'nal k'onti'l nmankun. Ti'j tetz presis tzan tqet exob'le'.

⁶ ¿Ti'tzun k'onti'l nkyetzaj k'ayi' jweb' tal pich' tzan kab'e' tmin nya'tx nim tbalor? Per te Qtata Dios k'onti'l n'ajnaj ti'j tk'u'j ti'j junjun te kyetz.

⁷ Pyorx-alo etetz, [te Qtata Dios nkxqet tk'ulu' kwent] asta kyaqil te stzamal ewi' b'an ajla' titza'. Ntons k'on kxob', etetz mas ganimix a'ix kywitz ky'ila'j tal pich'.»

* **12:1** Mat 16:6; Mak 8:15 * **12:2** Mak 4:22; Luks 8:17

*Aj Tyolin Jesus Kyi'j Kye Aj K'onti'l Nkyeky'ixwik
Ti'j Tetz Kywitz Xjal*

Mat 10:19-20,32-33; 12:32; Mak 3:29; 8:38

⁸ «Wetz ox'e'l nq'uma' etetz, ab'l te aj ox'e'l tq'uma' kywitz xjal qa tetz n'okslan wi'j, ax [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyinyoliyon galan ti'j tetz kywitz kye ángel aj tuj ka'j. ⁹ Per te aj okyin'elal tik'o' kywitz xjal, ax tetz owelal wik'o' kywitz kye ángel aj tuj ka'j. ¹⁰ Ab'l te aj ox'e'l tq'uma' tyol nya'tx galan wi'j [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], b'a'n tzan tqet najsa' te aj ma'tx xik tq'uma', per nlay qet najsa' qa nyolin nya'tx galan ti'j te Txew Dios.* ¹¹ B'ix oj exik in tuj te jay nab'il Dios b'ix kywitz kye k'ulul mandad b'ix kye aj at nim kyajwalil, k'on kxb'isun ti'j tidi' ox'e'l eq'uma' b'ix ti'j tidi' owajel etzaq'b'e' kyetz. ¹² Komo tuj aj orji te Txew Dios ox'e'l tq'uma' etetz te aj presis tzan txik eq'uma'.»*

Te Yek'b'il Ti'j Te Q'inomal

¹³ Ntons, tzaj te jun xjal aj atqet tuq kxol kye xjal, oxik tq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, intxik aq'uma' ch'in te witzik tzan tqet tpawa' te erensy qxola.»

¹⁴ Ntons te Jesus oxik tq'uma': «¡Ombre! ¿A'in petzun wetz exol etetz iktza' jun pujul il qatzun jun pawon* exolji?» ¹⁵ Yaji oxik tq'uma' kye kyaqil ikxjani: «Intok esi' waq enab'l tzan k'on tel egani' tidi'chq. Komo tzan qanq'in, nya'tx presis qa at tidi'chq nim qetz.»

¹⁶ Yaji oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani: «At tuq jun xjal b'an q'inon, b'ix te tawal okaj

* **12:10** Mak 3:29 * **12:12** Mat 10:19-20; Mak 13:11; Luks 21:14-15 * **12:14** Ax: jun chewsal q'oj.

b'an tb'anil. ¹⁷ Ntons te q'inon oqeten b'isuyon ikxjani: “¿Tidi' nk'ulu'tz ajna'l? Ma'tx noj kyaqil ja' nqex nk'u'u' te twitz wawal b'ix k'onti'l ja' tzan tqex nk'u'u' txq'anky.” ¹⁸ Yaji otq'umaj ikxjani: “Ya web'enky tidi' nk'ulu'tz. Okyeqtel nxitu' aj ja' nqex nk'u'u' twitz wawal, b'ix yaji okyeqtel nk'ulu' kye tqatel mas limaq tzan tqex nk'u'u' kyaqil twitz te wawal b'ix kyaqil tidi'chq wetz tuj. ¹⁹ Yaji onq'uma'tz wetzx tuj wanim ikxjani: ‘Wetz tidi'chq k'u'u' witz'a' te ky'ila'j aq'b'i. Ajna'l okyin'ojlayon, b'ix okyinwa'yon b'ix okyin'uk'ayon b'ix okyinchalajel.’ ” ²⁰ Per yaji te Qtata Dios oxik tq'uma' tetz ikxjani: “¡T'a'q ka'r! Ja aq'b'ilni yatz ochkamel, b'ix kyaqil aj tidi' yatz ¿ab'l qetz okajel asi?” ²¹ Ntons ikxji nky'ik tuky'i jun xjal aj tidi'chq tq'inomal nqet xhchimo' cha te tetzx tzani twitz tx'o'tx' b'ix k'onti'l jun tq'inomal tuky'i Qtata Dios.»

Te Qtata Dios Nkyeqet Tk'ulu' Kwent Kye Tk'wa'al

Mat 6:25-34

²² Te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Wetz oxel nq'uma' etetz, k'on kxb'isun ti'j titza' okx'anq'iyon, ti'j tidi' oxel ewa'a' b'ix ti'j tidi' eq'anaq owokel esi' eti'j. ²³ Qa itz'ojo' a te mas presisji twitz te qwe', b'ix te qchi'jel a te mas presis twitz te jq'anaq. ²⁴ Intok esi' enab'l kyij' kye pich', kyetz k'onti'l nkye'awan b'ix k'onti'l njaw kyin tidi', k'onti'l kyk'ub'l ni kykajon, per te Qtata Dios nxik tsi' kywe' tzan kywa'an. Per yatzun etetz mas ganimix a'ix kywitz kye pich'. ²⁵ ¿Ab'l jun etetz, qa ob'isuyon ti'jx, ob'antel tzan tjaw tky'ib'sa'x tib'

junky txejq'ab'? ²⁶ Qa etetz k'onti'l nb'antik etitza' jun tidi' aj b'an ch'i nekit, ntons ζtistil nkxb'isun ti'j tidi'chq?

²⁷ Intok esi' enab'l titza' nkyejaw ky'ib' kye ub'ech† tuj k'ul. Kyetz k'onti'l nkye'aq'unan b'ix k'onti'l nkyekyimon, per wetz oxel'nq'uma' etetz, ni siker te Salomon* [aj k'ulul mandad oqtxi'], ni tetz tzan tpaj kyaqil aj b'an tb'anil tidi'chq tuq tetz b'a'n tuq tzan tok txq'aptza' tib' iktza' kyetz. ²⁸ Qa te Qtata Dios nxq'aptzan b'an tb'anil kye ub'ech tuj k'ul, aj akyeqet b'an tb'anil ajna'l per nchi'j ojetq kyeponaj b'ix okye'okex si' tuj q'aq', ntons pyorx-alo eti'j etetz a'ix, te Qtata Dios oxq'aptzayon etetz aj nya'tx nim wit'lik ek'u'j ti'j. ²⁹ Ntons k'on kxb'isun ti'j tidi' oxel'ewa'a' b'ix tidi' oxel'etuk'a', b'ix k'onti'l tzan eb'isun ti'j ch'inwt, k'on qex esi' b'is tuj etanim. ³⁰ Kyaqil kye aj nya'tx qxjalil tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, kyetz nkyeb'isun ti'j kyaqil nini, per etetz ntzaj ena'o' jun etat aj teb'en tidi' presis te etetz. ³¹ Intok esi' etetz ek'u'j tzan tqet etoksla' titza' tgan te Qajawil, b'ix kyaqil te aj presis te etetz, otzajel si'.»

Te Aj At Te Qetz Tuj Ka'j

Mat 6:19-21

³² «K'on kxb'isun, komo etetz a'ix iktza' walo'. Anke etetz nya'tx ky'ila'j eb'et b'ix nya'tx nim ebalor, per a te Ntat te twitzale' k'ulul mandad ti'j kyaqil, b'ix oqet tuj twitz tzan txik tsi' eta-jwalil tzan ek'ulun mandad tuky'i'l. ³³ Intxik ek'ayi' tidi'chq aj at etetz, b'ix intxik etoye' kye meb'a' xjal. Intqet echimo' jun eq'inomal aj k'onti'l

† 12:27 Ax: lirios. * 12:27 1Re 10:4-7; 2Cró 9:3-6

nponaj; intqet echimo' jun eq'inomal tuj ka'j aj ja' te eq'inomal k'onti'l nmankun b'ix ja' kye eleq' k'onti'l nkye'ox b'ix te pok' k'onti'l npon tnajsa'.
³⁴ Komo aj ja' atqet te eq'inomal, ax tzi okajel te etanim.»

A Tgan Tzan Qten List

Mat 13:33-37

³⁵ «Pe'eten waq list iktza' jun xjal atok tq'anaq b'ix at tq'anal txaqo'.* ³⁶ Pe'eten waq list iktza' kye aq'unon aj nkye'iyon ti'j te kyajawil ch'inky tmeltz'jik aj ja' ojetq xik uk'le' tzan tpaj telentz mojlet jun xjal, iktza' kye aq'unon nkye'iyon tzan totz kyjaqo' te jay twitz oj tok tzk'onk'a' te lamel, ax ikxji pe'eten etetz.* ³⁷ Galanx-alo kye aj mosj aj list ate', oj tul te kyajawil okyetzajel k'ulb'a' nkye'iyon ti'j. Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te kyajawil owokel tsi' tq'anaq taq'umb'il tzan kxik tk'a'cha', b'ix oxe'l tq'uma' tzan kyqet wit'let ti'j tmes b'ix ajixk tetz oxe'l k'a'chan te kyetz.* ³⁸ Galanx-alo kyetz okyetzajel k'ulb'a' tzunx itz'oje'x, nkesej te kypatron owulel b'an chukaq'b'il qatzun b'an q'eqombwenji. ³⁹ Ntons, instzaj echa'o' junky yek'b'il ntzani: Qa te tajaw jay teb'en-wit janik'or owulel jun eleq', tetz nlay-tal tz'otz stzoqpi' tzan totz tuj te jay. ⁴⁰ Ax ikxji etetz, pe'eten waq list tzan tpaj [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] kyin'ul tuj jun q'ij aj k'onti'l eteb'en etetz janik'b'a'n.»*

Te Yek'b'il Ti'j Te Mosj Galan B'ix Te Mosj Aj Nya'tx Galan

Mat 24:45-51

* **12:35** Mat 25:1-13 * **12:36** Mak 13:34-36 * **12:37** Wnch
 13:3-17 * **12:40** Mat 24:43-44

⁴¹ Yaji te Xhpe'y oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «Tat, ħma tzaj aq'uma' te ja yek'b'il a'ox te qetza qatzun kye kyaqilji?» ⁴² Yaji te Twitzale' oxik tq'uma': «ĤTitza' nab'lin jun mosj aj b'an tume'l nb'isun b'ix nk'ulun kyaqil iktza' te tpatron tgan, b'ix te tpatron nkaj tsi' tuj tq'ab' tetz kye txq'ankey tuj tjay tzan kxik tk'a'cha' oj tpon or? ⁴³ Galanx-alo te aj mosjji oj tul te tpatron otzajel k'ulb'a' nk'ulun kyaqil taq'un iktza'x ojetq kaj q'uma' tetz. ⁴⁴ Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te tpatron okajel tsi' te k'ulul mandad ti'j kyaqil tidi'chq tetz. ⁴⁵ Per qa te mosj oqtel tb'isu' tuj tanim, “Te wajawil nlay tzul luwew,” b'ix yaji qa tetz owaq'el tzan kyqet tb'uju' kye txq'ankey mosj xuj tuky'i ichan, b'ix cha owokelten wa'il b'ix uk'ayon b'ix obolijon, ⁴⁶ ntons yaji tuj jun q'ij aj k'onti'l teb'en, te tpatron omeltz'jel b'ix oxe'l tsi' nim xhcho'nal ti'j, b'ix te xjal okajel kyuky'i kye aj k'onti'l nkye'okslan.

⁴⁷ Te jun mosj aj teb'en tidi' tgan te tpatron, b'ix qa k'onti'l nqet tk'ulu' te aq'unj, yaji oj tul te tpatron oxe'l si' jun nim xhcho'nal ti'j. ⁴⁸ Per qa te jun aq'unon tzan tpaj k'onti'l tuq teb'en ma tk'uluj jun tidi' nya'tx galan, tetz oxe'l si' xhcho'nal ti'j per nya'tx nim. Ab'lchaq xjal aj nxik si' nim [tajwalil], te tpatron otzajel xhcha'o' nim tuky'i'l; b'ix te aj nkaj si' nim tuj tq'ab', te tpatron oxe'l tqani' tuky'i'l mas nim kywitz kye txq'ankey.»

Tzan Tpaj Te Jesus Kye Xjal Oqtel Kypawa' Kyib' Kxol

Mat 10:34-36

⁴⁹ «Wetz ma'tx kyin'ul twitz ja tx'o'tx'ni [ik-tza'] tzan nswan q'aq' [tzan tpon tnajsa' te nya'tx

galan]. B'ix galan-talo qa oje-wit tz'aq'ik tzan strenun. ⁵⁰Wetz presis tzan tok wen jun xhcho'nal nim, b'ix b'an n'ok wen twitz tzan tpaj mina' tky'ik. ⁵¹¿Etetz tuj enab'l qa wetz in'ul tzan kyten galan kye xjal twitz ja tx'o'tx'ni? Nya'tx sinoke tzan tqet kypawa' kyib'. ⁵²Ajnali jweb' xjal tuj jun jay oqtel kypawa' kyib', ox okyejawel meltz'jik kyi'j kab'e' b'ix kab'e' okyejawel meltz'jik kyi'j ox. ⁵³Te k'wa'lon ojawel meltz'jik ti'j tk'wa'al b'ix te k'wa'alb'aj ojawel meltz'jik ti'j te k'wa'lon; te alon ojawel meltz'jik ti'j tal, b'ix te tal ojawel meltz'jik ti'j tnan; b'ix jun alib'on ojawel meltz'jik ti'j talib', b'ix te alib'j ojawel meltz'jik ti'j te alib'on.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Tzan Tok Qsi' Qnab'l Ti'j Te Aj Nky'ik Twitz Tx'o'tx'

Mat 16:1-4; Mak 8:11-13

⁵⁴Ntons te Jesus ax oxik tq'uma' kye xjal ikxjani: «Oj txik eten etetz te muj ikja'n stzaj aj ja' nqet te q'ij, nxik eq'uma' “tzul jab” b'ix ikxji nky'ik. ⁵⁵B'ix qa te kyaq'iq' tzajnaq tuj te ky'ixk'oj tx'o'tx' ntons n'eq'uma' “tzul q'ijal” b'ix ikxji nky'ik. ⁵⁶¡Xmeletz' ka'r! Qa etetz n'el eniky' tidi' nky'ik twitz ka'j b'ix twitz tx'o'tx', ntons ¿tistil k'onti'l n'el eniky' ti'j te aj nky'ik tuj ja tyemp ajna'lni?»

Tok Asi' Ak'u'j Tzan Aqeten Galan Tuky'i Awajq'oj

Mat 5:25-26

⁵⁷«¿Tistil k'onti'l nqet eb'isu' byenech alkyetz te galan? ⁵⁸Qa at ab'l ma xik qaniyon eti'j b'ix okxe'l teq'i' twitz te pujul il, pe'eyolin tzan eten galan exol tzunx tuq atx luwar. Ikkxji tzan k'on epon teq'i'

* 12:53 Miq 7:6

max tuky'i te pujul il, b'ix tetz okxe'l tq'apo' tuj kyq'ab' kye mulon, b'ix okxtex ksi' tuj pres. ⁵⁹ Wetz oxel nq'uma', etetz nlay kxjatz tuj te pres qa mina' tuq tokb'aj echojo' te emult kyaqil.»

13

Titza' Owaj Stzaq'b'e' Jesus Te Aj Otzaj Kcha'o' Kye Xjal Ti'j Te Nya'tx Galan Aj Nky'ik

¹ Ntons, tuj aj tyempji eb'ajpon txq'an xjal tuky'i Jesus, b'ix oxik kyq'uma' tetz ti'j te Pilat aj txik tk'ulu' mandad tzan kyqet tkansa' txq'an xjal aj Galiley b'ix te kchiky'el oxik samo' tuky'i kchiky'el kye kyalo' aj nxik tuq kyq'apo' te jun present. ² Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Titza' etetz tuj enab'l, te aj oky'ik kyi'j kye aj xjalji, oky'ik tzan tpaj kyetz mas chimol choj-e' kywitz kye txq'anky xjal tuj kyamaq'? ³ Wetz oxel nq'uma' etetz, nya'tx. B'ix yatzun etetz, qa nlay jaw eky'ixpu' enab'lin b'ix nlay kx'okslan ti'j Qtata Dios, ax etetz okxkamel ikxji. ⁴ ¿Qatzun etetz tuj enab'l, kye aj wajxaqlajuj xjal aj eb'ajkamik aj tqet tz'aqik te jay nim twa'lkal kyajsik aj atqet tuq tuj Siloé, qa kyetz mas chimol choj-e' kywitz kye txq'anky xjal aj nkyenajan tuq tuj Jerusalen? ⁵ Wetz oxel nq'uma' etetz, nya'tx. B'ix yatzun etetz qa nlay jaw eky'ixpu' enab'lin ax etetz okxkamel ikxji.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Igos Aj K'onti'l Twitz

⁶ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ja yek'b'il ntzani: «Jun xjal awa' tuq titza' jun wi' igos tuj xtx'o'otx' b'ix oxwa'q e'el tetz qa at tuq twitz te wi' igos per k'onti'l tuq nijunwt. ⁷ Ntons tetz oxik

tq'uma' te taq'unon aj nk'ulun kwent tuq te awalj: “Tzaj acha'o', oxe aq'b'ixi' nkyin'ul aq'b'ia' tuj ja awaljni joyol qa at twitz per k'onti'l, ni jun-el oje tz'oknoj witz'a'. Ntons intjaw atx'emu' ch'in. ¿Tistil atqet cha perjoder?” ⁸ Per te aj nk'ulun kwent tuq te awalj owaj stzaq'b'e' ikxjani: “Tat, qaltetz. Insten junky aq'b'ichaq, ojawel nq'u'u' txe' b'ix oqtex nsi' ch'in tabonil. ⁹ Qanq ikxji qanq okajel twitz, qa nlay ntons ojawel tx'emlet.”»

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Xuj Tuj Q'ij Ojla'mj

¹⁰ Ntons, jun q'ij ojla'mj te Jesus owox tuj jun jay nab'il Dios b'ix owokten xnaq'tzal kye xjal. ¹¹ B'ix atqet tuq tzi jun xuj yab' tuq, b'ix wajxaqlajuj aq'b'ixi' tuq tqetlen yab'tik. Jun malspirit ojetq tuq tk'uluj tzan tqet txoki' ti'j talq b'ix k'onti'l tuq nb'antik tzan tkaj rekt tzelti'j. ¹² B'ix te Jesus, ya ma xik te'e', otzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Xuj, ajna'l yatz ma'tx chkolpjik ti'j te ayab'il.» ¹³ Ntons te Jesus oqet tsi' tq'ab' tajsik, b'ix b'eyxnajji te xuj okaj rekt tzelti'j b'ix oqet tjiq'b'a' Qtata Dios.

¹⁴ Per te k'ulul mandad tuj te jay nab'il Dios ojaw q'ojlik nim tzan tpaj te Jesus oqet tq'ana' te xuj tuj aj q'ijji, komo jun q'ij ojla'mj tuq, b'ix oxik tq'uma' kyuky'i kye xjal ikxjani: «Ate' waqaq q'ij tzan qaq'unan b'ix pe'etul tuj aj q'ijji tzan eqet q'ana' b'ix nya'tx tuj te q'ij ojla'mj.»* ¹⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «¿Xmeletz' ka'r! ¿Ti'tzun, k'onti'l nkye'el epuju' kye ewakaxh qatzun kye ekwayji tuj jun q'ij ojla'mj tzan kxik eteq'i' uk'al a'? ¹⁶ Yatzun ja xujni, tetz jun tijajil Abran b'ix

* **13:14** Exo 20:9-10; Deu 5:13-14

tzyu' tuq tzan te Satanas atx wajxaqlajuj aq'b'ixi'. ¿Ti'tzun nya'tx petzun galan tuq tzan tkolpjik tuj jun q'ij ojla'mj?» ¹⁷ Ya ma xik tyoli' te Jesus kyaqil ntzani, kye a'e' tajq'oj eqet ky'ixwik, per kyaqil kye xjal nkyechalaj tuq tzan tpaj tidi'chq nqet tk'ulu' tuq tuky'i nim tajwalil Qtata Dios.

Te Yek'b'il Ti'j Te Tze' Mostas

Mat 13:31-32; Mak 4:30-32

¹⁸ Yaji te Jesus ax oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tidi' quky'i'l parej te tume'l titza' nkyekaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios? ¿Tidi' quky'i'l b'a'n tzan tqet nparejsa?» ¹⁹ Te nini iktza' jun tb'aq' mostas aj nqex tawa' jun xjal tuj xtx'o'otx', nky'ib', n'ok jun tze', b'ix kye pich' njax kyk'ulu' kyq'u' twi'.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Malsb'il Q'otj

Mat 13:33

²⁰ Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky'elky ikxjani: «¿Tidi' quky'i'l parej te tume'l titza' nkyekaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios?» ²¹ Te nini iktza' te malsb'il aj nqex tsi' jun xuj tuj oxe malon arin tzan tmal te q'otj kyaqil.»

Oj Qokslan Ti'j Jesus, Nini Iktza' Nqo'ox Tuj Jun Lamel Nekt

Mat 7:13-14,21-23

²² Ntons, aj ikja'n tuq txik te Jesus tuj Jerusalen, nkyexik txnaq'tza' tuq kye xjal kyuj kye amaq' b'ix aldey aj ja' tuq nky'ik. ²³ Tzaj jun xjal, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿Tat, b'an'ax petzun qa nya'tx ky'ila'j xjal okyekoletel?» Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: ²⁴ «Intok esi' waq ek'u'j tzan etox tuj te lamel aj nekit. Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ky'ila'j xjal owelal kyq'ajab' tzan kyox, per nlay

b'antik tzan kyox. ²⁵ Oj tkaj tlamo' te tajaw jay te lamel, qa etetz okxkajel jwer, okx'okex q'olb'en b'ix oxe'l-al eq'uma' ikxjani: “Tat, intox ajaqo' ch'in te jay.” Per owelatz tq'uma' etetz ikxjani: “Wetz k'onti'l wotzqi' ab'l a'ix.”* ²⁶ Yaji okx'aq'el etetz tzan txik eq'uma': “Qetza owa'ana junx awuky'i'l b'ix yatz otzaj axnaq'tza'na a'o' tuj qa-maq'.” ²⁷ Per yaji tetz oxe'l tq'uma' ikxjani: “Wetz ma'tx xik nq'uma' etetz, k'onti'l wotzqimix. Intel epawa' etib' wi'j kyaqil etetz aj a'ix k'ulul nya'tx galan.”* ²⁸ Tzi [junjun] te etetz okx'oq'el b'ix ma qitx'itx'in txe' ete'* oj txik ete'e' te Abran b'ix Isak b'ix Jacob* b'ix kyaqil kye aj yolil tyol Dios akyeqet tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix etetz k'onti'l. ²⁹ Okye'ulel xjal aj tzajnaqe' ja'chq twitz tx'o'tx' kyaqil,† b'ix okyeqtel wit'let wa'il ti'j mes tuky'i Qtata Dios kyuky'i kyaqil kye txq'anqy aj akyeqet tuky'i'l tuj ka'j. ³⁰ Ntons ate' kye aj xtxa'mpon okye'okel tb'ay, yatzun kye aj tb'ay okye'okel xtxa'mpon.»*

*Aj Toq' Jesus Tzan Tpjaj A'e' Aj Amaq' Jerusalen
Mat 23:37-39*

³¹ Ntons aj orji, ax eb'ajpon junjun aj b'uch'uj Parisey b'ix oxik kyq'uma' te Jesus ikxjani: «Pax, pawex tuj ja amaq'ni tzan tpaj te Eródes tgan tzan aqet tkansa'.» ³² Ntons tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Pex waq tuky'i'l b'ix intxik eq'uma' ikxjani tuky'i te aj ma xhi'wl titza'ni: “Tzaj awen, ajna'l

* **13:25** Ax: k'onti'l web'en ja' tzajnaqix. * **13:27** Sal 6:8

* **13:28** Mat 22:13; 25:30 * **13:28** Mat 8:11 † **13:29** Ax: tzajnaqe' aj tumelil ja' njakul q'ij b'ix aj ja' nqex q'ij b'ix aj norte b'ix sur; Mat 8:11. * **13:30** Mat 19:30; 20:16; Mak 10:31

b'ix nchi'j nkyejatz win malspirit tuj kyanim xjal b'ix nkyeqet nq'ana' kye yab' b'ix tuj toxi'n q'ij omankuyon waq'un.”³³ Per presis tzan nxik tuj nb'ey ajna'l b'ix nchi'j b'ix kab'j tzan tpaj nlay b'antik tzan tkamik jun aj yolil tyol Dios qa nya'tx tuj Jerusalem.³⁴ ¡Last etetz aj Jerusalem a'ix! Etetz cha nkyeqet ekansa' kye tlajen Dios b'ix nkye'ok exo'o' tuky'i ab'j kye xjal aj tmandader Dios. Wetz ky'ila'j-el ngan tuq tzan etok nchimo' iktza' jun paqon nkye'ok xhchimo' kye tal tjaq' txiky', per etetz k'onti'l eb'anij.³⁵ Te ejay okajel ekola' b'ix oxe'l nq'uma' etetz ya nlay kyin'ok eten max oj tpon te or oj txik eq'uma' wi'j ikxjani: “¡Galanx-alo te aj tzul tuky'i tb'i te Qajawil!”»*

14

Aj Tqet Tq'ana' Jesus Junky Yab' Tuj Q'ij Ojla'mj

¹ Ntons tuj jun q'ij ojla'mj, te Jesus oxwa'q wa'il tjay jun k'ulul mandad kxol kye aj b'uch'uj Parisey, b'ix kye aj b'uch'uj Parisey n'ok ksi' tuq kynab'l ti'j. ² B'ix qaynin twitz tetz, atqet tuq jun yab', mal tuq ti'j. ³ Ntons te Jesus oxik xhcha'o' kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il kye aj b'uch'uj Parisey aj akyeqet tuq tzi: «¿Titza' etetz tuj enab'l tidi' nyolin te Kawb'il, galan pe' tzan tqet q'anlet jun yab' tuj q'ij ojla'mj qa nya'txji?» ⁴ Kyetz k'onti'l tidi' okyq'umaj. Ntons tetz otzaj tjocho' te yab', oqet tq'ana' b'ix oxik tq'uma' tetz b'a'n tuq tzan taj tjay. ⁵ Yaji oxik tq'uma' kye txq'anuky xjal tzi: «¿Ab'l jun te etetz qa ma qex tz'aqik jun ek'wa'al qatzun jun etalo'ji tuj jun jul, nlay kxqex naj eq'il tetz nkesey

* **13:35** Sal 118:26

tuj jun q'ij ojla'mj?»* 6 Kyetz k'onti'l tidi' owaj ktzaq'b'e' tetz.

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aj Mer Kygan Jun Kywit'lel Kxol Kye Tlimaqał Xjal

7 Yaji ya ma xik ten te Jesus titza' tuq kye xjal aj eb'ajtzaj uk'le' wa'il n'el tuq kyjoyo' kywit'lel aj ja' tzan kyqet jiq'b'a' mas tzan kye txq'anky, ntons oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz ikxjani: 8 «Oj etzaj uk'le' wa'il tzan tpaj jun xjal omojletel, k'on tz'el ejoyo' te ewit'lel aj mas b'an tb'anil tzan tpaj qanq at junky aj mas jiq'b'a' ewitz etetz ojetq tzaj uk'le'. 9 B'ix te aj otzaj uk'len etetz ekab'il, kebal tpon awuky'i'l, q'umal tetz ikxjani: “Pawel tzi, oqtel wit'let tetz tuj aluwar.” Nimod ntons presis tzan axik wit'letel aj ja' kye txq'anky k'on kygan b'ix tuky'i aky'exaw otxe'l. 10 Ntons oj etzaj uk'le' wa'il, pe'eget wit'let aj ja' nya'tx kygan kye xjal tzan kyqet wit'let. Ixjji oj tul te aj otzaj uk'len yatz, oxe'l tq'uma' yatz ikxjani: “Wamiw, paky'ik wit'letel tzani aj ja' mas tb'anil.” Ntons ikxji ochtel jiq'b'a' tzan kye txq'anky aj wit'like' awuky'i'l ti'j mes.* 11 Komo ab'l te aj nqet tjiq'b'a' tib'x, tetz owelal eq'i' tky'exaw, b'ix te aj k'onti'l nqet tjiq'b'a' tib'x, tetz oqtel jiq'b'a'.»*

12 B'ix ax oxik tq'uma' te Jesus ikxjani tuky'i te xjal aj otzaj uk'len tetz: «Oj kxik awuk'le' xjal wa'il tuj ajay, k'on kyetzaj awuk'le' [cha a'ox] kye aj a'e' awajyol b'ix kye aj a'e' awerman b'ix kye txq'anky afamiliar ni kye a'e' abesin aj q'inon-e' tzan tpaj kyetz otxe'l kyuk'le' junky'el b'ix ikxji

* 14:5 Mat 12:11 * 14:10 Pro 25:6-7 * 14:11 Mat 23:12; Luks 18:14

owokel kchojo' junky'el awuky'i'l. ¹³ Mejoy, oj ktzaj awuk'le' xjal wa'il ajay, inktzaj awuk'le' kye meb'a' xjal b'ix kye k'o yajnaq b'ix kye kox b'ix kye moy ¹⁴ b'ix ochtel ky'iwla' tzan tpaj kyetz nlay b'antik tzan tok kchojo' junky'el, per [te Qtata Dios] owokel chojon te yatz oj kyjaw anq'in kye aj oje kye'el galan tuj twitz.»

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Aj Uk'leme' Tuq Wa'il
Mat 22:1-10

¹⁵ Ya ma tz'ok cha'o' te nini, jun xjal aj wit'liqet tuq twimes oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Galanx-alo kye aj okyewa'yon tuky'i te Qtata Dios aj atjax tuj ka'j.» ¹⁶ Ntons te Jesus oxik tq'uma' [jun yek'b'il] ikxjani: «At tuq jun xjal oqet tsi' jun wab'j b'an tb'anil b'ix etzaj tuk'le' ky'ila'j xjal wa'il. ¹⁷ Ya ma pon or tzan kywa'an tuq te wab'j, oxik tlajo' jun tmos q'umal kyuky'i'l kye xjal aj ojetq tuq kyetzaj tuk'le', oxik tq'uma' ikxjani: “Pe'etzaj waq, ma'tx b'antik te wab'j.” ¹⁸ Per nijunwt eb'ajpon, junjunchaq tidi'chq owok ksi' tzan k'on kxik. Jun oxik tq'uma' ikxjani: “Wetz ma'tx kaj nloq'o' jun ntx'o'otx', b'ix presis tzan nxik e'el tetz. Najsaj ch'in, per nlay b'antik tzan nxik.” ¹⁹ Tzaj te junky, oxik tq'uma' ikxjani: “Wetz ma'tx qet nloq'o' jweb' yunt nwakaxh, presis tzan kyqet nk'ulu' probar ajna'l. Najsaj ch'in, nlay b'antik tzan nxik.” ²⁰ Yaji junky oxik tq'uma' ikxjani: “Wetz man woklen junan, astilji nlay b'antik tzan nxik.” ²¹ Ya ma meltz'jik te mosj, oxik tq'uma' kyaqil ntzani te tpatron. Ntons yatzun te twitzale' ojaw q'ojlik nim, b'ix oxik tq'uma' te tmos ikxjani: “Pax naj ja'chq tuj plas b'ix kye nim b'ey tuj amaq', b'ix

inktzej awin tzani kye a'e' meb'a' b'ix kye a'e' aj xhkut-e', b'ix kye aj moy-e' b'ix kye aj kox-e'." 22 Yaji te mosj oxik tq'uma' tetz ikxjani: "Tat, ma'tx b'antik kyaqil aj ma'tx tzaj aq'uma' b'ix tzunx atx luwar kye txq'ankey." 23 Ntons te twitzale' oxik tq'uma' te tmos ikxjani: "Pax kyuj kye nim b'ey b'ix kyuj kye b'ey nekit, b'ix intxik ayoli' kye xjal tzan kyotz tuj njay tzan kynoj kyaqil tuj njay. 24 Oxe'l nq'uma', nijunwt kye aj etzej wuk'le' tb'ay-el okyexe'l niky'b'en te wab'j aj ma'tx b'antikni."»

Kwest Tzan Qok Lapet Ti'j Jesus

Mat 10:37-38

25 Ky'ila'j xjal nkye'ok lapet tuq ti'j Jesus, b'ix tetz owaj meltz'jik ti'j b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: 26 «Ab'l aj tgan tzan tok lapet wi'j, qa tetz nya'tx dispwest tzan kykaj tsi' kye stat qa txu'jel qatzun tk'wa'al qatzun a'e' termanji, qatzun tetz tuj ttab'l mas presis tetz tanq'in twitz tzan tok lapet wi'j, ntons nlay b'antik tzan tok lapet wi'j te nxnaq'atz. 27 B'ix ab'l te aj nya'tx dispwest tzan tok ten twitz xhcho'nal b'ix tzan tok lapet wi'j, ntons nlay b'antik tzan tok nxnaq'atz.* 28 Komo ab'l jun te etetz aj owokelten k'ulul jun nim jay, ¿k'onti'l petzun nqet wit'let tb'aya' b'isul tetz jateb' oqtel tnajsa', ikxji tzan tok ten qa kabal okanoyon tzan tjakonb'aj titza'? 29 Ke bal ojetq tget twit'b'a' ja' tzan tqet tk'ulu' b'ix yaji qa nlay b'antik, kye aj okyky'el tzi okyexmayiyon ti'j tzan tpaj k'onti'l ojakon b'antik titza', 30 b'ix oxe'l kyq'uma' ikxjani: "Ja xjal ntzani owaq'ik tzan tjaw tk'ulu' tjay b'ix k'onti'l ojakon b'antik titza'." 31 ¿Qatzun ab'l jun

* 14:27 Mat 16:24; Mak 8:34; Luks 9:23

k'ulul mandad, aj owelax q'ojiyon tuky'i junky k'ulul mandad, nlay petzun qet wit'let tb'aya' b'ix oqtel tb'isu' b'ix oxe'l xhcha'o' kyuky'i txq'anqy qa b'a'n tzan txik q'ojiyon tuky'i lajuj mil (10,000) tsoldad tuky'i te junky aj ate' winqi' mil (20,000) ikja'n ktzaj tuky'i'l? ³² Ixjji qa nlay b'antik tzan tq'ojin man ikja'n ktzaj kye tajq'oj laq'chik, oxe'l tlajo' txq'an yoliyon tb'ayon twitz tzan kyyolin tzan k'on kyq'ojin sinoke tzan kyten galan kxol. ³³ Ax ixjji, ab'l aj nlay kaj tkola' kyaqil aj tidi' tetz, ntons nlay b'antik tzan tok te nxnaq'atz.»

³⁴ «Te atz'an galan, per qa ma tz'el tq'ab' ħtitza' owokel junky'el k'ak'j? ³⁵ Ya k'onti'l token ni tzan tqex si'let txe' awalj, ni tzan tqex samo' tuky'i abon, sinoke cha owelax xo'let. Ab'l te aj at txkyin, intok xhcha'o'.»

15

*Te Yek'b'il Ti'j Te Pastoriyon Aj Oxiknaj Jun Talo'
B'ix Owoknoj Junky'el*

Mat 18:10-14

¹ Ntons, ky'ila'j kye aj peyul chojenj te amaq' Rom b'ix txq'anqy xjal aj chimol choj, nkye'ok tuq kchimo' kyib' cha'oyon ti'j Jesus. ² Ntons tzan tpaj nini kye aj b'uch'uj Parisey b'ix kye aj xnaq'tzal Kawb'il, nkyeyolin tuq nya'tx galan ti'j, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Tetz nkyetk'amo' kye aj chimol choj b'ix nwa'an junx kyuky'i'l.»

³ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ja yek'b'il kyetz ikxjani: ⁴ «ħAb'l jun te etetz, qa at oqal (100) talo' b'ix yaji dech oxe'l naj jun, nlay petzun kyekaj tb'ub'a' kye txq'anqy xtxa'm pastorb'il b'ix yaji oxe'l joyol te junky aj ojetq xiknaj maxkix oj toknoj

titza'? ⁵ B'ix ya oj toknoj titza', nchalaj, njax tsi' twi' tq'ab' ⁶ b'ix oj tpon tjay, okye'okel xhchimo' tajyol b'ix kye a'e' tbesin, oxe'l tq'uma' kyetz ikxjani: "Pe'echalaj waq wuky'i'l tzan tpaj ma'tx tz'oknoj witz'a' te walo' aj ojetq tuq xiknaj." ⁷ Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ax ikxji tuj ka'j at mas chalajb'il tzan tpaj jun chimol choj ma'tx jaw tky'ixpu' t'nab'lin, kywitz kye ky'ila'j txq'an* galan xjal aj nya'tx presis tzan tjaw kky'ixpu' kynab'lin.»

Te Yek'b'il Ti'j Te Xuj Aj Oxiknaj Jun Stumin B'ix Owoknoj Junky'el

⁸ «¿Ab'l jun xuj aj at lajuj stumin, qa oxe'l tna- jsa' jun, k'onti'l petzun n'ok xtxaqo' jun tq'anal b'ix owelax tky'isu' [byenech kyeb'a'] tuj tjay b'ix ojoyoyon [kyeb'a'] maxkix oj toknoj? ⁹ B'ix oj toknoj titza' okye'okel xhchimo' kye a'e' tajyol b'ix kye tbesin, oxe'l tq'uma' kyetz ikxjani: "Pe'echalaj waq junx wuky'i'l tzan tpaj ma'tx tz'oknoj te tmin witz'a' aj ojetq tuq xiknaj." ¹⁰ Wetz oxe'l nq'uma' etetz, ax ikxji tuj ka'j at nim chalajb'il tzan tpaj ma'tx jaw tky'ixpu' t'nab'lin jun joyol choj.»

Te Yek'b'il Ti'j Te K'wa'lon Aj Nchalaj Ti'j Te Tk'wa'al Aj Omeltz'jik Tjay

¹¹ Ntons, ax oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Jun xjal ate' tuq kab'e' tk'wa'al. ¹² Tzaj te itz'inj, oxik tq'uma' te stat ikxjani: "Tat, instzaj asi' te werensy aj at woklen ti'j." Ntons te k'wa'lon oqet tpawa' te kyerensy. ¹³ Ntons nya'tx ky'ila'j q'ijky, te itz'inj, ya ma chimet titza' kyaqil [aj tidi' tetz], tetz oxik tuj junky amaq' laq'chik b'ix tzi oqet txq'ela' kyaqil te

* **15:7** Ax: b'eljujlajuj tuj oqal.

terensy, owanq'in tuj jun tume'l b'an nya'tx galan b'ix ikxji cha oqet txq'ela' te stumin. ¹⁴ B'ix ya ma qetb'aj tnajsa' kyaqil te stumin, yaji otzaj jun nim wa'ij tuj aj amaq'ji, yaji tetz otna'oj tidi'chq tuq npaltin tetz. ¹⁵ Yaji tzaj tetz, oxwa'q tuky'i jun xjal tuj aj amaq'ji qanil jun taq'un b'ix te xjal oxik tlajo' k'ulul kwent kye kuch tuj k'ul. ¹⁶ [B'ix komo n'okten tuq twitz nim wa'ij], tetz tgan tuq tzan txik twa'a' kywe' kye kuch, per nijunwt tuq ab'l nxik sin tetz. ¹⁷ Ntons oqeten b'isul tetz b'ix otyolij tib'x ikxjani: “Ky'ila'j kye aq'unon tuj tjay ntat, kyetz at nim kywe', b'ix wetz tzani ch'inky nkamik tzan wa'ij. ¹⁸ Mejor ma kyin'aj tjay ntat b'ix oxel' nq'uma' tetz ikxjani: ‘Tat, wetz ma'tx kyinjoyon choj tuj twitz [Qtata Dios aj atjax] tuj ka'j b'ix tuj awitz yatz. ¹⁹ K'onti'l woklen tzan wok aq'uma' ak'wa'al a'in. K'uluj ch'in wuky'i'l iktza' n'ak'ulu' kyuky'i kye aj awaq'unon.’ ”

²⁰ Ntons owaj b'ix oxik, opon tuky'i stat. Aj man tuq ikxja'n stzaj laq'chet laq'chik, te stat oxik te'e' b'ix owok lo'et tk'u'j ti'j b'ix oxik oqelan kanol tetz, b'ix b'an nchalaj otzaj xhchele'.[†] ²¹ Tzaj te tk'wa'al, oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Tat, wetz ma'tx kyinjoyon choj tuj twitz [Qtata Dios aj atjax] tuj ka'j b'ix tuj awitz yatz. K'onti'l woklen tzan wok aq'uma' ak'wa'al a'in.” ²² Per tzaj te stat, oxik tq'uma' kye tmos ikxjani: “Instzaj ejoyo' naj jun tq'anaq aj mas b'an tb'anil b'ix intok esi' ti'j, b'ix intok esi' jun txmulq'ab' b'ix intok esi' txajab'. ²³ B'ix instzaj etin te tal wakxh aj mas b'an wort b'ix intqet ekansa'. Qob'ajwa'an b'ix qob'ajchalaj

[†] **15:20** Ax: otzaj xhchele' b'ix owel stz'ub'a'.

waq ²⁴ tzan tpaj te ja nk'ajolni, tetz iktza' kamnaq tuq b'ix ajna'l ma'tx jaw anq'inky, ojetq tuq xiknaj per ajna'l ma'tx tz'oknoj." B'ix e'aq'ik tzan kchalaj kxolx.

²⁵ Ntons te itzikj n'aq'unan tuq tuj k'ul. Ya ma tzul, otzaj laq'chet tzijay b'ix oxik xhcha'o' te b'ixb'ilj b'ix te son. ²⁶ Ntons otzaj tuk'le' jun aq'unon b'ix oxik xhcha'o' tistil tuq kyaqil nini. ²⁷ Tzaj te aq'unon, oxik tq'uma' tetz ikxjani: "Te awitz'in ma'tx tzul b'ix te atat ma xik tk'ulu' mandad tzan tqet kanslet te tal wakxh aj mas b'an wort tzan tpaj ma tzul galan." ²⁸ Ntons tetz ojaw q'ojlik nim b'ix k'on tgan tuq tzan tox. Ntons owetz te stat b'ix oqet twitz twitz tzan tuq tox. ²⁹ Tzaj te itzikj, oxik tq'uma' te stat ikxjani: "Wetz tzani akyinqet ky'ila'j aq'b'i nkyin'aq'unan te yatz, b'ix kyaqil tyemp ma chqet woksla' ti'j kyaqil aj ntzaj ak'ulu' mandad wetz, b'ix ni jun-el oje tzaj asi'-wit wetz ni jun ch'i tal chib tzan nchalaj kyuky'i wamiw. ³⁰ Per ajna'l tulen te ja ak'wa'al aj ma'tx qetb'aj txq'ela' kyaqil tidi' yatz kyuky'i xuj aj cha nkyek'ayin kyib', b'ix ma'tx qet akansa' te tetz te tal wakxh aj mas b'an wort." ³¹ Ntons te stat oxik tq'uma' ikxjani: "Nk'ajol, yatz atichqetkix tzani wuky'i'l b'ajq'ij b'ix kyaqil aj tidi' wetz kyaqil te yatz. ³² Per presis tuq tzan qchalaj qkyaqil tzan tpaj te ja awitz'inni tetz [iktza'] kamnaq tuq, per ajna'l ma'tx jaw anq'in junky'el, tetz ojetq tuq xiknaj per ajna'l ma'tx tz'oknoj."»

16

Te Yek'b'il Ti'j Jun Aq'unon Aj Nya'tx Galan Nab'lin

¹ Ntons, ax oxik tq'uma' kye txnaq'atz [jun yek'b'il] ikxjani: «At tuq jun xjal b'an q'inon, b'ix tetz at tuq jun taq'unon aj nk'ulun mandad tuq ti'j kyaqil tidi' tetz, per yaji owok jun part tuky'i'l, te aj taq'unonni nqet tuq b'aj txq'ela' kyaqil aj tidi' tetz. ² Ntons te ajawilon otzaj tuk'le', oxik tq'uma' tetz ikxjani: “¿Tidi' kyaqil aj n'ok ncha'o' awi'jni? Ajna'l ngan tok ncha'o' ti'j kyaqil aj n'awaq'una', b'ix ya nlay xhch'ok k'ulul mandad ti'j kyaqil tidi' wetz.” ³ Ntons te aq'unon otyolij tib'x ikxjani: “¿Ajna'l tidi' nk'ulu'tz? Te npatron okyin'elal tin tuj waq'un. B'ix tzan waq'unan tuj k'ul k'onti'l nb'antik. B'ix tzan nqanin jun limosn nkyinky'ixwik. ⁴ Ya web'enky tidi' nk'ulu'tz tzan nk'amet tuj kyjay kye xjal oj tel eq'i' waq'un.”

⁵ Ntons eb'ajtzaj tuk'le' junjunchaq kye xjal aj at tuq kyk'as tuky'i te tpatron b'ix oxik tq'uma' te aj tb'ay ikxjani: “¿Jateb' k'asb'ena' awitza' tuky'i npatron?” ⁶ Te junky oxik tq'uma' ikxjani: “K'asb'ena' witza' oqal (100) malon aseyt.” Ntons tetz oxik tyoli' tuky'i te k'asb'enon ikxjani: “Ntzani te tu'jal; paqet wit'let b'ix intqet atz'ib'a' lajuj tuj oxqal (50) malon.” ⁷ Yaji otzaj tuk'le' junky, oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Yor yatz, ¿jateb' k'asb'ena' awitza'?” Te xjal oxik tq'uma': “Wetz k'asb'ena' oqal (100) malon* triw.” Yaji tetz oxik tq'uma': “Ntzani te tu'jal b'ix paqet wit'let b'ix inqet atz'ib'a' cha mutx' (80) malon.”

⁸ Ntons yaji te tpatron owel tniky' ti'j te aq'unon aj nya'tx tuq galan nab'lin, oje lab'an ti'j tzan tpaj titza' tuq ojetq qet tb'isu' tzan tk'ulun kyuky'i kye

* **16:7** Koros tb'i te malb'il tuj yol gryeg.

xjal. Komo kye xjal aj twitz ja tx'o'tx'ni aj k'onti'l Dios tuj kywitz, kyetz nkye'ok il tzan kyjoyon jun tume'l titza' tzan kyten galan kxolx, yatzun kye tk'wa'al Qtata Dios k'onti'l n'ok ksi' kyk'u'j [tzan kyjoyon te tume'l b'an'ax]. ⁹ Wetz oxel nq'uma' etetz tzan token etitza' kyaqil eq'inomal aj twitz ja tx'o'tx'ni tzan kyok mas etajyol. Ikxji oj tmankun kyaqil te aj twitz ja tx'o'tx'ni, yaji at ab'l aj ok'amoyon te etetz tuj kyjay tuj ka'j te jun-ele'x. ¹⁰ Ab'l te aj galan ntk'ulu' tuky'i jun tidi' aj nya'tx nim, ax galan ntk'ulu' tuky'i jun tidi' nim; b'ix te aj k'onti'l ntk'ulu' galan tuky'i jun tidi' nya'tx nim, ax k'onti'l ntk'ulu' galan tuky'i jun tidi' aj nim. ¹¹ Qa etetz k'onti'l n'ek'ulu' jun galan tuky'i te eq'inomal aj twitz ja tx'o'tx'ni, ¿ntons ab'l okajel wit'let tk'u'j eti'j tzan tkaj tuj eq'ab' te q'inomal b'an b'an'ax [aj tuj ka'j]? ¹² Qa etetz k'onti'l n'ek'ulu' galan tuky'i jun tidi' aj nya'tx etetz, ntons ¿ab'l oxel sin jun tidi' te etetz?

¹³ Nijunwt mosj b'a'n tzan taq'unan te kab'e' tpatron tzan tpaj owokel tajq'oja' te jun b'ix te junky oqtel tgani', qatzun oqtel toksla' te jun b'ix te junky owelal tik'o'. Ax ikxji nlay b'antik tzan qaq'unan te Qtata Dios b'ix ti'j kyaqil te jq'inomal kykab'il.»*

Te Jesus Nxnaq'tzan Ti'j Junjun Tidi' Aj Nlay Ky'ixpjik

¹⁴ Kye aj b'uch'uj Parisey nkyecha'on tuq aj txik tq'uma' ikxjani, b'ix kyetz b'an kygan tuq te q'inomal b'ix nkyexmayin tuq ti'j Jesus. ¹⁵ Yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz a'ixk

* **16:13** Mat 6:24

nkxyolin galan eti'jx tzan etel galan tuj kywitz kye xjal, per te Qtata Dios totzqi' te etanim. Te aj b'an tb'anil tuj kywitz kye xjal, n'el tuj twitz te Qtata Dios b'an nya'tx galan.

¹⁶ Te Kawb'il b'ix te aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi', nyolin tuq titza' tzan qb'et tuj tume'l max aj tul te Wa'nch. Yaji owaq'ik tzan txik pakb'let te tpakb'alil galan ti'j te tume'l titza' tzan kykaj kye xjal tuj tq'ab' Qtata Dios b'ix kkyaqil nkye'ok il tzan kykaj tuj tq'ab'.* ¹⁷ Anke ponaj-wit te twitz tx'o'tx' b'ix te twitz ka'j, yatzun te tyol Qtata Dios aj oje kaj tsi', nlay b'antik tzan tponaj ch'inwt, opoyonkix kyaqil aj tz'ib'ankaj.* ¹⁸ Ab'l aj owelal tpawa' tib' ti'j txu'jel b'ix owokel junan tuky'i junky, te nini cha nk'ajajin. B'ix ab'l te aj owokel junan tuky'i jun aj pawa' tib' tuky'i tichmil ax cha nk'ajajin.»*

Te Yek'b'il Ti'j Jun Q'inon B'ix Jun Meb'a' Xjal

¹⁹ [Yaji oxik tq'uma' Jesus ikxjani]: «Ntons, at tuq jun xjal b'an q'inon tuq, b'ix n'ok tsi' tuq tq'anaq púrpora teb'l b'an kar b'ix lino b'an tz'u'in. B'ix b'ajq'ij nq'ijlan tuq tuky'i tidi'chq b'an tb'anil.

²⁰ B'ix ax at tuq jun meb'a' xjal, Lásaro tb'i, aj cha nqeten tuq stzi' tlamel te q'inon qanil jun tlimosn b'ix tetz ajun tx'a'k tuq ti'j. ²¹ Tetz b'an tgan tuq tzan twa'an ch'in te aj nqet tz'aqik tjaq' tmes te q'inon [per k'onti'l ob'antik], b'ix nkyetzaj tuq kye tx'ya'n n'el tuq kyleq'u' twitz xtx'a'ak te meb'a'.

²² Ntons, jun q'ij okamik te meb'a' b'ix oxik eq'i' tuj ka'j tzan kye ángel aj ja' atqet te Abran. B'ix

* **16:16** Mat 11:12-13 * **16:17** Mat 5:18 * **16:18** Mat 5:31-32; 19:3-12; Mak 10:2-12; 1Kor 7:10-11

ax okamik te q'inon xjal, b'ix tetz owox muqu'.
²³ Te q'inon atqet tuq kxol kye kamnaq† aj ja' n'ok ten tuq twitz nim xhcho'nal, b'ix ojaw ka'yin b'ix oxik ten laq'chik te Abran b'ix te Lásaro tuky'i'l.
²⁴ Te q'inon ojaw siky'in ikxjani: “Tat Abran, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j. Instzaj alajo' ch'in te Lásaro tzan tok tmu'u' ch'in te twi' tq'ab' tuky'i a' tzan stzaj mu'ul ch'in te waq' tzan tpaj n'ok wen twitz nim xhcho'nal tuj ja q'aq'ni.”
²⁵ Per te Abran owaj stzaq'b'e' ikxjani: “Tey, instzaj ana'o', yatz kyaqil b'an galan oky'ik awi'j aj itz'ojich tuq, per te Lásaro k'onti'l oky'ik galan ti'j. Tetz ajna'l nxik nimsa' tk'u'j tzani b'ix yatz tzi n'ok awen twitz xhcho'nal.
²⁶ B'ix oje kaj si' qxol jun chman xaq, b'ix nlay b'antik kky'ix nijunwt aj qxola tzani tzan tpon etuky'i'l tzi. B'ix kye aj kygan kky'itz exol tzi tzan kyul tzani, ax nlay b'antik tzan kky'itz.”
²⁷ Yaji te q'inon oxik tq'uma' ikxjani: “Ntons b'ek'an ch'in tat Abran tzan txik alajo' ch'in te Lásaro tjay te ntat.
²⁸ Ate' jweb' werman, b'ix tzan txik tyoli' kyuky'i'l tzan k'on ktzaj kyetz tuj ja luwar aj ja' nim xhcho'nalni.”
²⁹ Te Abran oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Kyetz atqet kyuky'i'l te aj oqet stz'ib'a' Moisés b'ix ax aj oqet ktz'ib'a' kye aj yolil tyol Dios oqtxi'. Intok ksi' kywi' ti'j.”
³⁰ Yaji te q'inon oxik tq'uma': “B'an'ax tat, per qa jun kamnaq ojawel anq'in b'ix oyoliyon kyuky'i'l ntons kyetz ojawel kky'ixpu' kynab'lin.”
³¹ Per te Abran oxik tq'uma': “Qa k'on kygan tzan txik kyoksla' aj stz'ib'en Moisés b'ix aj ktz'ib'en kye aj yolil tyol Dios oqtxi', ax nlay xik kyoksla' anke ma jaw anq'in jun kamnaq kxol.”»

† 16:23 Ax: aj ja' nkyexik kye kamnaq.

17

A Tgan Tzan Kyqet Qnajsas' Kye Aj Nkyek'ulun Nya'tx Galan Qi'j

Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42

¹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikx-jani: «Oky'elkix tidi'chq aj b'a'n tzan tqet tz'aqik jun xjal titza'. Per last te aj otk'ulu'tz tzan kyjoyon choj txq'anky. ² Mejoy-talo tzan tk'alet jun chman ka' talq b'ix tzan tqex xo'o' tuj te nim a', b'ix ikxji k'onti'l tzan kyqet tz'aqik nijunwt kye ja k'wa'l ntzanije'ni. ³ Intok esi' waq enab'l eti'jx etetz, qa jun eterman njoyon choj, intxik ekawi'; b'ix qa otzajel tna'on tetz ntons intqet enajsas' te xhchoj.* ⁴ Qa wuq-el jun q'ij nk'ulun nya'tx galan eti'j, b'ix qa wuq-el owulel etuky'i'l b'ix oxe'l tq'uma' etetz ikxjani: “Najsaj ch'in, ntzaj nna'on tetz,” ntons yatzun etetz intqet enajsas'.»

A Tgan Tzan Tok Qwit'b'a' Jk'u'j Ti'j Qtata Dios Tuky'i Jun Jk'u'j

⁵ Tzaj kye tky'ixel Jesus, oxik kyqani' tuky'i'l ikx-jani: «Qo'ok awone' ch'in tzan tok wit'let jk'u'j mas byenech ti'j te Qtata Dios.» ⁶ Ntons te Qajawil oxik tq'uma' ikxjani: «Cha wit'likok-wit ek'u'j ch'imu's iktza' jun tb'aq' mostas [b'an ch'i nekit],* ntons b'a'n-tal tzan txik eq'uma' te ja nim tze' sicomrni,* “intjatz atx'oqo' awib'x b'ix intqex awawa' awib' tuj te nim a',” ntons te ja tze'ni okxtel-tal toksla'.»

* **17:3** Mat 18:15 * **17:6** Mat 13:31-32; 17:20; Mak 4:31-32; Luks 13:19 * **17:6** Jun tze' sicomr npon mas tajsik qaq metr twa'lkal.

Te Tume'l Titza' Tzan Tqet Qb'isu' Ti'j Qaq'un Te Qtata Dios

⁷ [Ntons yaji oxik tq'uma' Jesus ikxjani]: «Qa jun te etetz at jun tmos b'ix te xjal omeltz'jel aq'unon tuj te awalj qatzun pastoril karnerji, ζtzun petzun nxik eq'uma' tetz “paky'ik ti'j mes, paqet wit'let wa'il”? ⁸ K'onti'l, sinoke nxik eq'uma' tetz ikxjani: “Intqet ak'ulu' ch'in te nwe', intok asi' aq'anaq galan b'ix kyintzaj ak'a'cha'. Wetz okyinwa'yon b'ix oj tmankun wetz nwa'an, ntons b'a'n tzan awa'an yatz.” ⁹ B'ix ax k'onti'l nxik esi' pixon te jun emos tzan tpaj tqetlen tk'ulu' taq'un aj oxik eq'uma'. ¹⁰ Ax ikxji etetz oj tmankun ek'ulun kyaqil aj otzaj tq'uma' [te Qtata Dios] tzan tqet ek'ulu', presis tzan txik eq'uma' ikxjani: “Qetz aqo-qet tzan jk'ulun te aj tgan te Qajawil b'ix k'onti'l nqajo' jun tidi' tzan tpaj cha a'ox ma qet jk'ulu' aj ma kaj q'uma' qetz.”»

Aj Kyqet Tq'ana' Jesus Lajuj Xjal Nq'ay Tuq Kchi'jel

¹¹ Ntons, aj ikja'n tuq txik te Jesus tuj Jerusalen, man tuq ikja'n tkaj tsi' tkwentil Galiley tzan tox tuj tkwentil Samary, ¹² b'ix ya ma pon tuj jun aldey, e'etz kanol tetz lajuj yab' aj nq'ay tuq kchi'jel tuky'i lepr. Kyetz eb'ajqet wa'let laq'chik ¹³ b'ix oxik kyq'uma' kongan ikxjani: «¡Jesus! ¡Xnaq'tzon! ¡Intok lo'et ch'in ak'u'j qi'ja!» ¹⁴ Ya ma kyexik te'e', tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq b'ix pex yek'ul etib' kywitz kye pal.»* Ntons, aj man tuq ikja'n kxik nkyeb'et tuq tuj b'ey, te kyyab'il owel in kyij. ¹⁵ Ntons jun te kyetz, ya ma tz'ok ten ojetq

* **17:14** Lev 14:1-32

tuq b'antik, omeltz'jik b'ix b'an nqet tuq tjiq'b'a' Qtata Dios tuky'i nim twi'. ¹⁶ B'ix oqet mejlet twitz tx'o'tx' twitz Jesus, nxik tsi' tuq pixon tetz. B'ix te ja xjal ntzani, tetz jun aj Samary tuq. ¹⁷ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¿Nya'tx petzun lajuj kyb'et tuq kye aj ma tz'el in kyyab'il? B'ix kye b'eljujky, ¿ja' akyeqet? ¹⁸ ¿Ti'tzun, nijunwt te kyetz ma kyemeltz'jik tzan txik ksi' pixon te Dios sinoke a'ox ja xjal aj nya'tx b'an qxjalilni?» ¹⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tuky'i te xjal ikxjani: «Pax, pajaw wa'let. Ajna'l ma'tx chb'antik tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j.»

Titza' Owulel Te Ichan Aj Tk'wa'al Dios

Mat 24:23-28,36-41

²⁰ Ntons jun-el, kye aj b'uch'uj Parisey oxik kcha'o' tuky'i Jesus tujb'a'n tuq ok'uluyon mandad te Qtata Dios [tzan kykolpjik kye aj Israel]. Tetz owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios [tzan kykolpjik] kye qxjalil, te nini jun tidi' aj cha ojawel jalet, ²¹ b'ix nlay b'antik tzan jq'uman “atqet tzani” qatzun “txini atqet” tzan tpaj te Qtata Dios ajna'l qxol nk'ulunkix mandad tuj kyanim kye xjal.»

²² Yaji oxik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: «Tzul jun tyemp aj etetz owelal eq'ajab' tzan tok ete'e' jun q'ij aj akynqet [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], per nlay tz'ok eten. ²³ Junjun okyq'uma'tz “tzani atqet” qatzun oxe'l kyq'uma' “txini atqet” per etetz k'on kxik aj ja' okyq'uma'tz b'ix k'on kx'ok lapet kyi'j. ²⁴ Komo iktza'x te ray oj tjaw xhliky'k'an txe' ka'j b'ix nxik tq'anali' te txe' ka'j max junky palaj, ax ikxji [b'an eb'ajil] oj wul

[wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]. ²⁵ Per tb'ay presis tzan tok wen twitz xhcho'nal b'ix tzan wel ik'o' tzan kye xjal tuj ja tyempni. ²⁶ Iktza'x oky'ik tuj aj tyemp aj atqet tuq te Noe [b'an oqtxi'],* ax ikxji oky'el tuj te tyemp oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in]. ²⁷ Kye xjal tuj aj tyempji, nkyewa'an tuq b'ix nkye'uk'an b'ix nkye'ok junan b'ix nkyeq'apon tuq kyk'wa'al tzan kyjunan b'ix yaji te Noe owox tuj te bark b'ix owul te ninjab' b'ix kkyaqil eb'ajkamik.* ²⁸ B'ix ax ikxji oky'ik iktza'x tuj te tyemp aj atqet tuq te Lot. Kye xjal nkyewa'an tuq b'ix nkye'uk'an b'ix nkyeloq'on b'ix nkyek'ayin tuq, nkye'awan tuq b'ix nkyek'ulun tuq kyjay, ²⁹ per ya ma tz'etz te Lot tuj te amaq' Sodom, otzaj twitz ka'j q'aq' tuky'i asupr oqetz iktza' jab', b'ix kkyaqil kye xjal eb'ajkamik.* ³⁰ Ax ikxji oky'el oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], [kye xjal nya'tx list ate']. ³¹ Tuj aj q'ijji ab'l te aj atjax twi' jay, b'ix qa te tidi'chq tetz atox tuj jay, k'onti'l tzan tox eq'il tetz, b'ix te aj atqet tuj k'ul k'onti'l tzan tmeltz'jik tjay.* ³² Instzaj ena'o' aj oky'ik ti'j te txu'jel te Lot.* ³³ Ab'l te aj owokel tsi' tk'u'j tzan tkolon tanq'in, okamel kixi'; per ab'l te aj [tzan npaj wetz] k'onti'l nkolon tib'x tzan tanq'in, tetz owanq'iyon kixi'.* ³⁴ Oxe'l nq'uma' etetz, tuj aj aq'b'ilji, kab'e' aj nkyewitan tuj jun watub'j, jun te kyetz ojawel eq'i' b'ix te junky okajel si'. ³⁵ Kab'e' xuj aj nkyeb'aq'un junx,

* **17:26** Gén 6:5-8 * **17:27** Gén 7:6-24 * **17:29** Gén 18:20-19:25

* **17:31** Mat 24:17-18; Mak 13:15-16 * **17:32** Gén 19:26 * **17:33** Mat 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luks 9:24; Wnch 12:25

jun te kyetz ojawel eq'i' b'ix te junky okajel si'.
³⁶ [B'ix ax kab'e' xjal aj nkye'aq'unan junx tuj k'ul, jun te kyetz ojawel eq'i' b'ix te junky okajel si'.]»†
³⁷ Ntons [kye txnaq'atz] oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Tat, ¿ja' oky'el kyaqil ntzani?» Ntons te Twitzale' oxik tq'uma' kyetz: «Aj ja' at jun txkup kamnaq ax tzi nkyelab'tik kye loxh.»

18

Te Yek'b'il Tzan K'on Tkaj Qsi' Tzan Qxnaq'tzan

¹ Ntons, yaji te Jesus ax oxik tq'uma' jun yek'b'il kyetz tzan kxik tuq txnaq'tza' tzan kxnaq'tzan b'ajq'ij tuky'i Qtata Dios b'ix k'onti'l tzan tkaj kykola'. ² Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «At tuq jun pujul il tuj jun amaq', tetz k'onti'l tuq n'okslan ti'j Qtata Dios b'ix k'onti'l tuq nxob' kywitz nijunwt xjal. ³ B'ix ax tuj aj amaq'ji at tuq jun xuj byud, kob'chaq tuq npon tuky'i te pujul il, nxik tuq tq'uma' tetz ikxjani: “Kolon ch'in wi'j, k'uluj tume'l tuky'i te aj nq'ojin wi'jni.” ⁴ Te pujul il k'onti'l otb'anij tzan txik tna'o' te xjal, per yaji oqet tb'isu' ikxjani: “Anke wetz k'onti'l nkyin'okslan ti'j Dios b'ix k'onti'l nkyeget nxob'le' xjal, ⁵ oqtel nkolo' ja byudni, oqtel nk'ulu' tume'l tuky'i'l tzan tpaj k'onti'l nkaj tsi' tzan tk'ulun joder, kebal otzajel tmeq'tza' nwi'.”»

⁶ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intok esi' ewi' ti'j te aj ntyoli' te pujul il aj k'onti'l Kawb'il tuj tq'ab'. ⁷ Pyorx-alo te Qtata Dios. ¿Nlay petzun kyeget tkolo' kye aj nqet kywitz twitz b'ajq'ij b'ix

† **17:36** Kye xjal oqtxi' aj oqet ktz'ib'a' tyol Qtata Dios tuj kyyol, atqet k'onti'l oqet ktz'ib'a' ja taqan ntzani.

b'ajaq'b'il? ¿O' petzun onachq'iyon nim tuj tzan tkolon kyetz? ⁸ Oxe'l nq'uma' etetz, tetz tuky'i tkawb'il tuj tq'ab' okoloyon kyetz naj. Per cha'oj wul [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], ¿ate'x petzun xjal twitz tx'o'tx' aj tzunx wit'lik kyk'u'j wi'j?»

Te Yek'b'il Tzan K'on Tqet Qjiq'b'a' Qib' Twitz Qtata Dios

⁹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' junky yek'b'il ntzani tzan tpaj junjun xjal, kyetz tuj kynab'l b'an galane' tuj twitz te Qtata Dios, b'ix cha n'el tuq kyik'o' kye txq'anky. Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ¹⁰ «Kab'e' xjal eb'ajxwa'q xnaq'tzon tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, jun aj b'uch'uj Parisey, b'ix te junky, tetz jun aj peyul chojenj tuq. ¹¹ Te xjal aj b'uch'uj Parisey, tetz wa'lk nxnaq'tzan tuq ikxjani: “Tata Dios, wetz nxik nsi' pixon te yatz tzan tpaj wetz nya'tx a'in iktza' kye txq'anky xjal, kyetz eleq'-e' b'ix k'onti'l kykawb'il tuj kyq'ab' b'ix nkyek'ajajin, b'ix wetz nya'tx a'in iktza' te ja peyul chojenjni. ¹² Wetz nkyin'ipan wa'ij ka'mj jun saman [tzan atzaj nna'o'] b'ix nkaj npawa' te yatz te tlajuji' part ti'j kyaqil aj nkyink'ulun ganar.” ¹³ Per yatzun te peyul chojenj, tetz okay wa'let laq'chik b'ix ni k'onti'l tuq ntnimsa' tk'u'j tzan tjaw tka'yi' ch'in jawnaq. Cha tuq n'ok stink'a' tpech b'ix nxik tuq tq'uma' ikxjani: “Tata Dios, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j. Wetz a'in jun xjal chimol choj tuj awitz.” ¹⁴ Ntons, wetz oxel nq'uma' etetz, te aj peyul chojenj tetz aj taj tjay, ojetq tuq qet najsa' xhchoj; yatzun te aj Parisey tetz xhchoj k'onti'l oqet najsa'. Ab'l te aj nqet tjiq'b'a' tib'x, owelal eq'i' tky'exaw;

yatzun te aj nb'isun nim tuj twitz Qtata Dios tzan tpaj xhchoj, tetz oqtel jiq'b'a.»*

Aj Kyqet Tky'iwla' Jesus Kye K'wa'l

Mat 19:13-15; Mak 10:13-16

¹⁵ Ax nkyepon in tuq twitz Jesus kye tal k'wa'l tzan tuq tqet tsi' tq'ab' kyajsik [tzan kyqet tky'iwla'], per ya ma xik kyen kye txnaq'atz, kyetz e'aq'ik tzan tok kyili' [kye xjal aj nkyepon in tuq kye k'wa'l]. ¹⁶ Ntons te Jesus etzaj tuk'le' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tzoqpij waq tzan kyul kye k'wa'l wuky'i'l b'ix k'on tz'el eteq'i' gan kyetz tzan tpaj kye aj nkyekaj tuj tq'ab' te Qtata Dios iktza' kye aj ntzanije'ni. ¹⁷ Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj nlay tk'amoj tzan tk'ulun mandad te Qtata Dios ti'j iktza' jun k'wa'l [ntk'amo'], ntons tetz nlay b'antik tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata Dios.»

Aj Tpon Tuky'i Jesus Jun Xjal Q'inon

Mat 19:16-30; Mak 10:17-31

¹⁸ Ntons tzaj te jun xjal aj b'an otzqi'mj tuq kxol kye xjal, oxik xhcha'o' te Jesus ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz b'an galan a'ich. ¿Tidi' presis tzan nk'ulun tzan wanq'in te jun-ele'x?» ¹⁹ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' tetz ikxjani: «¿Tistil ntzaj aq'uma' wetz qa b'an galan a'in? A'ox at cha jun te aj b'an galan: A'ox te Qtata Dios. ²⁰ Yatz aweb'en te aj okay tq'uma' te Qtat oqtxi': K'on chk'ajajin,* k'on chkansan,* k'on xhch'elq'an,* k'on chyolin jun nik'b'il ti'j junky,* b'ix ax inkyqet awoksla' te

* **18:14** Mat 23:12; Luks 14:11

* **18:20** Exo 20:14; Deu 5:18

* **18:20** Exo 20:13; Deu 5:17

* **18:20** Exo 20:15; Deu 5:19

* **18:20** Exo 20:16; Deu 5:20

anan b'ix te atat.»* ²¹ Yaji te xjal oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Kyaqil nini wetz nqet nk'ulu' atx aj man tuq k'wa'l a'in.» ²² Ya ma tz'ok xhcha'o' te Jesus ikxji, tetz oxik tq'uma' ikxjani: «Atx junky tidi' npaltin aj mina' tqet ak'ulu': Intxik ak'ayi' kyaqil aj tidi' yatx b'ix intqet asipa' te twib'en kxol kye meb'a' xjal b'ix yaji owokelnoj jun aq'inomal tuj ka'j, b'ix pawok lapet wi'j.» ²³ Yaji, te xjal, ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, tetz oje b'isun tzan tpaj tetz jun xjal q'inon tuq.

²⁴ Yaji, ya ma tz'ok ten te Jesus [te xjal b'an nb'isun tuq], oxik tq'uma' ikxjani: «B'an kwest tzan tk'amon jun q'inon tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata Dios. ²⁵ Komo mas nya'tx kwest tzan tky'ik jun kway kamey tuj xhchutil jun akuxh, twitz te jun q'inon [tzan tkaj tsi' tq'inomal] tzan tkaj tuj tq'ab' Qtata Dios.» ²⁶ Ntons kye xjal aj nkyecha'on tuq ti'j oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Ntons ħab'l ob'antel tzan tkolet?» ²⁷ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Te aj nlay b'antik tzan kye xjal, te Qtata Dios b'a'n tzan tb'antik titza'.» ²⁸ Tzaj te Xhpe'y, oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Tat, qetza oje kaj qsi'na kyaqil aj tidi' qetza, b'ix lapiko'na awi'j.» ²⁹ Yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, ab'l aj nkaj tsi' tjay qatzun te txu'jelji qatzun kye terman qatzun kye statji tzan tpaj tkajlen tuj tq'ab' te Qtata Dios, ³⁰ yaji tetz otk'amo'tz mas nim tzani twitz tx'o'tx' [twitz te aj oje kaj tsi' tb'ay], b'ix mas yaj oj tponaj ja twitz tx'o'tx'ni, otk'amo'tz jun tanq'in b'eyx te jun-ele'x.»

* **18:20** Exo 20:12; Deu 5:16

*Aj Txik Tq'uma' Jesus Toxmajji'n-el Ti'j Tkamiky
Mat 20:17-19; Mak 10:32-34*

³¹ Yaji te Jesus etzaj tuk'le' apart kye kykab'lajujil txnaq'atz b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ajna'l ikja'n qxik tuj Jerusalen aj ja' oky'el kyaqil wi'j [wetz] te İchan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] iktza'x oje qet tz'ib'a' oqtxi' tzan kye aj yolil tyol Dios. ³² Okyinxe'l kyq'apo' tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad aj nya'tx qxjalil aj k'onti'l nkye'okslan te Qtata Dios, b'ix okyin'okelb'aj kxmayi', b'ix okyin'okelb'aj kyyaso' b'ix okyin'okel ktzub'a'. ³³ Okyinqtelb'aj kyb'uju' b'ix okyinqtel kykansa', per yaji tuj toxi'n q'ij okyinjawel anq'in.» ³⁴ Ntons [yatzun kye txnaq'atz], kyetz k'onti'l owel kyniky' ti'j kyaqil ntzani; qlolj tuq tuj kywitz ti'j aj ntyoli', astilji k'onti'l owel kyniky' ti'j.

*Aj Tqet Tq'ana' Jesus Jun Moy Tuj Amaq' Jeriko
Mat 20:29-34; Mak 10:46-52*

³⁵ Aj ch'inky tuq tpon Jesus qaynin ti'j te amaq' Jeriko, atqet tuq jun moy tuj b'ey nqanin tlimosn. ³⁶ Ya ma xik xhcha'o' ketant tuq kye xjal nkyeky'ik tzi, oxik xhcha'o' kyuky'i txq'ankey tidi' tuq nky'ik. ³⁷ B'ix oxik kyq'uma' man tuq nky'ik te Jesus aj Nasaret. ³⁸ Ntons tetz ojaw siky'in kongan ikxjani: «Yatz Jesus aj tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j.» ³⁹ Kye xjal aj ajune' tuq tb'ayon twitz [te Jesus] owok kyili' tzan tlumet, per tetz mas tuq njaw siky'in: «¡Jesus aj tijajil Dawid a'ich, intok lo'et ch'in ak'u'j wi'j!» ⁴⁰ Yaji te Jesus owa'let b'ix oxik tk'ulu' mandad tzan tuq tpon kyin tuky'i'l. Ya ma pon in qaynin twitz, oxik xhcha'o' tetz ikxjani: ⁴¹ «¿Tidi' agan tzan tok nk'ulu' awi'j?» Yaji te moy

owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Tat, ngan tzan nka'yin junky'el.» ⁴² Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¡Paka'yin junky'el! Tzan tpaj ma tz'ok wit'let ak'u'j wi'j, ma'tx chb'antik.» ⁴³ B'eyxnajji te moy oka'yin b'ix owoq lapet ti'j Jesus, b'ix b'an nqet tuq tjiq'b'a' Qtata Dios. B'ix ax kyaqil kye xjal aj e'ok e'en nntzani, kyetz ax b'an nkyechalajsan tuq ti'j Qtata Dios.

19

Aj Tok Otzqila' Te Sakey Tzan Jesus

¹ Ntons te Jesus opon Jeriko, b'ix ikja'n tuq tky'ik tuj te amaq'. ² Ntons, tuj aj amaq'ji nnajan tuq jun xjal Sakey tb'i. Tetz jun k'ulul mandad tuq kxol kye aj peyul chojenj te amaq' Rom, b'ix b'an q'inon tuq. ³ Tetz tgan tuq tzan tok totzqila' Jesus, per k'onti'l tuq nb'antik tzan tpaj ajun xjal tuq, b'ix te Sakey, nya'tx tuq nim twa'lkal. ⁴ Astilji tetz oxik tb'ayon b'ix ojax twi' jun tze' sikómoro, qaynin aj ja' tuq ch'inky tky'ik te Jesus. ⁵ Yaji ya ma ky'ik te Jesus tjaq' te tze', ojax tka'yi' jawnaq b'ix oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Sakey, paqetz naj tzan tpaj ajna'l a tgan tzan nkaj ajay.» ⁶ Ntons te Sakey oqetz naj b'ix nchalaj tuq tzan tk'amon te Jesus tuj tjay.

⁷ Ya ma tz'ok kye'e' kye xjal nntzani, owaq'ik tzan kyyolin nya'tx galan ti'j Jesus. Nkyq'uma' tuq ikxjani: «Tetz ma'tx xik tjay jun chimol choj.»

⁸ Yatzun te Sakey, tetz ojaw wa'let [kxol kye xjal tuj tjay] b'ix oxik tq'uma' te Jesus ikxjani: «Tat, tzaj awe'e', wetz oxe'l nsi' kye meb'a' xjal lamitan te aj at te wetz, b'ix qa wetz owel welq'a' jun tidi' te junky, ajna'l owajel nsi' kajmaj mas twitz te

aj owel welq'a.»⁹ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Tuj ja q'ij ajna'l tuj ja jay ntzani, ma'tx k'amet te tume'l titza' te Qtata Dios nkolon kye xjal tzan tpaj te ja xjalni ax jun aj n'okslan te Qtata Dios iktza' te Abran.*¹⁰ Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] ma'tx kyin'ul joyol b'ix kolol te aj ojetq tuq xiknaj.»*

Te Yek'b'il Ti'j Titza' Tzan Jk'ulun Tuky'i Te Aj Ntzaj Tsi' Te Qtata Dios Qetz

Mat 25:14-30

¹¹ Ntons, man tuq nkyecha'on kye xjal ti'j Jesus, tetz oxik tq'uma' jun yek'b'il tzan tpaj qaynin tuq atqet ti'j Jerusalen, b'ix kyetz nkyb'isu' tuq te Qtata Dios ch'inky tuq tk'ulun mandad tzan tkolpin kye aj tijajil Israel.¹² Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «At tuq jun xjal, tlimaqaal xjal tuq, b'ix oxik tuj junky amaq' b'an laq'chik k'amol te tajwalil tzan tuq tmeltz'jik k'ulul mandad tuj tamaq'x.¹³ Ntons aj mina' tuq txik tuj tb'ey, e'ok xhchimo' lajuj tmos b'ix oxik tq'apo' junjun te kyetz nim tmin* b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Pe'exk'a'man tuky'i ja tminni max oj nmeltz'jik.”¹⁴ Per kye xjal tuj aj amaq'ji, kyetz k'on kygan tuq tzan tk'ulun mandad te xjal kyij'. Astilji oxik kylajo' jun b'uch'uj xjal ti'jx tzan kypon aj ja' tuq opoyon te xjal k'amol tajwalil b'ix tzan tuq txik kyq'uma' ikxjani: “Qetza k'on qgan tzan tok ja xjal ntzani te k'ulul mandad qetza.”

* **19:9** Rom 4:1-25 * **19:10** Mat 18:11 * **19:13** Ax, lajuj tmin “mína” tuq tb'i; jun tmin mína twi' iktza' lajuj q'ij twi' tk'u'j jun xjal, b'ix lajuj kyetz iktza' twi' tk'u'j jun xjal te oqal q'ij.

15 Per te xjal, otzaj si' tajwalil tzan tk'ulun mandad b'ix yaji omeltz'jik tuj tamaq'. Ya ma tzul tuj te tamaq', e'ok xhchimo' kye tmos aj ja' ojetq tuq xik tsi' te tmin kyetz tzan tuq tok xhcha'o' tidi' oqet kyk'ulu' tuky'i te tmin. 16 Opon te tb'ay b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Tat, yatz atumin ma'tx talaj lajuel mas nim twitz aj otzaj aq'apo' wetz.” 17 Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: “Byenech awitza', yatz a'ich jun mosj b'an galan. B'ix ajna'l tzan tpaj galan ma ak'uluj tuky'i jun tidi' aj nya'tx nim, ajna'l oxhch'okel nsi' k'ulul mandad ti'j lajui amaq'.” 18 Yaji opon junky tmos b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Tat, te atumin ma'tx talaj jweb'-el mas nim twitz aj otzaj aq'apo' wetz.” 19 Yaji ax oxik tq'uma' te k'ulul mandad tetz ikxjani: “Ax yatz, oxhch'okel k'ulul mandad kyij jweb' amaq'.”

20 Per yaji opon junky tmos b'ix oxik tq'uma' ikxjani: “Tat, ntzani te atumin. Wetz cha owox nk'u'u' tuj jun k'alb'ilj, 21 tzan tpaj wetz ochqet nxob'le' tzan tpaj yatz a'ich jun xjal b'an kaw b'ix njaw awin aj ja' k'onti'l oqet asi', b'ix njaw awin aj ja' k'onti'l oxhch'awan.” 22 Ntons te k'ulul mandad oxik tq'uma' tetz ikxjani: “Yatz a'ich jun mosj aj nya'tx galan chnab'lin. Otxe'l nsi' tuj il tzan tpaj aj ma'tx ayolijni. Qa yatz aweb'en tuq qa wetz a'in jun xjal aj kaw kyinnab'lin, b'ix qa wetz njaw weqi' aj ja' k'onti'l nqet nsi' b'ix qa njaw weqi' aj ja' k'onti'l in'awan, 23 tistil k'onti'l oxik asi' ntumin kyuky'i kye swal ky'exj tzan nk'amon wetz junky'el tuky'i ta'al ntumin oj nmeltz'jik njay?” 24 Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' kye aj akyeqet tuq tzi, oxik tq'uma' ikxjani: “Intel etin te tmin

tetz, b'ix intxik eswa' te aj otalaj lajuj-el mas nim.”
²⁵ Yaji kye xjal oxik kyq'uma' ikxjani: “Tat, per tetz ma'tx tk'amoj lajuj tmin.” ²⁶ Yaji te k'ulul mandad oxik tq'uma' ikxjani: “Wetz oxel' nq'uma' etetz, ab'l te aj at nim tetz, oxel' si'let mas, per te aj nya'tx nim tetz, te aj nya'tx nim owelal iq'let.†
²⁷ B'ix kye aj wajq'oj aj k'on kygan tuq tzan nk'ulun mandad kyi'j, inktzaj eteq'i' tzani, b'ix inkyqet ekansa' nwitz wetz.”»

Aj Tox Te Jesus Tuj Jerusalen

Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Wnch 12:12-19

²⁸ Ya ma xik tq'uma' te Jesus ikxjani, tetz oxik tb'ayon kywitz kye txnaq'atz tuj tb'eyil Jerusalen.
²⁹ Ya ma pon qaynin ti'j te [aldey] Betfaje b'ix te [aldey] Betany, ti'j te witz aj tb'i Olib, exik tlajo' kab'e' txnaq'atz, ³⁰ oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq tuj te aldey aj nxik qen qwitzni, b'ix oj epon txini, owokelnoj ewitz jun tal bur, aj nijunwt xjal oje jaw tiqa' ni jun-el. Owelal epuju' b'ix otzajel etin tzani. ³¹ Qa at ab'l otzajel qanin etetz tistil n'el epuju' ntons owajel etzaq'b'e': “Te Qajawil owokeyon titza'.”»

³² Ntons kye aj eb'ajxik lajo', kyetz eb'ajxik, b'ix owoknoj kywitz iktza'x ojetq tuq xik q'uma' kyetz.
³³ Aj man tuq n'el kypuju' te tal bur, kye tajaw oxik kcha'o' ikxjani: «¿Tistil n'el epuju' te tal bur?»
³⁴ Yaji kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Tzan tpaj te Qajawil owokeyon titza'.»

³⁵ Ntons opon kyin te tal bur tuky'i Jesus, b'ix ojax ksi' te ktxo'w tajsik b'ix te Jesus ojax iqa'.

† **19:26** Ax: ab'l aj at tidi' tetz, oxel' si'let mas, per te aj k'onti'l at, te aj ch'in aj at owelal eq'let; Mat 13:12; 25:29; Mak 4:25; Luks 8:18.

³⁶ B'ix aj man tuq nb'et tuj tb'ey, kye xjal nqet tuq ksako' te ktxo'w tuj b'ey [tzan tky'ik tajsik tzan kyk'amon tetz tuky'i jun tume'l b'an galan]. ³⁷ Aj ch'inky tuq taq'ik tzan tqetlin te witz Olib, kyaqil kye aj txnaq'atz b'an nkyechalaj tuq, e'aq'ik tzan kchalajsan te Qtata Dios tuky'i jun kywi' b'an nim tzan tpaj ojetq tuq tz'ok kye'e' tidi'chq tk'ulb'en Jesus tuky'i nim tajwalil Qtata Dios. ³⁸ Nxik tuq kyq'uma' kongan ikxjani: «Galanxwit ky'ik ti'j te k'ulul mandad aj tzul aj tlajen Qajawil. [Te Qtata Dios aj atjax] tuj ka'j chewsas' tk'u'j b'ix nim chalajb'il nky'ik tuj ka'j.»* ³⁹ Ntons junjun aj te b'uch'uj Parisey aj akyeget tuq kxol kye xjal oxik kyq'uma' ikxjani: «Xnaq'tzon, inkxik amiyo' kye aj lapike' awi'jni.» ⁴⁰ Per yaji te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Oxe'l nq'uma' etetz, qa kyetz okyelumetel, ntons kye ab'j [stzi' b'ey] okyejawel siky'in.»

⁴¹ Ya ma pon qaynin ti'j Jerusalen b'ix ya ma xik te'e' te amaq', ntons te Jesus owokten oq'el ti'j, ⁴² oxik tq'uma' ikxjani: «Cha tzun-wit n'ox tuj ewi', nkesej-tal max ajna'l te aj b'a'n tzan xhchewsan ek'u'j. Per tzunx qlolj tuj ewitz. ⁴³ Tzul jun tyemp aj oky'el nim nya'tx galan eti'j, b'ix kye etajq'oj owokel kch'uqi' tx'o'tx' ti'j te loq' ti'j etamaq', ikxji tzan kyox b'ix okye'okel noj eti'j kyaqil palaj okyeq'ojiyon eti'j. ⁴⁴ B'ix te etamaq' oqtelb'aj kxitu' kyaqil. Okxtel kykansa' ekyaqil aj nkxnajan tzi b'ix ni nlay kaj ksi' ni jun pant ab'j tajsik junky, oky'el kyaqil ntzani tzan tpaj k'onti'l owel eniky' aj tul te Qtata Dios kolol etetz.»

* **19:38** Sal 118:26

Aj Kyex Tlajo' Jesus Kye K'ayiyon Tuj Te Nin Jay Nab'il Qtata Dios

Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Wnch 2:13-22

⁴⁵ Yaji te Jesus owox tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix owaq'ik tzan kyex tlajo' kye aj nkyek'ayin tuq tzi. ⁴⁶ Oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tz'ib'ankaj ikxjani: “Wetz njay owokeyon tzan kxnaq'tzan wi'j.”* Per yatzun etetz ma'tx ek'uluj tzan token etitza' iktza' kyjay eleq'.»*

⁴⁷ Ntons, kyaqil q'ij te Jesus nxnaq'tzan tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix kye aj k'ulul mandad kye pal b'ix kye aj xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj at kyajwalil kxol kye xjal, kyetz nkyejoyon tuq tume'l titza' tzan tqet kykansa'. ⁴⁸ Per k'onti'l tuq n'oknoj jun tume'l titza' tzan tqet kykansa' tzan tpaj kyaqil tuq kye xjal nkyecha'on tuq ti'j.

20

Aj Txik Kcha'o' Kye Xjal Tidi' Tuq Tajwalil Te Jesus

Mat 21:23-27; Mak 11:27-33

¹ Jun q'ij te Jesus nxnaq'tzan tuq kye xjal tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios b'ix npakb'an tuq te tpakb'alil titza' tzan jkolet. Ntons eb'ajpon kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il b'ix kye aj tijxjal k'ulul mandad kxol kye aj tijajil Israel, ² b'ix oxik kyq'uma' ikxjani: «¿Tidi' awajwalil tzani tzan ak'ulun kyaqil aj n'ak'ulu'? ¿Ab'l oxik sin awajwalil?» ³ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Ax wetz oxe'l ncha'o' etetz. Intajtz etzaq'b'e' ti'j te ntzani: ⁴ ¿Ab'l otzaj lajon te Wa'nch [tuky'i jun

* **19:46** Isa 56:7 * **19:46** Jer 7:11

tajwalil] tzan tjaw tsi' a' kywi' xjal, te Qtata Dios tuj ka'j qatzun kye xjalji?»⁵ Yaji kyetz e' aq'ik tzan kywululun kyib'kyib'x ikxjani: «Qa oxe'l jq'uma' qa Qtata Dios aj atjax tuj ka'j otzaj lajon tetz, otzajel tq'uma' “¿Tistil k'onti'l oxik etoksla?”⁶ B'ix ax nlay b'antik tzan txik jq'uma' qa kye xjal etzaj lajon tetz tzan tpaj kye xjal oqotel kykansa' tuky'i ab'j tzan tpaj kkyaqil kyetz tuj kynab'l te Wa'nch jun aj yolil tyol Dios tuq.»⁷ Ntons kyetz owaj ktzaq'b'e', k'onti'l kyeb'en ab'l otzaj lajon te Wa'nch swal a'.⁸ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Ntons ax wetz nlay xik nq'uma' etetz ab'l otzaj sin wajwalil tzan nk'ulun ntzani.»

Te Yek'b'il Kyi'j Kye Majenon Aj Nya'tx Galan Kyenab'lin

Mat 21:33-44; Mak 12:1-11

⁹ Yaji te Jesus owaq'ik tzan tyolin kyuky'i kye xjal b'ix oxik tq'uma' ja yek'b'il ntzani.* «Jun xjal oqex tawa' jun punuj ub. Yaji oxik tmajena' kye txq'an xjal, b'ix yaji oxik tuj jun tb'ey laq'chik ky'ila'j q'ij.¹⁰ Ya ma pon tyemp tzan tjaw te awalj, te tajaw oxik tlajo' jun tmos qanil [ch'in ta'l te kymajenb'en] twitz te awalj aj presis tuq te tetz, per kye majenayon oqet kyb'uju' b'ix k'onti'l oxik ksi' ch'inwt b'ix owaj kylajo'.¹¹ Ntons yaji te tajaw oxik tlajo' junky tmos, per ax tetz owokb'aj kyili' b'ix oqet kyb'uju' b'ix ax k'onti'l oxik ksi' nich'inwt, b'ix owaj kylajo'.¹² Yaji oxik tlajo' junky taq'unon per ax oqet kyok'onsa' b'ix owex kylajo'.¹³ Yaji te tajaw awalj oqet tb'isu' ikxjani: “Ajna'l ¿tidi' nk'ulu'tz? Oxe'l n'lajo' te nk'ajol aj

* **20:9** Isa 5:1-2

gani' nim witza'. Qanq oqtel kyoksla'." ¹⁴ Per ya ma xik kye'e' kye majenayon ikja'n tuq stzaj, ntons okyyolij kyib'kyib'x ikxjani: "Aj nini-alo te aj ok'amoyon te erensy. Intqet jkansa' tzan tkaj tuj jq'ab' qetz te ja tx'o'tx'ni oj tkamik stat." ¹⁵ Ntons owex kyin ti'jx te awalj b'ix oqet kykansa'. Ntons çtidi' otk'ulu'tz te tajaw awalj ajna'l? ¹⁶ Otzajel tetz, okyeqtel tkansa' kye aj eleq'ni b'ix oxel' tmajena' te ttx'o'otx' kyuky'i txq'anky xjal.» Ntons, kye xjal ya ma tz'ok kcha'o' ja yek'b'ilni, okyq'umaj ikxjani: «jK'onxwit ky'ik jun tidi' ikxji!» ¹⁷ Yaji tetz eb'ajxik tka'yi' b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ntons çtidi' telponx te aj tz'ib'ankaj tuj Tu'jal Dios aj ja' nyolin "Te ab'j aj owel kyik'o' kye k'ulul jay, oje tz'ok ajna'l te ab'j twit'lel jay b'ix b'an presis"?"* ¹⁸ Ab'l te aj oqtel tz'aqik ti'j te aj ab'jji, oqtel tok'onsa' tib'; b'ix qa te ab'j oqtel tz'aq'ik tajsik jun xjal, te xjal okajel b'an xhink.»

¹⁹ Ntons, kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz kygan tuq tzan tjaw ktzyu' te Jesus b'eyx tuj aj q'ijji tzan tpaj kyeb'en tuq te yek'b'il telponx tuq kyij' kyetz. Per nkyexob' tuq kywitz kye xjal.*

Aj Txik Txnaq'tza' Jesus Tzan Qchojon
Mat 22:15-22; Mak 12:13-17

²⁰ Yaji oxik kylajo' tuky'i Jesus txq'an xjal aj nqet kyk'ulu' kyib' tuq iktze'xtzun galan xjal-e', tzan tuq tqet kyeq'i' Jesus tuky'i tyolx, ikxji b'a'n tuq tzan txik kyq'uma' til b'ix tzan txik kyq'apo' tuj tq'ab' te twitzale' k'ulul mandad. ²¹ Kyetz oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, qetza qeb'ena,

* **20:17** Sal 118:22 * **20:19** Mat 21:45-46; Mak 12:12

yatz jun chyolin b'ix tume'l aj ntzaj axnaq'tza', b'ix k'onti'l n'el tuj awitz jun mas tb'anil twitz junky. Yatz nxik axnaq'tza' a'ox te b'an'ax titza' tzan qanq'in iktza' te Qtata Dios tgan. ²² Ntons, ¿titza' yatz tuj anab'l, b'a'n pe' tuky'i te Kawb'il tzan txik qchojo' chojenj* [aj q'umankaj tzan] te César† aj twitzale' k'ulul mandad, qa nya'txji?»

²³ Ntons, te Jesus owel tniky' tistil tuq nxik kcha'o', ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: ²⁴ «Instzaj eyek'u' jun tmin. ¿Ab'l qwitz atok ti'j te tminni b'ix ab'l qb'i atok ti'j?» Yaji kyetz owaj ktzaq'b'e': «Twitz te César b'ix ax tb'i.» ²⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Intxik esi' te César aj te tetz kixi', b'ix intxik esi' te Qtata Dios aj te Qtata Dios.» ²⁶ Ntons k'onti'l ob'antik tzan tqet kyeq'i' ti'j tyol kywitz kye xjal. Cha b'an nkyelab'an tuq tzan tpaj aj ojetq tz'ajtz stzaq'b'e' b'ix yaji elumet.

Aj Txik Cha'o' Te Jesus Qa Kye Anim Nkyejaw Anq'in

Mat 22:23-33; Mak 12:18-27

²⁷ Yaji eb'ajpon txq'an aj b'uch'uj Sadusey tuky'i Jesus. Komo kyetz k'onti'l nkyoksla' qa kye kamnaq nkyejaw anq'in.* Astilji kyetz oxik kcha'o' tetz ikxjani: ²⁸ «Xnaq'tzon, te Moisés okaj stz'ib'a' qetza, qa ma kamik jun ichan aj ojetq tz'ok junan b'ix k'onti'l ma kaj nijunwt tk'wa'al, ntons titz'in te xjal presis tuq tzan tok junan tuky'i te xuj byud tzan tkaj tijajil te titzik aj ma kamik.*

* **20:22** Ax: ornat. † **20:22** Ax: César. Ikxji nkye'ok q'uma' kyaqil kye kywitzale' k'ulul mandad aj Romaj nkyejakon tuq tuj kywit'lel.

* **20:27** Kya 23:8 * **20:28** Deu 25:5-6

²⁹ Ntons, jun-el ate' tuq wuq ichan, kyerman kyib'. Te tb'ay owox junan per yaji okamik b'ix k'onti'l okaj nijunwt tk'wa'al. ³⁰ Yaji ax ikxji oky'ik ti'j te tkab'i' ³¹ b'ix te toxi', ax e'ok junan tuky'i'l [per eb'ajkamik]; b'ix ax ikxji oky'ik kyuky'i kye txq'anky, b'ix eb'ajkamik kywuqil b'ix k'onti'l okaj kyijajil. ³² Yaji ax okamik te xuj. ³³ Ya oj kyjaw anq'in kye kamnaq, komo kywuqil e'ok junan tuky'i'l, ¿ab'l qxu'jel owokel te xuj?»

³⁴ Ntons te Jesus owaj stzaq'b'e' ikxjani: «Twitz ja tx'o'tx'ni, kye ichan b'ix kye xuj nkye'ok junan. ³⁵ Yatzun kye aj nkyajo' tzan kyjaw anq'in kxol kye kamnaq tzan kyox tuj ka'j, kyetz qa xuj qatzun ichanji, ya nlay kye'ok junan ³⁶ tzan tpaj kyetz ya nlay kyekamik tzan tpaj okye'okel iktza' kye ángel b'ix kyetz tk'wa'al Qtata Dios-e', komo ma'tx kyejaw anq'in junky'el. ³⁷ B'ix yatzun kyij' kye kamnaq qa nkyejaw anq'in, te Moisés oyolin ti'j nini aj ja' oqet stz'ib'a' ti'j te k'ul aj ntilun tuq, komo tzi nyolin ti'j te Qajawil, aji te Qtata Dios aj ntzaj tna'o' te Abran, aj ntzaj tna'o' te Isak, b'ix aj ntzaj tna'o' te Jacob.* ³⁸ Te Qtata Dios nya'tx jun Dios aj ntzaj na'o' tzan kye kamnaq sinoke aj ntzaj na'o' tzan kye aj itz'oje', komo tuj twitz tetz kyaqil itz'oje'.» ³⁹ Ntons junjun aj xnaq'tzal Kawb'il oxik kyq'uma' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, yatz galan ma tz'aj atzaq'b'e'.» ⁴⁰ Yaji ya k'onti'l okynimsaj kyk'u'j tzan txik kcha'o' tidi'chq tetz.

Te Tijajil Aj Ja' Tzajnaq Te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'

Mat 22:41-46; Mak 12:35-37

* **20:37** Exo 3:6

41 Yaji te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tis-til nq'umjik qa te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' jun tijajil te [tzqan] Dawid? 42 Axxix te Dawid oyolin tuj te tu'jal Kye Salmo, otq'umaj ikxjani: “Te Qtata Dios‡ oxik tq'uma' te Wajawil, § Paqet wit'let tzani tuj nb'anq'ab' 43 b'ix onk'ulu'tz tzan kyqet kye awajq'oj witza'.”* 44 Ntons, te Dawid n'ok tuq tq'uma' “Wajawil” [ti'j te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'], b'ix ¿tizza' atok ikxji qa te Koloyon otzaj tijajil ti'j Dawid?»

Intok Qsi' Qnab'l Tzan K'on Qoqet Eq'i' Tzan Kye Aj Kyok Ka'yin B'an Relijyos-e'

Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luks 11:37-54

45 Kyaqil kye xjal nkyecha'on tuq ti'j Jesus, ntons tetz owaq'ik tzan txik tq'uma' kye txnaq'atz ikxjani: 46 «Intok esi' waq enab'l kyi'j kye aj xnaq'tzal Kawb'il. Kyetz mer kygan tzan tok ksi' kyq'anaq xluj b'an tb'anil, b'ix mer kygan tzan kyok lima' iktza' tlimaqaq xjal-e' tzan kye xjal tuj te plas. B'ix kyetz mer kygan tzan kyqet wit'let kyuj kye jay nab'il Dios aj ja' nkyeqet jiq'b'a', b'ix ax kygan ikxji oj kxik uk'le' wa'il tzan junky. 47 Per kyetz n'el kyin kyjay kye byud, b'ix yaji nim tuj nkyexnaq'tzan tzan kyqet jiq'b'a' tzan xjal [iktze'xtzun galan xjal-e']. Kyetz oxel si' jun nim xhcho'nal kyi'j.»

‡ 20:42 Tuj yol ebrey nyolin “YHWH” aj nkyeyolin tuq iktza' “Yawe” aj telponx iktza' tb'i te Qtata Dios. § 20:42 Tuj yol ebrey nyolin “Adonay” aj telponx iktza' “Qajawil” tuj qyol. * 20:43 Ax: Paqet wit'let tuj nb'anq'ab' maxkix oj kyok kye awajq'oj kye tojlb'il awoq; Sal 110:1.

21

Te Toyej Jun Ch'i Byud Meb'a'

Mak 12:41-44

¹ Ntons yaji te Jesus ojaw tin twitz, exik tka'yi' kye xjal q'inon aj nqex ksi' tuq kyoyej tuj te tqatel tmin tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, ² b'ix ax oxik te'e' jun ch'i byud b'an meb'a' xjal, nqex tuq tsi' kab'e' tmin nya'tx nim tbalor. ³ Ntons oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' etetz te b'an'ax, te ja ch'i byud meb'a'ni, tetz ma'tx qex tsi' mas nim kywitz kyaqil kye txq'anky xjal. ⁴ Komo kyaqil kye txq'anky nxik kyoye' a'ox aj nsobrin te kyetz, per tetz konserke b'an ch'i meb'a', tetz ma'tx xik tsi' kyaqil aj at tuq tetz tzan tanq'in.»

Aj Tyolin Jesus Ti'j Te Jwisy

Mat 24:1-44; Mak 13:1-37

⁵ Ntons junjun kye tuky'i'l nkyeyolin tuq ti'j te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, nkyq'uma' tuq kye ab'j k'ulb'en tetz b'an tb'anil b'ix ax b'an tb'anil kyoyej kye xjal txakb'il te jay. Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: ⁶ «Tzul jun tyemp, kyaqil aj b'an tb'anil nxik eten etetzni nlay kaj per ni jun pant tajsik junky; kyaqil oqtel tilu'.»

⁷ Ntons junjun aj ajune' tuq tuky'i'l oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Xnaq'tzon, ¿janik'b'a'n ky'ik kyaqil ntzani? ¿B'ix tidi' oky'el tzan tel qniky' qa ch'inky tky'ik kyaqil nini?» ⁸ Ntons te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Intok esi' waq enab'l tzan k'on eqet eq'i'. Komo okye'ulel ky'ila'j xjal okyeyolijon tuky'i' nb'i iktze'xtzun a'in wetz, b'ix oxe'l kyq'uma' ikxjani: "A'in wetz [te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'],» kyekyitel. B'ix ax oxe'l kyq'uma' ikxjani: "Ajna'l

ch'inky tul [te jwisy].” Ntons etetz k'on kx'ok lapet kyi'j. ⁹ B'ix cha'oj tok echa'o' ja'chq n'ok q'oj b'ix kye xjal ja'chq nkyejaw lab'un, yatzun etetz k'on kxob' waq tzan tpaj oky'elkixi' kyaqil nini mina' tpon te tmankb'il, per te tmankb'il nlay pon b'eyxnajji.» ¹⁰ B'ix ax oxik tq'uma' ikxjani: «Kyijajil txq'an xjal okyeq'ojiyonkix ti'j kyijajil txq'anky xjal, b'ix txq'an amaq' okyeq'ojiyon kyi'j txq'anky amaq'. ¹¹ Okyeky'el kab'junab' b'an jwert, b'ix owokel e'e' twitz yab'il b'an jwert b'ix wa'ij ja'chq. Tidi'chq aj nim txob'lal b'ix tidi'chq b'an chuktky ojawel jalet twitz ka'j.

¹² Per aj mina' tuq tky'ik kyaqil ntzani, etetz okxjawel tzyu' b'ix okxjawel lajo'. Etetz tzan tpaj etokslb'en wi'j, etetz okxe'l q'apo' tuj kyq'ab' kye aj at kyajwalil kyuj kye jay nab'il Dios b'ix okx-tex si' pres b'ix okxe'l eq'i' kywitz kye kywitzale' k'ulul mandad b'ix kywitz kye aj at nim kya-jwalil. ¹³ Ikxji etetz b'a'n tzan eyolin wi'j wetz kywitz kyetz. ¹⁴ Per intqet eb'isu' tuj etanim tzan k'on eb'isun ti'j tidi' okxyoliyon tzan ekolon etib'x. ¹⁵ Komo wetz oxel nsi' te eyol tuky'i jun enab'l, astilji nijunwt kye etajq'oj ob'antel tzan kyq'uman jun tidi' nya'tx galan eti'j qatzun ti'j aj n'eyoli'ji.* ¹⁶ B'ix okyejawel meltz'jik eti'j, okxe'l q'apo' [tuj kyq'ab' kye k'ulul mandad] tzan kye etat-x, b'ix kye etermanx, b'ix kye a'e' efamilyx b'ix kye a'e' etajyol, b'ix junjun te etetz okxtel kansa', ¹⁷ b'ix etetz [aj nkyin'etoksla'] okx'okel q'oji' kyitza' kyaqil xjal tzan tpaj etokslb'en wi'j. ¹⁸ Per [anke owokel eti'j ikxji], kolomixkix [tuj

* **21:15** Luks 12:11-12

tq'ab' Qtata Dios];* ¹⁹ okoletel te etanim tzan tpaj nlay kaj esi' tzan etokslan.

²⁰ Oj txik eten te amaq' Jerusalen ajun soldad kyajq'oj nojnaqe' ti', ntons owelal eniky' ch'inky tuq tzan tpon najsa'. ²¹ Yaji kye aj akyeqet tuj Judey inkyoqik twi' witz, b'ix kye aj akyeqet tuj amaq' Jerusalen ax inkyex naj tuj te amaq', b'ix kye aj akyeqet xtxa'm amaq' k'onti'l tzan kyox. ²² Komo nini owokel jun tyemp aj owokel si' jun nim xhcho'nal kyij' kye xjal [aj tijajil Israel] tzan tponkix te aj tz'ib'a' tuj Tu'jal Dios.* ²³ Laste' kye xuj [aj Judey] aj ch'inky kky'ix tuj aj q'ijji, qatzun kye aj xuj tzunx nkyetxu'un kyal, komo owokel nim b'is txini b'ix jun nim xhcho'nal otzajel si' kya-jsik qxjalil. ²⁴ B'an ky'ila'j kyetz okyeqtel kansa' tuky'i machit kansb'il b'ix txq'ankey okyexe'l eq'i' pres tuj kyaqil amaq' ja'chq. B'ix kye aj nya'tx tijajil Israel okye'elax tajsik Jerusalen maxkix oj tpon te tyemp aj q'umankaj kyij' [tzan Qtata Dios].

²⁵ Owokel en tidi'chq b'an chuktky twitz q'ij b'ix ti'j qya' b'ix kyij' kye che'w.* B'ix tzani twitz tx'o'tx' kye xjal okyexob'el b'ix okyeb'isuyon ti'j titza' nxojin te nim a' [b'an chuktky] b'ix titza' npon pulan [b'an chuktky] xtxa'm te nim a'. ²⁶ Kye xjal okyetzajel numan tzan kxob'al oj tqet kyb'isu' ti'j aj oky'el twitz ja' tx'o'tx'ni; b'ix tidi'chq aj at twitz ka'j okyejawel kyito'. ²⁷ Ntons okyinxe'l e'e' [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] ikja'n ntzaj tuj muj tuky'i wajwalil b'ix tuky'i nim nxhqitz'unal.* ²⁸ Ya

* **21:18** Ax: ni jun stzamal ewi' opoyonaj. * **21:22** Os 9:7

* **21:25** Isa 13:10; Ezq 32:7; Joel 2:31; Tmnk 6:12-13 * **21:27** Dan 7:13; Tmnk 1:7

oj taq'ik tzan tky'ik kyaqil ntzani, intok esi' enab'l b'ix intjaw etin ewi' [nimsan waq ek'u'j] tzan tpaj ch'inky tuq tzan ekolet.»

²⁹ Ntons te Jesus ax oxik tq'uma' ja yek'b'il ntzani: «Intok esi' waq enab'l ti'j te wi' igos b'ix kyaqil kye tze'. ³⁰ Cha'oj tok ete'e' ikja'n ktzaj k'uplet txaq, etetz n'el eniky' ch'inky qok kwares. ³¹ Ax ikxji ti'j te aj ma'tx xik nq'uma'ni, tzan tpaj cha'oj tok eten aj nky'ik ikxji twitz tx'o'tx', owelal eniky' telponx ch'inky tul te Qtata Dios k'ulul mandad tuky'i nim tajwalil. ³² Wetz oxel nq'uma' etetz te b'an'ax, kyaqil ntzani oky'el mina' kykamik kye ja qijajilni. ³³ Te twitz ka'j b'ix te twitz tx'o'tx' okyepoyonaj, per wetz nyol nlay ponaj, [opoyonkixi' kyaqil aj ma'tx xik nq'uma']. ³⁴ Intok esi' enab'l tzan k'on tok esi' ek'u'j cha a'ox ti'j jun chalajb'il tzani twitz tx'o'tx' qatzun ti'j te xhb'a'j qatzun ti'j tidi'chq aj cha a'ox n'oken tzan qanq'in twitz ja tx'o'tx'ni, b'ix derepent okanoyon eti'j kyaqil tuj aj q'ijji iktza' jun xpatxab'. ³⁵ Komo oky'el kyaqil ntzani kyi'j kyaqil xjal twitz tx'o'tx'. ³⁶ Etetz pe'eten list, pe'exnaq'tzan waq b'ajq'ij tzan ekolet ti'j kyaqil aj oky'elni, b'ix tzan [k'on eqet ky'ixwik tuj aj q'ijji cha'oj] tpon eyek'u'tz etib' nwitz [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in].»

³⁷ Ntons, te Jesus chijq'ij nxnaq'tzan tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix qonik'an nxik tuq twi' te witz aj tb'i Olib. ³⁸ Kyaqil kye xjal b'an q'eqombwen nkyepon tuq cha'oyon ti'j tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios.

Aj Tkawlan Te Juds Kyuky'i Kye Kywitzale' Tzan Txik Tq'apo' Jesus Tuj Kyq'ab'

Mat 26:1-5,14; Mak 14:1-2,10-11; Wnch 11:45-53

¹ Ntons, ch'inky tuq tkanon te ning'ij aj ja' tuq nkyewa'an te wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj, te q'ij aj Paskw tb'i.* ² Kye pal aj nim kyajwalil, b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz nkyejoyon tuq jun tume'l titza' tuq tzan tqet kykansa' te Jesus ewj, tzan tpaj nkyexob' tuq kywitz kye xjal.

³ Ntons te Satanas [aj Tajaw Choj] oqex tuj tanim te Juds aj n'ok q'uma' tuq Iskaryot b'ix jun tuq aj kxol kye kykab'lajujil tky'ixel Jesus. ⁴ Tetz oxwa'q yoliyon kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye aj k'ulul mandad tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, oyolin kyuky'i'l titza' tuq b'a'n tzan txik tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'. ⁵ Kyetz oje kyechalaj b'ix oxik kyq'uma' tetz tzan tqet kchojo' tzan tpaj nini. ⁶ Ntons te Juds oqet tuj twitz, b'ix njoyon tuq jun tyemp aj k'onti'l tuq ky'ila'j xjal tzan tuq txik tq'apo' te Jesus tuj kyq'ab'.

Aj Kywa'an Ti'j Te Tq'ijlal Paskw

Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Wnch 13:21-30; 1Kor 11:23-26

⁷ Ntons opon te q'ij aj ja' tuq nkyewa'an te wab'j pan aj k'onti'l malsb'il tuj, b'ix oj tqet tuq kansa' te tal karner tzan txik q'apo' te jun present te Qtata Dios ti'j te tq'ijlal Paskw. ⁸ Te Jesus exik tlajo' te Xhpe'y b'ix te Wa'nch b'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pex waq k'ulul kyaqil aj presis tzan qwa'an ti'j te q'ij Paskw.» ⁹ Yaji kyetz oxik kcha'o' ikxjani: «¿Ja' agan tzan tqet jk'ulu' abyar te wab'j?» ¹⁰ Yaji

* 22:1 Exo 12:1-27

te Jesus owaj stzaq'b'e' kyetz ikxjani: «Oj etox etetz tuj te amaq', owokelnoj etitza' jun ichan eq'i' jun q'awub' a' titza'. Okx'okel lapet ti'j b'ix okx'okex tuj te jay aj ja' owoke. ¹¹ B'ix oxel eq'uma' te tajaw jay ikxjani: “Te xnaq'tzon ntzaj xhcha'o' ikxjani: ‘ǂJa' okyinwa'yon kyuky'i nxnaq'atz?’ ” ¹² Ntons tetz otzajel tyek'u' jun txol jay tajsik b'ix nim b'ix k'ulumaj. B'ix tzi intqet ek'ulu' kyaqil ti'j te q'ij.» ¹³ Ntons kyetz eb'ajxik, b'ix owoknoj kyitza' kyaqil iktza'xkix aj ojetq tuq xik q'uma' kyetz tzan te Jesus, b'ix tzi oqet kyk'ulu' kyaqil ti'j te q'ij.

¹⁴ Ntons ya ma pon or tzan kywa'an ti'j te q'ij Paskw, te Jesus b'ix kye tky'ixel eqet wit'let ti'j mes. ¹⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Wetz b'an ngan tuq tzan nwa'an etuky'i'l ti'j ja q'ij ntzani mina'x tuq tok wen twitz nkamiky. ¹⁶ Wetz oxel nq'uma' etetz, nlay kyinwa'an junky'el te ntzani sinoke max oj tponkix te q'ij cha'oj tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i jun tajwalil kxol kye xjal.»

¹⁷ Ntons ojaw stzyu' tuj tq'ab' jun uk'b'il b'ix oxik tsi' pixon te Qtata Dios, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Intky'ik ek'amo' ntzani b'ix intqet esipa' exol. ¹⁸ Oxel nq'uma' etetz, wetz nlay xik wuk'a' masky ta'al ub, sinoke max oj tk'ulun mandad te Qtata Dios tuky'i jun nim tajwalil.» ¹⁹ Ntons yaji ojaw stzyu' te wab'j b'ix ya ma xik tsi' pixon te Qtata Dios, oxik tq'uma' ikxjani: «Te ntzani te nchi'jel aj oxel q'apo' te jun galan te etetz. Intxik ewa'a' ntzani tzan ntzaj ena'o'.» ²⁰ B'ix ikxji otk'uluj tuky'i te uk'b'il aj tmankun kywa'an, b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Te ja quk'a' ntzani telponx

ti'j te tyol Qtata Dios aj man tkajlen tsi' etuky'i'l, b'ix owokel ikxji tzan tpaj nchiky'el aj owelal oj nkamik te jun galan te etetz.* ²¹ Per ajna'l te aj ojawel meltz'jik wi'j, atqet junch'in wuky'i'l tzani ti'j mes.* ²² Komo [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in], presiskix tzan tky'ik wi'j iktza'xkix oje qet b'isu' ti'j, per last-talo te aj ojawel meltz'jik wi'j.» ²³ Ntons eb'aj'aq'ik tzan kcha'on kyib'kyib'x ab'l tuq te aj ojawel meltz'jik ti'j.

Aj Kyb'isun Kye Txnaq'atz Jesus Ab'l Tuq Te Aj Mas Nim Tajwalil Kxol Kyetz

²⁴ Ntons, kye txnaq'atz Jesus eb'aj'aq'ik tzan kywululun kxol, ab'l tuq kxol kyetz te aj mas nim tajwalil.* ²⁵ Ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikx-jani: «Kye k'ulul mandad kxol kye aj nya'tx qxjalil tijajil Israel aj k'onti'l nkye'okslan Dios b'ix kye aj at nim kyajwalil, kyetz n'el kyetza' kye kxjalilx b'ix nkye'ok q'uma' “galan xjal.” ²⁶ Per exol etetz k'onti'l tzan tky'ik ikxji, sinoke te aj at nim tajwalil exol etetz inkxik tna'o' kye txq'anxy iktza' jun aj nya'tx nim tajwalil, b'ix te aj nk'ulun mandad a tgan tzan taq'unan kye txq'anxy.* ²⁷ ¿Ab'l te aj at mas tajwalil, qa te aj nqet wit'let ti'j mes wa'il, qatzun te aj nky'ik swan te wab'j twi' mesji? ¿Nya'tx petzun te aj nqet wit'let ti'j mes? Per wetz akyinget exol etetz iktza' te aj nky'ik swan te wab'j twi' mes.* ²⁸ Etetz ma'tx kxtenkix wuky'i'l tuj kyaqil xhcho'nal aj ma'tx tz'ok wen. ²⁹ Ntons

* **22:20** Exo 24:6-8; Jer 31:31-34 * **22:21** Sal 41:9 * **22:24** Mat 18:1; Mak 9:34; Luks 9:46 * **22:26** Mat 20:25-28; 23:11; Mak 9:35; 10:42-44 * **22:27** Wnch 13:12-15

komo iktza'x te ntat oje tzaj tsi' wetz wajwalil tzan nk'ulun mandad, ax wetz oxe'l nsi' jun etajwalil ³⁰ tzan eten junch'in wuky'i'l oj nk'ulun mandad. Okxwa'yon b'ix okx'uk'ayon ti'j mes wuky'i'l, b'ix okxtel wit'let tuj ewit'lel tzan txik eq'uma' tume'l ti'j te kyk'ulb'en kye kykab'lajujil b'uch'uj tijajil Israel.»*

Aj Txik Tq'uma' Jesus Te Xhpe'y Oqtel Tuq Tewa' Qa Totzqi' Tetz

Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Wnch 13:36-38

³¹ [B'ix ax oxik tq'uma' te Jesus ikxjani]: «Simon, Simon, tzaj acha'o', te Satanas ma'tx tzaj tqani' eti'j etetz tzan eqet tk'ulu' probar,* ³² per wetz ma'tx qet nwitz twitz Qtat tzan k'on tkaj asi' yatz† tzan tok wit'let ak'u'j wi'j. B'ix yatz oj tjaw awin ak'u'j, intxik animsa' kyk'u'j kye txq'anky qerman.» ³³ Ntons te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, dispwest atin tzan nxik awuky'i'l qa okyingtex si' pres qatzun tzan tok wen twitz nkamikyji.»

³⁴ Per te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' yatz Xhpe'y, oj tjaw oq' te to'k, yatz oxmaj ojetq qet awewa' qa awotzqimin.»

³⁵ B'ix oxik tq'uma' kye kkyaqil ikxjani: «Aj exik nlajo' jun-el, k'onti'l tuq tzan txik etin eb'e'eq b'ix etumin b'ix te exajab', ¿opaltin petzun jun tidi' te etetz?»* Yaji kyetz oxik kyq'uma': «K'onti'l.»

³⁶ Ntons oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Ajna'l te aj at

* **22:30** Mat 19:28 * **22:31** Ax: tzan ejawb'aj tkyito' iktza' triw.

† **22:32** Te Satanas oxik tqani' tzan tqet tk'ulu' probar kyaqil kyetz, per a'ox ostzoqpij tzan tk'ulun probar te Xhpe'y; astilji te Jesus oqet twitz twitz te Qtat ti'j te Xhpe'y. * **22:35** Mat 10:9-10; Mak 6:8-9; Luks 9:3; 10:4

tb'e'eq intxik tin tuky'i stumin, b'ix intqet ek'ulu' etib' tzan eten list oj tky'ik te nya'tx galan aj tzul naj.‡ ³⁷ Wetz oxe'l nq'uma' etetz, presiskix tzan tky'ik wi'j kyaqil aj tz'ib'ankaj oqtxi' ikxjani: “B'ix tetz owok en iktza' jun joyol choj.” Komo kyaqil aj tz'ib'a' wi'j wetz oky'elkix ikxji.»* ³⁸ Ntons kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Tat, tzani ate' kab'e' machit q'obj'il.» Yaji kyi tetz: «Qaltetz.»§

Aj Txnaq'tzan Te Jesus Tuj Jetzemani

Mat 26:36-46; Mak 14:32-42

³⁹ Yaji te Jesus owex tzi b'ix oxik twi' te witz Olib, komo tzi naq'ik tuq tzan txik xnaq'tzon, b'ix kye txnaq'atz e'ok lapet ti'j. ⁴⁰ Ya ma pon tzi, oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Pe'exnaq'tzan waq tzan k'on eqet tz'aqik.» ⁴¹ Ntons owel laq'chet ch'in kyi'j, qanq iktza' jun xo'on ab'j aj ja' opoyon, b'ix oqet mejlet b'ix owokten xnaq'tzon. ⁴² B'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, qa yatz agan, b'a'n tzan akolon ch'in wi'j ti'j ja xhcho'nal ntzani, per k'onti'l tzan tb'antik iktza' wetz ngan sinoke intb'antik iktza' yatz agan.» ⁴³ Ntons jun ángel aj tzajnaq tuj ka'j ojaw kanet twitz tzan tjaw tin tk'u'j. ⁴⁴ Te Jesus n'ok ten tuq twitz nim xhcho'nal, per mas tuq nxnaq'tzan nim, b'ix te a' aj n'el tuq ti'j iktza' kyik' nqet tuq tz'aqik twitz tx'o'tx'. ⁴⁵ Ya ma mankun

‡ **22:36** Ax: b'ix te aj k'onti'l jun tepad, intxik tk'ayi' te xtxo'w b'ix instzaj tloq'o' jun. Te ja ntzani k'onti'l telponx tzan stzaj kyloq'o' tuq kymachit q'obj'il, komo tzan tpaj 22:49-51 qeb'enky te Jesus k'onti'l tuq nqet tuj twitz tzan token machit q'obj'il kyitza'; astilji n'el qniky' ja taqanni telponx tzan kyten list ti'j jun nya'tx galan aj tzul tuq.

* **22:37** Isa 53:9,12 § **22:38** Ax: “Qaltetz. Etetz k'onti'l n'el eniky'.”

txnaq'tzan, ojaw wa'let b'ix opon aj ja' tuq akyeqet kye txnaq'atz, b'ix etzaj tk'ulb'a' ojetq tuq kyewitan tzan tpaj kyb'is. ⁴⁶ B'ix oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil nkxwitan? Sek' ejaw wa'let, b'ix pe'exnaq'tzan waq tzan k'on eqet tz'aqik.»

Aj Tjaw Tzyu' Jesus

Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Wnch 18:2-11

⁴⁷ Man tuq nyolin te Jesus, kypon lab'un ky'ila'j xjal. Te eq'il kyb'ey a tuq te Juds aj jun tuq kxol kye kykab'lajujil txnaq'atz Jesus. Tetz owok laq'chet ti'j Jesus limal tetz tuky'i jun limb'il ik-tza' jun tajyol.* ⁴⁸ Per te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Juds, ¿nkyin'ok alima' naqextzun qajyol qib'† b'ix ikxji nchjaw meltz'jik wi'j wetz te Ichan Aj Tk'wa'al Dios?» ⁴⁹ Kye aj akyeqet tuq tuky'i Jesus, ya ma tz'ok kyen tidi' nky'ik, oxik kcha'o' kyetz te Jesus ikxjani: «Tat, ¿oqoq'ojiyona kyil'j tuky'i qmachit kansb'il?» ⁵⁰ Yaji jun txnaq'atz te Jesus oxik sililin, oqet tok'onsa' tmos te twitzale' pal, owel xtx'emu' txkyin aj tb'anq'ab'. ⁵¹ Yaji te Jesus oxik tq'uma' ikxjani: «¡Qaltetz! ¡Ya k'onky!» Ntons te Jesus owok tmako' txkyin te xjal b'ix oqet tq'ana'. ⁵² B'ix oxik tq'uma' kyuky'i kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye k'ulul mandad tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix kye tijxjal kxol kye xjal aj tijajil Israel aj ojetq tuq kyepon tzyul tetz, oxik tq'uma' ikxjani: «¿Tistil etetz ma'tx kx'ul tzani tuky'i emachit kansb'il b'ix tuky'i exb'aq'en, iktza' wetz a'in jun elegq'? ⁵³ Kyaqil q'ij wetz akyinget tuq etuky'i'l tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, b'ix tzi

* **22:47** Ax: owok laq'chet ti'j tz'ub'al tq'o'tx te Jesus. † **22:48** Ax: nkyin'ok atz'ub'a'.

k'onti'l injaw etzyu'.* Per ajna'l ma'tx pon or b'ix at etajwalil tzan te Tajaw Choj tzan ek'ulun etetz tidi'chq aj nya'tx galan aj egan tzan ek'ulun.»

Aj Tqet Ewa' Jesus Tzan Xhpe'y

Mat 26:56-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Wnch 18:12-18

⁵⁴ Ntons ojaw ktzyu' te Jesus b'ix oxik kyeq'i' twitz te twitzale' pal. Yatzun te Xhpe'y, tetz lapik tuq laq'chik. ⁵⁵ Stzi' tjay te pal ojetq tuq qet kyb'ichk'a' kyq'aq', ntons kye xjal eb'ajqet wit'let ti'j b'ix ax te Xhpe'y ax oqet wit'let kxol. ⁵⁶ Ntons te jun kriad ya ma xik te'e' te Xhpe'y, okaj ka'yin ti'j b'ix oxik tq'uma' ikxjani: «Tetz, ax ajun tuq tuky'i Jesus.» ⁵⁷ Per te Xhpe'y oqet tewa', oxik tq'uma' ikxjani: «Yen, wetz k'onti'l wotzqi' tetz.» ⁵⁸ Mas yaj tzaj te junky xjal, ax oxik tq'uma' te Xhpe'y ikxjani: «Ax yatz a'ich jun aj kyuky'i'l.» Per yaji te Xhpe'y owaj stzaq'b'e': ꞑNya'tx b'an'ax awitza'! ⁵⁹ Yaji jun or mas yajky, junky xjal oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax tetz atqet tuq tuky'i'l, komo ax tetz jun aj Galiley.» ⁶⁰ Yaji te Xhpe'y oxik tq'uma' ikxjani: «Tzaj acha'o', wetz k'onti'l web'en tidi' aj n'ayoli'ni.» Ntons, b'eyxnajji aj man tuq nyolin te Xhpe'y, ojaw oq' jun to'k. ⁶¹ Ntons te Qajawil owaj ka'yin ti'j te Xhpe'y, b'ix te Xhpe'y otzaj tiktz'an ti'j tanim aj ojetq tuq xik q'uma' tetz ikxjani: “B'ex mina' tjaw oq' te to'k, ojetq tuq kyinget awewa' oxmaj.” ⁶² Ntons te Xhpe'y owetz tzi, b'ix owokten oq'el.

Aj Tok Kxmayi' Jesus

Mat 26:67-68; Mak 14:65

* 22:53 Luks 19:47; 21:37

⁶³ Ntons, kye xjal aj nkyexb'uqin tuq te Jesus, nqet tuq b'aj kxmayi' b'ix n'ok tuq b'aj kyb'uju'.
⁶⁴ Owok ktxayi' twitz, b'ix oxik kcha'o' tetz ikxjani: «Pakanonchaq ti'j ab'l ma tz'ok b'ujun te yatz.»
⁶⁵ B'ix n'ok tuq b'aj kyyaso', tidi'chq tuq n'ok kyq'uma' tetz.

Aj Tpon In Jesus Kywitz Kyaqil Kye Tijxjal K'ulul Mandad

Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Wnch 18:19-24

⁶⁶ Ya ma qo xhk'ate', owok kchimo' kyib' [jun-jun] kye tijxjal k'ulul mandad kxol kye xjal aj tijajil Israel –kye pal aj nim kyajwalil kyuky'i kye xnaq'tzal Kawb'il– b'ix kyetz oxik kyin te Jesus kywitz kye txq'anqy tijxjal k'ulul mandad. B'ix oxik kcha'o' te Jesus ikxjani: ⁶⁷ «Tzaj aq'uma' ¿a'ich pe' yatz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi'?» Ntons tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Qa wetz oxel nq'uma' qa a'in, nlay kyinxik etoksla'; ⁶⁸ b'ix qa oxel ncha'o' jun tidi', etetz nlay b'antik tzan tajtz etzaq'b'e'. ⁶⁹ Per b'eyx ajna'l [wetz] te Ichan Aj Tk'wa'al Dios [a'in] okyingtel wit'let tuj tb'anq'ab' te Qtata Dios aj at nim tajwalil.» ⁷⁰ Yaji kyaqil exik cha'on tetz ikxjani: «¿Ntons a'ich yatz te Tk'wa'al Dios?» Yaji tetz oxik tq'uma': «A'ixk etetz ma'tx tzaj eq'uma' qa a'in.» ⁷¹ Ntons kyetz okyq'umaj ikxjani: «¿Tistil mas xjal tzan kyyolin tidi' til? A'o'xk ma'tx tz'ok qcha'o', tuj stzi'x ma'tx tz'etz.»

23

Aj Tpon In Jesus Twitz Pilat B'ix Te Eródes

Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Wnch 18:29-38

¹ Ntons kkyaqil eb'ajjaw wa'let b'ix oxik kyin te Jesus twitz te Pilat. ² B'ix oxik kyq'uma' til ikxjani: «Ma tzaj jkamb'a'na te ja xjalni cha nxik tkub'sa' kyk'u'j kye qxjalil tzan kyq'ojin ti'j te tume'l titza' nkxx'ulun mandad tzani tuj qa-maq'. Tetz ntq'uma' tzan k'on txik qchojo' te chojenj te César, b'ix ntq'uma' tetz aji te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' aj k'ulul mandad.» ³ Ntons te Pilat oxik xhcha'o' tetz ikxjani: «¿A'ich pe' yatz te k'ulul mandad kxol kye aj tijajil Israel?» Ntons te Jesus oxik tq'uma': «A'ichx ma'tx tzaj q'uman tetz.» ⁴ Ntons te Pilat oxik tq'uma' kye pal aj nim kyajwalil ikxjani: «Wetz k'onti'l jun til n'el tuj nwitz te ja ichan ntzani.» ⁵ Per kyetz nxik tuq kyq'uma' junky'el ikxjani: «Tetz cha nk'ulun tzan kyjaw lab'un kye xjal, b'ix nxik txnaq'tza' tidi'chq tuj kyaqil tkwentil Judey, komo owaq'ik tuj Galiley b'ix ax max tzani.» ⁶ Ya ma tz'ok xhcha'o' ikxji, te Pilat oxik xhcha'o' qa tetz jun aj Galiley tuq. ⁷ Ya ma tz'ok xhcha'o' te Pilat qa tetz tzajnaq tzi aj ja' tuq nk'ulun mandad te Eródes, ntons oxik tsama' tuky'i te Eródes tzan tpaj tetz atqet tuq tuj Jerusalen tuj aj tyempji.

⁸ Ya ma xik ten te Eródes te Jesus, tetz oje chalaj tzan tpaj ky'ila'j q'ijxi' tuq tgan tzan tok totzqila' tzan tpaj ojetq tuq tz'ok xhcha'o' tidi'chq ti'j, b'ix tetz tgan tuq tzan tok te'e' oj tk'ulun jun tidi' aj okyelab'ayon kye xjal ti'j. ⁹ Te Eródes oxik xhcha'o' tidi'chq tetz per te Jesus k'onti'l owaj stzaq'b'e' ch'inwt. ¹⁰ Ax akyeqet tuq tzi kye pal aj nim kyajwalil, b'ix kye xnaq'tzal Kawb'il, kyetz tuky'i kyq'oj nxik tuq kyq'uma' til. ¹¹ Per te Eródes b'ix

kye tmulon, ya ma tz'ok kyk'ulu' tidi'chq nya'tx galan ti'j b'ix ya ma tz'ok kxmayi', yaji owok ksi' jun tq'anaq te jun k'ulul mandad cha te xmayb'il tetz. Yaji te Eródes oxik tsama' junky'el tuky'i Pilat. ¹² Tuj aj q'ijji te Pilat b'ix te Eródes e'ok kyajjol kyib', komo tb'ay nkyeq'ojin tuq.

Aj Txik Q'uma' Tzan Tqet Kansa' Te Jesus

Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Wnch 18:39-19:16

¹³ Ntons te Pilat e'ok xhchimo' kye pal aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye txq'anqy aj nim kyajwalil b'ix kyaqil kye xjal. ¹⁴ B'ix oxik tq'uma' kyetz ikx-jani: «Etetz otzaj eteq'i' te ja xjal tzani, n'eq'uma' qa nkub'san kyk'u'j kye xjal tzan kyjaw lab'un, per wetz ma'tx xik ncha'o' tidi'chq tetz ewitz etetz, b'ix k'onti'l jun til n'oknoj witza' ti'j kyaqil aj ntzaj eq'uma' etetzni. ¹⁵ B'ix ax te Eródes k'onti'l ma tz'oknoj jun til titza', astilji ma'tx stzaj tsama' junky'el quky'i'l. Ma'tx tz'ok qen k'onti'l tidi' jun til aj presis-wit tzan tkamik tzan tpaj. ¹⁶ Oxe'l nsi' jun xhcho'nal ti'j b'ix yaji oxe'l ntzoqpi'.»

¹⁷ Ntons komo tuj te ninq'ij, aq'b'ia' te Pilat presis tuq tzan txik stzoqpi' jun aj pres.* ¹⁸ Per kyaqil kye xjal eb'aj'aq'ik tzan ksiky'in ikxjani: «Intqet akansa' tetz b'ix intxik atzoqpi' te Barabas.» ¹⁹ (Te Barabas ojetq tuq qex si' pres tzan tpaj nk'ulun tuq tzan kyjaw lab'un kye xjal tuj amaq' b'ix tzan tpaj okansan.) ²⁰ Te Pilat tgan tuq tzan txik stzoqpi' te Jesus, b'ix oxik tq'uma' junky'el kyetz, ²¹ per kye xjal eb'ajjaw siky'in kongan ikx-jani: «¡Intqet eklabi' twitz krus! ¡Intqet eklabi' twitz

* **23:17** Junjun txaq u'j tyol Qtata Dios oqtxi' k'onti'l nyolin ja taqanni.

krus!» ²² Yaji toxmajji'n-el te Pilat oxik tq'uma' junky'el kyetz ikxjani: «¿Tidi' nya'tx galan ma'tx tk'uluj? Wetz k'onti'l n'oknoj witza' jun tidi' til aj presis-wit tzan tkamik tzan tpaj. Oxe'l nsi' jun xhcho'nal ti'j b'ix yaji oxe'l ntzoqpi'.» ²³ Per kyetz b'an nkyesiky'in tuq, nxik tuq kyq'uma' tzan tqet klabi' twitz krus. B'an nim nkyesiky'in tuq, b'ix yaji oqetkix k'ulu' iktza' tuq kyetz kygan. ²⁴ Te Pilat oqet tb'isu' tzan tqet tk'ulu' iktza' tuq kyetz kygan. ²⁵ Oxik stzoqpi' te xjal aj kygan tuq kyetz aj atqex tuq pres tzan tpaj nk'ulun tuq tzan kyjaw lab'un kye xjal b'ix tzan tpaj tkansb'en, b'ix oqet tk'ulu' tuky'i Jesus iktza'x tuq kyetz kygan.

Aj Tjaw Yob'a' Te Jesus Twitz Krus

Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Wnch 19:17-27

²⁶ B'ix ya ma xik in te Jesus, at tuq jun xjal tzajnaq tuq tuj k'ul, Simon tb'i, tetz aj Siren tuq, b'ix oxik in alajwers tzan txik tiqa' te krus twi' tq'ab', lapik ti'jx Jesus. ²⁷ Ky'ila'j tuq xjal lapike' ti'j b'ix ate' tuq xuj lapike', b'an nkye'oq' tuq nim b'ix b'an nkyeb'isun tuq ti'j. ²⁸ Per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Etetz xuj aj Jerusalem, k'on kx'oq' tzan npaj wetz, sinoke pe'etoq' eti'jx etetz b'ix kyij' kye etal. ²⁹ Komo tzul jun q'ij aj oxe'l eq'uma', “Galanx-alo kye aj machor aj k'onti'l ojaw kyiq'a' jun kyal, galanx-alo kye xuj aj k'onti'l eb'aj'alan.” ³⁰ Tuj aj tyempji kye xjal okye'aq'el tzan txik kyyoli' kye witz, “Pe'eget tilan qajsikna.” B'ix oxe'l kyq'uma' kye twi' witz, “Qoqet awewa'na.”* ³¹ Komo qa kye xjal k'onti'l n'ok lo'et

* **23:30** Os 10:8; Tmnk 6:16

kyk'u'j [tzan tky'ik kxon] jun tze' man txa'x, ntons pyorx-alo oqtel kyk'ulu' tuky'i jun tze' ky'ixk'oj.»†

³² Ntons ax eq'ime' tuq kyitza' kab'e'ky xjal eleq'-e' tzan tuq kyqet kansa' junx tuky'i'l. ³³ B'ix ya ma kyepon tuj te luwar aj tb'i "Tb'aqil Twi' Xjal," owok kyklabi' te Jesus twitz krus kyuky'i kye eleq', jun tuj tb'anq'ab' b'ix junky tuj tsurt. ³⁴ B'ix te Jesus nxik tuq tq'uma' te Stat ikxjani: «Tat, intqet anajsa' ch'in kchoj tzan tpaj k'onti'l kyeb'en te aj nqet kyk'ulu'ni.» Ntons te tq'anaq oqet ksaqchb'ila' loteriy ti'j tzan tqet kypawa' kxol.*

³⁵ Ntons kyaqil kye xjal wa'lke' tuq nkyeka'yin b'ix kye k'ulul mandad nkyexmayin tuq ti'j, nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Eb'ajqet tkolo' txq'anqy xjal, ajna'l intqet tkolo'chaq tetz tib'x, aber qa b'an'ax aji tetz te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', aj joyomaj tzan Qtata Dios.» ³⁶ B'ix kye soldad ax kyetz nkyexmayin tuq ti'j Jesus. Nkye'ok tuq laq'chet ti'j b'ix nxik ksi' tuq minagr tetz, ³⁷ nxik tuq kyq'uma' ikxjani: «Qa yatz a'ich te Twitzale' K'ulul Mandad kyi'j kye aj tijajil Israel, intqet akolo' awib'x.» ³⁸ B'ix at tuq jun yol tz'ib'a' twi' te krus, tajsik twi' ikxjani: Aj ntzani te Twitzale' K'ulul Mandad kyi'j kye aj tijajil Israel.

³⁹ Ntons jun te aj owok klabi' xtx'u'k Jesus nyo-olin tuq nya'tx galan ti'j ikxjani: «Qa yatz a'ich te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', ntons intqet akolo' awib'x b'ix qoqet akolo'na.» ⁴⁰ Per te junky oxik

† **23:31** Ax: Komo qa kye xjal k'onti'l n'ok lo'et kyk'u'j wi'j wetz, iktza' k'onti'l nkyeb'isun tzan tky'ik kxon jun tze' man txa'x, ntons pyorx-alo oqtel kyk'ulu' eti'j etetz aj lapikix wi'j, iktza' k'onti'l nkyeb'isun tzan tky'ik kxon jun tze' ky'ixk'oj. * **23:34** Sal 22:18

tmiyo', oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun, k'onti'l ntxob' twitz Dios anke n'ok awen twitz ja xhcho'nalni? ⁴¹ B'an'ax, qetz nqajo' tzan tok qen twitz ja xhcho'nalni te chojb'il kyaqil jk'ulb'en, per te ja xjal ntzani, tetz k'onti'l tidi' nya'tx galan otk'uluj.» ⁴² Yaji oxik tq'uma' tetz te Jesus ikxjani: «Jesus, kyintzaj ana'o' ch'in oj ajakon wit'let tuj awit'lél.» ⁴³ Yaji te Jesus oxik tq'uma' tetz ikxjani: «Wetz oxe'l nq'uma' yatz te b'an'ax, b'eyx ajna'l ochtelten wuky'i'l tuj te luwar b'an tb'anil.»

Aj Tkamik Te Jesus

Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Wnch 19:28-30

⁴⁴ Ntons, atx aj man tuq chiq'ij max aj qpon te toxi' or te qale', kyaqil te twitz tx'o'tx' oqet yupan. ⁴⁵ Te q'ij ya k'onti'l oq'analín b'ix te nim xq'apj pawb'il* tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios oqet laqik nink'ajchaq. ⁴⁶ Te Jesus ojaw siky'in kongan, oxik tq'uma' ikxjani: «Tat, tuj aq'ab' okajel nq'apo' wanim.»* Ya ma xik tq'uma' ikxjani, okamik.

⁴⁷ Yaji te k'ulul mandad kyij kye soldad, ya ma tz'ok ten kyaqil aj ojetq ky'ik, tetz oqet tjiq'b'a' Qtata Dios, oxik tq'uma' ikxjani: «B'an'ax ja xjal ntzani k'onti'l tuq til.»

⁴⁸ Kyaqil kye xjal aj akyeget tuq, ya ma tz'ok kye kyaqil aj ojetq ky'ik, eb'aj'aj kyjay b'ix n'ok tuq ky'tink'a' kypechx [tzan tpaj ntzaj tuq kyn'a'on tetz]. ⁴⁹ Per kyaqil kye aj otzqilal tuq te Jesus b'ix kye xuj aj eb'ajtzaj lapet ti'j max Galiley, eb'ajkajten tzi, cha eb'ajxik ka'yin laq'chik ti'j kyaqil tuq aj nky'ik.*

* **23:45** Exo 26:31-33 * **23:46** Sal 31:5 * **23:49** Luks 8:2-3

*Aj Txwa'q Muqb'aj Te Jesus**Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Wnch 19:38-42*

⁵⁰ Ntons at tuq jun xjal tb'i Chep, tetz jun kxol kye aj tijxjal k'ulul mandad kxol kye aj tijajil Israel, b'ix tetz jun xjal b'an galan tuq nab'lin, b'ix nb'et tuq tuj tume'l. ⁵¹ Tetz nya'tx dyakwerd tuq tuky'i te aj oxik kyq'uma' kye txq'ankey ni tuky'i te aj oqet kyk'ulu'. Tetz jun aj Arimatey tuq, jun kyamaq' kye aj tijajil Israel, b'ix tetz lo'ik tuq tk'u'j te Qtata Dios okoloyon kyij kye tijajil. ⁵² Ntons oxwa'q tuky'i Pilat b'ix oxik tqani' tzan tqetz tin tuq xhchi'jel te Jesus twitz krus. ⁵³ Ya ma qetz tin twitz te krus owox tb'atz'o' ti'j jun xq'apj xtx'otx'al lino, b'ix owox tmuqu' tuj jun jul muqb'il anim k'ulumaj tuq twitz jun peky b'ix nijunwt tuq anim ojetq kye'ox muqu' tzi. ⁵⁴ Ntons aj q'ijji presis tuq tzan tqet kyk'ulu' kyaqil, ch'inky tuq taq'ik te q'ij ojla'mj.

⁵⁵ Kye xuj aj eb'ajtzaj tuky'i'l max Galiley, ax kyetz eb'ajxik lapet kyij kye aj e'ox muqun te Jesus b'ix owox kye'e' ja' owox muqu' b'ix titza' oqet si' te txlimal. ⁵⁶ Yaji eb'ajmeltz'jik [tuj kyposad] b'ix oqet kyk'ulu' ti'chq txakl tk'ok'jal [aj owokeyon tuq ti'j te kamnaq]. Yaji tzan tpaj q'ij ojla'mj, a tgan tuq tzan kyojlan iktza'x tuq tz'ib'ankaj tuj te Kawb'il.*

24*Aj Tjaw Anq'in Te Jesus**Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Wnch 20:1-10*

* **23:56** Exo 20:8-10; Deu 5:12-15

1 Yaji tuj junky iwitq tb'ay q'ij te saman, b'an q'eqombwen kyetz eb'ajxik aj ja' owox muqu' te Jesus b'ix oxik kyin te tk'ok'jal aj ojetq tuq qet kyk'ulu'. 2 Otzaj kykamb'a' te ab'j ojetq tuq tz'el in twitz te jul muqb'il anim, 3 per ya ma kye'ox tuj te jul k'onti'l otzaj kykamb'a' te txlimal te Jesus aj Qajawil b'ix ojetq tuq kyetzajb'aj, k'onti'l tuq n'el kyniky' tidi' ojetq ky'ik. 4 Yaji derepent ky-jaw kanet kab'e' xjal akyeget tuq kyk'atzaj, atok tuq kyq'anaq b'an xhqitz'un. 5 Yaji kyetz b'an xob'naqe' tuq, b'ix eb'ajqet mejlet tuky'i tajsik kywitz max twitz tx'o'tx', per kye kab'e' xjal oxik kyq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz n'ejoyo' tuj jun muqb'il anim te aj itz'oj? 6 Tetz k'onti'l atqet tzani, tetz ma'tx jaw anq'in. Instzaj ena'o' aj oxik tq'uma' etetz aj tzunx tuq atqet tuj Galiley, 7 “Te Ichan Aj Tk'wa'al Dios presiskix tuq tzan txik q'apo' tuj kyq'ab' kye xjal chimol choj, b'ix tzan tqet klabi' twitz krus, per tuj toxi'n q'ij ojowelkix anq'in.”»*

8 Ntons kye xuj otzaj tiktz'an tuj kyanim te tyol Jesus aj ojetq tuq xik tq'uma' kyetz. 9 Yaji ya ma kyemeltz'jik, oxik kyq'uma' kyaqil ntzani kye kyjunlajujil tky'ixel Jesus, b'ix kye txq'anqy aj ajune' tuq kyuky'i'l. 10 Kye aj oxik in te tpakb'alil kyuky'i kye tky'ixel Jesus, a'e' kye Liy aj Magdála b'ix Xhwan, b'ix Liy tnan Jacobo* b'ix kye txq'anqy xuj kyuky'i'l, 11 per tuj kynab'l kye tky'ixel Jesus b'ix kye txq'anqy aj ajune' tuq kyuky'i'l, kyetz tuj kynab'l cha loke' tuq b'ix k'onti'l tuq nkyoksla' aj

* 24:7 Mat 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mak 8:31; 9:31; 10:33-34;

Luks 9:22; 18:31-33 * 24:10 Ax: Chaw.

nxik kyq'uma'.

¹² Yaji te Xhpe'y oxik ogelan tuj te muqb'il anim, b'ix ya ma tz'ox ten tuj te jul, k'onti'l oxik ten tidi' sinoke a'ox tuq kye xq'apj aj owok b'atz'o' ti'j Jesus. Yaji omeltz'jik aj ja' tuq ate' kye txq'anky b'ix k'onti'l owel stzi' tzan tpaj kyaqil aj ojetq tuq ky'ik.

Aj Tjaw Kanet Jesus

Mak 16:12-13

¹³ Axkix aj q'ijji kab'e' kye txnaq'atz ikja'n tuq kxik tuj [aldey] Emaus nkaj tuq qanq kab'lajuj kilómetr[†] ti'j Jerusalen. ¹⁴ Kyetz nkyeyolin tuq ti'j kyaqil aj ojetq tuq ky'ik. ¹⁵ Aj man tuq nkyeyolin b'ix tidi'chq tuq ntzaj kyn'a'o', te Jesus owok laq'chet kyk'atzaj b'ix oxik junch'in kyuky'i'l. ¹⁶ Anke kyetz n'ok tuq kye'e', per k'onti'l ob'antik tel kyniky' ab'l tuq tetz.

¹⁷ Yaji te Jesus oxik xhcha'o' kyetz ikxjani: «¿Tidi' n'eyoli' etetz?» Ntons eb'ajqet wa'let b'ix b'an b'is tuq kywitz. ¹⁸ Yaji jun te kyetz aj tb'i Kliops oxik tq'uma' ikxjani: «¿Ti'tzun kxol kyaqil kye aj kxb'ak'on tuj Jerusalen, a'ox yatz a'ich mina' tok acha'o' aj oky'ik ja samanni?» ¹⁹ Yaji tetz oxik xhcha'o' kyetz: «¿Tidi' oky'ik?» Yaji kyetz oxik kyq'uma' ikxjani: «Aj oky'ik ti'j te Jesus aj Nasaret, tetz jun aj yolil tyol Dios tuq, at tuq nim tajwalil tzan tk'ulun tidi'chq b'ix kyaqil te tyol b'an galan tuq tuj twitz Qtata Dios b'ix ax tuj kywitz kye xjal. ²⁰ B'ix kye pal aj nim kyajwalil b'ix kye tijxjal k'ulul mandad qxol, kyetz oxik kyq'apo' [tuj tq'ab' te gobernador] tzan txik q'uma' tzan

[†] **24:13** Ax: sesenta stadiones.

tkamik b'ix tzan tqet klabi' twitz krus. ²¹ Qetza lo'ik tuq jk'u'j tetz aji tuq te aj okolpiyon kye qxjalil aj tijajil Israel. B'ix kab'eje oky'ik kyaqil nini. ²² B'ix yaji junjun xuj aj akyeqet quky'ila ma qo'ok kxob'sa'na. Kyetz ma kyexwa'tz b'an q'eqombwen tuj te muqb'il anim, ²³ k'onti'l ma tzaj kyk'ulb'a' te txlimal, ntons ma kyemeltz'jik b'ix ma kyq'umaj ma tz'ok kye'e' txq'an ángel aj ma kyq'umaj qa tetz itz'oj. ²⁴ B'ix junjunky quky'ila ma kyexwa'tz tuj te muqb'il anim b'ix ma tzaj kyk'ulb'a' iktza'x kye xuj ma kyq'umaj, per k'onti'l ma tz'ok kyen te Jesus.»

²⁵ Ntons, yaji tetz oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¡Etetz b'an k'onti'l n'ox tuj ewi', b'ix pen n'etoksla' te aj okyq'umaj kye aj yolil tyol Dios oqtxi'! ²⁶ ¿Nya'tx petzun presis tuq tzan tky'ik kyaqil nini ti'j te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi' b'ix tzan tox tuj ka'j tzan tqet jiq'b'a' txini?» ²⁷ Yaji tetz n'aq'ik tuq tuky'i stz'ib'en Moisés, b'ix yaji kyuky'i ktz'ib'en kye txq'an ky aj yolil tyol Dios oqtxi', nxik tuq tq'uma' xtxolil te Tu'jal Dios aj ja' tuq nyolin ti'jx tetz.

²⁸ Ya ma kyepon tuj te aldey aj ja' tuq ikja'n kxik, te Jesus oqet tk'ulu' iktze'xtzun tetz ikja'n tuq txik mas laq'chik. ²⁹ Per kyetz oqet kywitz twitz tzan tkaj tuq kyuky'i'l, oxik kyq'uma' ikxjani: «Pakaj quky'ila. B'an qale'ky ajna'l tzan axik tuj ab'ey. Ch'inky qyupan.» Ntons te Jesus okay kyuky'i'l. ³⁰ Ntons ya ma kyeqet wit'let ti'j mes wa'il, te Jesus ojaw stzyu' te jun wab'j tuj tq'ab' b'ix ya ma xik tsi' pixon te Dios, oqet tpedasi' b'ix oxik tsi' kyetz. ³¹ B'eyxnajji kyetz owel kyniky', aji tuq te Jesus, per tetz luwew oqet naj. ³² B'ix nkyyoli' tuq kyib'kyib'x ikxjani: «¿K'onti'l petzun b'an nqocha-

laj tuq tuj qanim aj stzaj tq'uma' xtxolil ti'j te Tu'jal Dios?»

³³ Yaji kyetz b'eyxnajji eb'ajmeltz'jik tuj Jerusalen, aj ja' otzaj kykamb'a' chimo' tuq kyib' kye kyjunlajujil kye tky'ixel Jesus b'ix txq'ankey aj kyuky'i'l tuq, ³⁴ b'ix nkyeyolin tuq ikxjani: «B'an'ax te Qajawil ma'tx jaw anq'in b'ix ma'tx jaw kanet twitz Simon.»

³⁵ Ntons kyetz kykab'il oxik kyq'uma' kyaqil aj ojetq tuq ky'ik kyij tuj b'ey b'ix titza' owel kyniky' ti'j Jesus aj tqet tpedasi' te wab'j.

Aj Tjaw Kanet Jesus Kxol Txnaq'atz

Wnch 20:19-23

³⁶ Man tuq nkyeyolin ti'j kyaqil ntzani, aj tjaw kanet te Jesus kxol b'ix oqet ten nink'ajchaq kxol b'ix exik tlima' ikxjani: «Tz'okxwit jun chewsb'il tuj etanim.» ³⁷ Yaji kyetz etzajb'aj b'ix eb'ajjob' nim. Kyetz tuj kynab'l tuq qa nxik kyen tuq jun tanim xjal. ³⁸ Per yaji te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿Tistil etetz nkxob'? B'ix ¿tistil nna'non etanim?» ³⁹ Instzaj eten kye nq'ab' b'ix kye woq. ¡A'inxkix wetz! Kyin'ok eten, kyin'ok emako' pe'. Jun tanim xjal k'onti'l xhchi'jel b'ix k'onti'l tb'aqil iktza' wetz nchi'jel aj n'ok etenni.» ⁴⁰ Ya ma xik tq'uma' ikxji oxik tyek'u' kyetz kye tq'ab' b'ix kye toq. ⁴¹ B'ix komo kyetz k'onti'l tuq nb'antik tzan kyokslan, b'an nkyechalaj tuq b'ix b'an nkyelab'an tuq, ntons te Jesus oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «¿At wab'j tzan nwa'an ch'in?» ⁴² Ntons oxik ksi' tetz jun pedas xhchi' kyiy tx'amsa' tuq tuj txanq'a'l. ⁴³ Yaji tetz oky'ik tk'amo' b'ix oxik twa'a' kywitz kyaqil.

Aj Kykaj Tkawi' Jesus Kye Txnaq'atz
Mat 28:16-20; Mak 16:14-18

⁴⁴ Yaji oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Aj ma'tx ky'ik wi'jni, iktza'xkix aj oxik nq'uma' etetz aj tzunx tuq akyinqet etuky'i'l, presiskix tuq tzan tky'ik kyaqil iktza'xkix tz'ib'ankaj wi'j tuj te Kawb'il aj oqet tz'ib'a' tzan Moisés, b'ix kyuj kye ktz'ib'en kye aj yolil tyol Qtata Dios oqtxi' b'ix kyuj Kye Salmo.»

⁴⁵ Ntons, yaji otk'uluj tzan tel kyniky' titza' tuq nyolin te Tu'jal Dios, ⁴⁶ oxik tq'uma' kyetz ikxjani: «Tz'ib'ankaj* [wi'j wetz] te Koloyon Aj Q'umankaj Oqtxi', presiskix tuq tzan tok wen twitz xhcho'nal, b'ix tuj toxi'n q'ij tzan njaw anq'inky kxol kye kamnaq, ⁴⁷ b'ix kye aj nkye'okslan wi'j oxe'l kypakb'a' tuj kyaqil Jerusalem b'ix yaji tuj kyaqil amaq' twitz tx'o'tx' tzan tjaw kky'ixpu' kye xjal titza' kynab'lin b'ix tzan tqet najsa' kyaqil te kchoj. ⁴⁸ Etetz ma'tx tz'ok ete'e' kyaqil aj ma'tx ky'ikni. ⁴⁹ B'ix wetz otzajel nlajo' etuky'i'l te aj okay tsi' tyol te Ntat ti'j. Per etetz pe'eqeten ax tzani tuj te amaq' Jerusalem max oj stzaj si' te etajwalil aj tzajnaq tuj ka'j.»*

Aj Tjaw In Jesus Tuj Ka'j
Mak 16:19-20

⁵⁰ Yaji te Jesus e'ex tin tzi, eb'ajxik teq'i' qaynin ti'j te amaq' Betany, b'ix yaji ojaw teq'i' tq'ab' tzan kyqet tky'iwla'. ⁵¹ B'ix aj man tuq nkyeqet tky'iwla', tetz ojaw eq'i' twitz ka'j. ⁵² Ntons kyetz ya ma mankun kyn'on tetz, eb'ajmeltz'jikky tuj Jerusalem, b'an nkyechalaj tuq. ⁵³ Kyetz b'ajq'ij

* **24:46** Sal 16:10; Isa 52:13-53:12 * **24:49** Kya 1:4

akyeqet tuq tuj te Nin Jay Nab'il Qtata Dios, aj ja'
tuq nkyena'on te Qtata Dios.

Te ak'a'j tu'jal tu'jal qtata Dios
New Testament in Tektiteko (GT:ttc:Tektiteko)

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tektiteko

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tektiteko [ttc], Guatemala

Copyright Information

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tektiteko

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

e5f1836e-411a-57b8-bbab-959f006a00a3